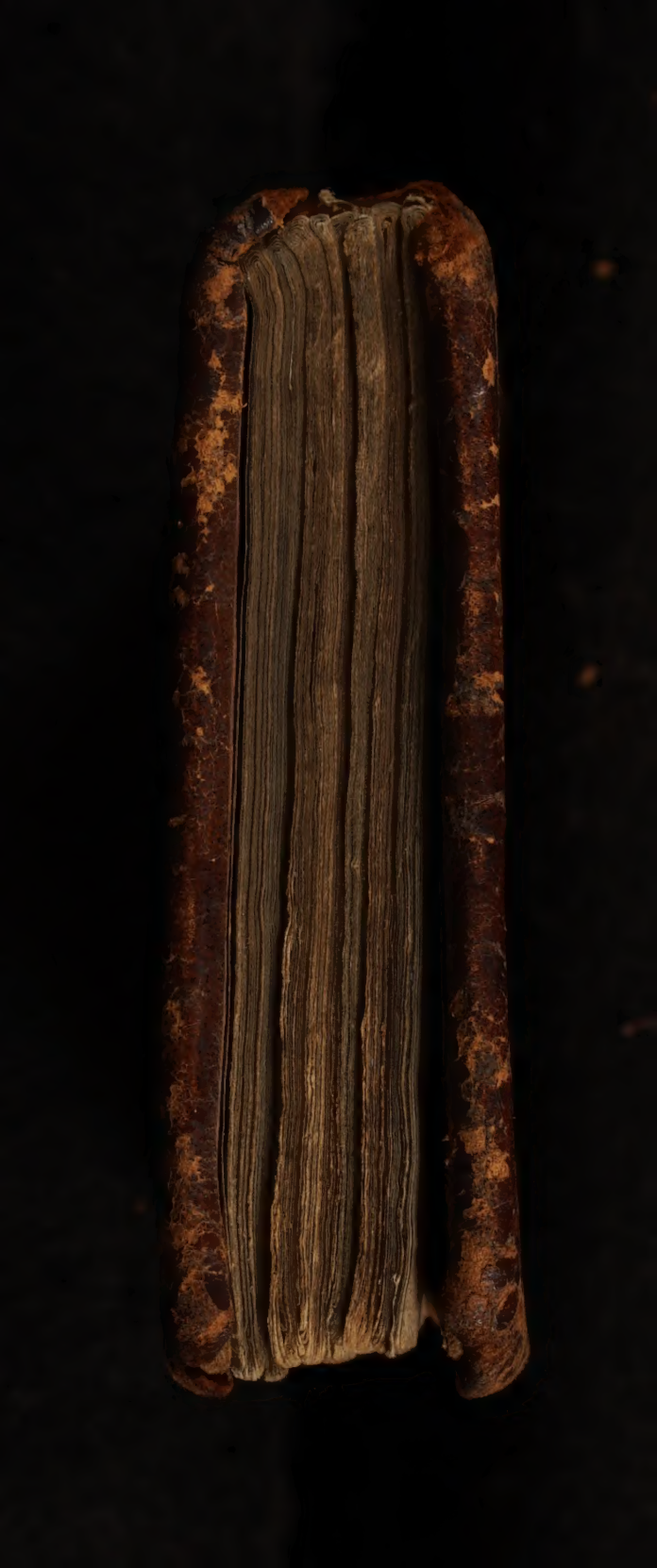

Ex libris
Georgy Geraldini

Maryanna van Borchom

Handt-boecxken

Inhoudende

DEN REGHEL VANDE

DERDE ORDEN

S. FRANCISCI.

ghenoemt van penitentie.

Deur de ghene die in hunne particuliere huysen willen in oodtmoedighe penitentie leben.

Wtgheſtelt deur F.G.S.B. Minderbroeder.

T'HANTWERPEN,

By Guilliam Leſteens/in de Hoochſtraet in den gulden Pellicaen.

M.DC.XXX.

ALsoo den Boeck-drucker voorghenomen hadde/ desen derden druck van den derden Deghel van Penitentie: ghedenckende dat sommighe Broeders ende Susters claeghden ouer den tweeden druck; dat daer uyt ghelaten waren eenighe dinghen die hun wel behielen/ soo hebbe ick in desen derden druck de goede begheerte der selver eenighsins soecken te volcomen.

VOOR-REDEN

tot den derden Reghel S. FRANCISCI.

DAt de derde Oorden S. FRANCISCI gemeynlijck ghenoemt van penitentie vanden H. Vader selve in-gheſtelt is geweeſt, in't jaer ons Heeren 1221. in het veerthienſte jaer na ſijne bekeeringhe, en twijffelt niemandt, te weten, alſoo hy predickte in verſcheydē plaetſen van Italien, ende ſonderlinghe in de ſtadt Canario, ghelegen in de valeye van Spoleto, dat de inwoonders der ſelve, ende andere ſteden ende vlecken daer ontrent, geport zijnde door de vierigheyt ſijnder predicatie tot hem quamen, begeerende ſich met nieuwe banden van de wetten van penitentie aen Gode te verbinden. Ende want het teenemael ongeleghen was ſulcke menichte van perſoonen in Clooſters ofte kluyſen te ontfanghen, heeft hun allen gheraden, elck naer hunne huyſen, ende eerlijcke bekommeringhen te weder-keeren: hun belovende, dat hy eer langhe hun eenen gemeynen Reghel van penitentie ſoude ſeynden, veur geeſtelijcke ende wereldtlijcke, van wat ſtaet oft conditie die mochten weſen: om volgende den ſelven Reghel, blijvende in hunne eyghene huyſen ende erffeniſſen Gode aenghenamelijck te dienen.

Maer de dubbinghe is by ſommighe: oft (ghelijck Franciſcus is gheweeſt den inſtelder

deſer Orden) hy oock gheweeſt is den autheur, die den Reghel der ſelve heeft gheraemt ende gemeeckt? Ende hoe wel vele treffelijcke Paters daer aen twijfelen, ſeggēde, dat niet FRANCISCVS, maer NICOLAVS IV. Paus (die dien heeft beveſtight) daer van autheur ſoude weſen: hebbende by een geraemt 't gene eenige hem moghen ingegeven hebben, ſoo ſy de broeders hadden ſien onderhouden.

Deſen nochtans niet tegenſtaende houtmen vaſtelijck (volgens het aduijs vande principale ſchrijvers) dat FRANCISCVS den Reghel ſelve heeft ghemaeckt. Doch den weerdighen Pater Bernardinus de Buſto, ſprekēde van deſen Reghel gebruyckt deſe woorden: p. 2. Roſ. ſer. 27. *Ick ſegge dat den vinder van deſen Reghel niet en zijn de Minderbroeders gheweeſt, noch eenigen Biſchop, noch Leeraer, noch eenighe vergaderinghe: maer dat den Seraphiſchen Franciſcus dien heeft uyt-gheſtelt, ſoo hem den H. Geeſt heeft ghelert.*

Die ſich hier mede niet te vreden en houdt, mach opſoecken ende leſen de paſſagien, die hem ſal aenwijſen den weerdighen P. Lucas Waddingus *To. 1. opuſc. S. Fran. in proem. 3. Regul.*

Daer-en-tuſſchen houden vvy ende geloovē als vvy den Reghel van de derde Orden leſen, oft hooren leſen, dat vvy den H. Vader hooren ſpreken, onder-richtende hoe hy begheert dat de broeders ende ſuſters hun leven ſullen aenſtellen, in der navolgender manieren.

DEN REGHEL

Oft maniere van leven der Broeders van penitentie, oft vande Derde Orden S. Franciſci, door d' Paus Nicolaum IV. beveſtight, voor de ghene die in penitentie begheeren te leven in hunne huyſen.

VOOR-REDEN.

NIcolaus Biſſchop / dienaer der dienaers Godts ſijne beminde ſonen/de broeders; ende de beminde dochters in Chriſto/de ſuſters vã de Ezden der broeders van penitentie/ ſoo teghen woordighe als toecomende / ſaligheyt ende de Apoſtoliſche benedictie.

Het is kenneliick dat het vaſt fondamẽt der Chriſtelijcker Religie is gelept op den berch van het Catholijck gelooue/ d'welck de gherechtighe devotie der Diſcipelen Chriſti / ontſteken met het vier der liefde/ heeft met het woordt der sorghvuldighe predicatie vercondight aen de volcken der Heydenen / die in duyſternijſſen wandelde/ d'welck oock al nu de H. Roomſche Kercke bewaert ende onderhoudt: noch en ſal het ſelve fondament door eenighe troublen omgheſtooten / noch deur haren der tempeeſten ghebroken worden: doch dit is het recht ende waerich ghelooue/ſonder welck

niemandt in de teghenwoordigheydt des Alderhooghsten ontfanghbaer en wordt/ niemandt sijne gratie en verwerft. Dit is 't gheloove welck den pat des salicheydts bereedt maeckt / ende den loon ende blijschappen des eeuwighe ghelucx toeseght. Hierom de glorieuse Confessor Christi S. Franciscus instelder deser Derde Orden bewijsende met woorden ende exempelen/ den wech om tot den Heere op te climmen/ heeft sijne kinderen in de oprechticheydt desselfs gheloofs onderwesen/willende dat sy het selve belijden / standtaftelijck vast houden / ende met de wercken vervullen souden/op dat sy den pat des gheloofs salichlijck intredende/ mochten na den kercker des tegenwoordighs levens weerdigh wesen besitters der eeuwigher salicheyt te worden.

Capittel I.

Vande maniere van ondersoecken de ghene die inde Orden comen vvillen.

Daerom wylieden dese Orden met bequamelijcke gunsten vervolghende/ ende tot haerder vermeerderinghe goedertierentlijck trachtende / ordineren dat alle die tot onderhouden van dese maniere van leven aengenomen sullen worden / voor de aenneminghe oft ontfanghinghe / sullen sorchvuldelijck ondervraeght worden/aen-

gaende

gaende het gheloove / ende de onderdanicheyt der voorschreven H. Kercke. Ende is't dat sy die belijden ende waerachtelijck gelooven / moghen wijselijck ter Orden toegelaten ende ontfanghen worden. Nochtans moet-men sorghvuldighlijck verhueden / dat gheen ketter / noch van ketterije vermoedt oft vermaert zijnde / tot onderhondinghe deses lebens eenighsins toeghelaten worde. Ende soo verre sulck een bevonden wierdt ontfanghen te wesen / sal metten eersten overghegheven worden aen de ondersoekers der ketterschye boosheyt / om ghestraft te worden.

Nota. Het onderscoeck der ghener die tot desen Orden begheeren ontfangen te worden / salmen belasten eenen treffelijcken bequamen Religieus van de Orden der Minderbroeders: ende sal gheheel secretelijck gheschieden / altijdt waer niemande de eere ende faem der persoonen.

Capittel II.

Van de maniere van ontfanghen de gene die ter Orden comen vvillen.

Voer als iemandt in dit broederschap sal begheeren te comen / sullen de Ministers die tot het ontfanghen van alsulcke ghestelt zijn / het ampt / staet / ende conditie van de persoon loffelijck onderscoecken: ende heen de lasten des Broederschaps (namentlijck het veel voor van ongherechtighe

goeden)claerlijck te kennen gheven. Daer naer is't dattet den selvē Minister belieft/ mach die op dusdanighe maniere berecht worden; ende sal van onghherechtige goeden (soo daer eenighe by hem zijn) arbeyden te voldoen in ghereeden ghelde / oft by bewesen pandē. Sal oock niet te min met sijnen naesten besorghen te versoenen. Alle welck gedaen zijnde na een iaer tijdts/sal hy met raedt van eenige discrete broeders/ is't dat hy hun sal duncken bequaem te wesen/ontfanghen worden in deser manieren:te weten/ dat hy gheloove allen de ghebooden Godts te onderhouden / ende oock als't betaemt voor de overtredinghen/ die hy teghen dese maniere van leven mach misdaen hebben/ te voldoen / als hy daer toe versocht wordt naer des Visiteerders wille. Ende dusdanighe ghelofte by hem ghedaen / sal deur eens openbaers notaris handt aldaer by schrifte ghestelt worden. Maer op eenighe andere manieren en sal niemandt by de Ministers ontfanghen worden / ten ware het hun anders goedt dochte/ midts sorghvuldighe onderscheydinghe van conditie der persoonen / ende hunne groote begeerte. Wy Ordenen daerenboven instellende / dat niemandt na het incomen in deser broederschap/daer upt en sal gaen/ om na de wereldt te keeren. Sal nochtans moghen vrijelijck deur gaen tot een ander ghesapprobeerde Religie. Maer

den

den vrouwen die mans hebben / en ſal geenen toeganck verleent worden tot het gheſelſchap deſer broederſchap / ſonder der ſelver mans oorloff ende conſent.

Nota Maer een iaer ende eenē dach der proevingge / ſal ontfanghen worden tot de profeſſie. Maer voorgaende onderſoeck van het leven ende manieren der perſoone: indien hope is dat hy de Oyden ſal bequaem weſen.

Van de maniere van profeſſien / hoe die gheſchiedē moet / ſtaet hier na volcomelijc verhaelt.

Capittel iii.

Van de hoedanigheyt des habijts ende cleederen.

VOorts meer ſullen de broeders deſer Broederſchap voorgaens gheclee dt worden met oodtmoedich laken / ſoo van prijſe als van coleur / niet teenemael wit / noch ſwert / ten ware dattet aengaende den prijſe voor eenighen tijdt door de Viſiteerders / met advijs des Miniſters met iemanden / om wettighe ende openbare oorſake wierdt ghedispenſeert. Ende ſullen de voorſchreven Broeders hebben mantels ende bellen ſonder arm-gaten / gheſneden oft gheheel / nochtans aen gheheeyt (dat is / om den hals ghеſtrickt) oft open / ghelijck der eerbaerheydt betaempt / ende gheſloten mouwen. De Suſters ſullen oock met eenen mantel becleedt worden / ende eenen rock van ſulck oodtmoedigh laken ghemaeckt: oft ten minſten by den mantel ſul-

len hebben eenē koers van witte oft swerte col eur/oft een wijde keel vā kemp oft vlas sonder eenighe ghecruynkelde ployen ghenayt. Maer aengaende de oodtmdedicheyt des lakens ende vellen der Susters/ sal na elckx persoons conditie / ende der plaetsen ghewoonte moghen ghedispenseert worden. Sijde banden oft snoeren en sullen sy niet ghebruycken: alleenlijck sullen soo de Broeders als Susters moghen hebben voeder van de lammer vellen / leyre borssen/ende gordels simpelijck sonder eenighe zijde ghemaeckt / ende niet anders; af-legghende alle andere ydele cieraet deser wereldt/naer den salighen raedt van Petrus Prince der Apostelen.

Nota Aengaende het habijt oft cleedt der Orden/ moeten houden de forme die den Oversten sal duncken bequaem te wesen/naer de plaetsen oft landen ende persoonē. Nochtans en sal niet lichtelijck met iemanden ghedispenseert worden het habijt openbaerlijck te draghen / om verscheyden abusen die daer uyt mochten rijsen. Maer behooren hun te wachten van alle curieusheyt/ende costelijckheyt in hunne uytwendighe cleederen.

CAPITTEL IV.

Dat sy niet en sullen gaen tot ongheschickte maeltijden ende spelen, ende dat sy den speelders niet en sullen gheven.

HUnlieden sy ganschelijck verboden te gaen tot ongheschickte maeltijden/

spelen

ſpelen/oft battementen ende danſſen. Den ſpeelders / oft om eenighe ydelheyt te ſien en ſullen ſy niet gheven / ende ſullen beſorghen te verbieden / dat hun niet ghegeven en worde van hunne huysghenoten.

Nota Hier en wordt niet verboden te gaen tot maeltyden oft bruyloftē van hunne maetſchappen/oft vrienden/ als die met behoorlijcke ghelchicktheyt ende ſeeghbaertheyt gheſchieden, ſonder danſerijen oft oneerlycken clap/oft eenighe perijckelen van de eerbaertheyt oft beſorghen / diemen altydt ſchuldigh is te verhueden.

Capittel v.

Van de abſtinentie ende vaſten.

Sy ſullen alle afhouwen van vleeſch te eten des maendneghs/ woensdaeghs/ vrydaeghs ende ſaterdaeghs /ten ware dat aenſtandt van ſieckte oft weerelijckheyt anders verepſchten. Die in de andere ghelaten zyn / ſalmen/ dry daghen vleeſch gheven /ende en ſal niet geweygert worden / den ghenen die op de repſe zyn. Sal oock hen ghedoorloft weſen vleeſch te eten /alſſer eenigh ſunderlinghen feeſtdach valt/ / op welck de andere Chriſtenen ghewoon zyn vleeſch te ghebruycken . Maer op andere daghen alsmen niet en vaſt/ en ſalmen eyeren oft kaſe weygheren . Ende oock met andere Religieuſen moghen ſy in

hare Conbents huysen vryelyck eten van het ghene hun van haerlieden veurgheset wordt. Sy sullen hun met den noen mael tydt en avondt maeltydt te vreden houden: uytghenomen de crancke / repsende / ende siecke. De ghesonde sullen matighe spyse ende dranck gebruycken; ghemerckt d'Euangelissche text seyt: Wacht u dat uwe herten niet beswaert en worden met gulsichheyt ende dronckenschap. Den noen-maeltydt oft avondt-maeltydt en sullen sy niet aenvatten / sonder te voren te lesen het gebedt des Heeren / d'welck oock naer elcke maeltydt sal met Godts danckseggh inge wederom ghelesen worden.

Isset dat dit achtergelaten wordt / salmen dry mael Pater noster lesen. Op alle vrydaghen des gheheelen jaers salmen vasten: ten ware dat sy by gheval deur sieckte oft andere wettighe oorsaecke ontschuldighe wierden / oft ten ware dat het hoochtyt van de geboorte ons Heeren op den selven vrydach gheviele te onderhouden. Maer van het Feestdach Alderheyligen tot Paeschen / sullen sy 's Woensdaeghs / ende 's Vrydaeghs vasten. Sullen even wel onderhouden de andere vasten daghen / die van de H. Kercke ingheskelt zyn / oft van de Bisschoppen uyt eenighe oorsake in't gemeyn gheboden worden. Maer in de vasten van S. Marten tot de ghebooite ons Heeren / ende van den Sondach van Quinquagesi-

ma

ma tot Paeſchen toe ſullen ſy alle dage (behalven des Sondaeghs) maken te vaſten/ ten ſy dat by gheballe ſieckte oft noodt anders verepſchten. De ſuſters die bevrucht zyn/iſt dat ſy willen / moghen ophouden tot den dach van haren kerckgauck / van alderhande lichamelycke oeffeninghen/behalven alleenlyck des ghebedts . Die arbeyden/mogen vryelyck/om de ſware vermoeytheydt wille/ van Paeſchen af tot de feeſte van S. Franciſcus / dry mael des daeghs eten / als ſy datelyck arbeyden. Maer alſt ghebiedt dat ſy voor andere arbeyden/ moghen ſy elcken dach eten van het ghene hun voor geſtelt wordt/ ten ware dat vrydach waer/oft eenighen anderen dach alſt ghemeyn vaſtdach is van de H. Kercke ingheſtelt.

Nota Nopende het onderhouden der vaſten daghen des Reghels / ende andere daghen als men gheen vleeſch eten en mach/moeten de gene die noot hebben / volghen de diſpenſatie der Overſte/ Guardianen/oft Biechtvaders van de Ordene: oft daer gheen Convent en is/de biechtvader van de perſoone. Deſe ſullen ook mogen (alſt hun ſal goedt duncken) de voorſchreven vaſten ende abſtinentie daghen wiſſelen met andere wercken der liefde / oft met ghebeden voor d'afwyghe.

CAPITTEL VI.

Hoe dickwils sy in het iaer biechten, ende het H. lichaem Christi ontfanghen moeten.

ELck van de Broeders ende Susters sal niet achterlaten dry mael 's iaers te weten/in de gheboorte ons Heeren/inde Feestdaghen van sijne Verrijsenisse eñ van Pinxteren/ hare sonden te biechten/ eñ het H. Sacrament des Autaers devotelijck te ontfanghen/hun versoenende met hunnen naesten/ende onrechtveerdighe goeden weder ghevende.

Nota Dese dry Communie dagen worden de Broeders ende Susters van des Reghels weghen bevolen. Dickwilder te Communiceren is seer goedt ende profytelijck veur de ziele/ nochtans met raedt ende toestaen des biechtvaders/den welcken toesien ende letten sal op den voordtganck ende wasdom in deughden/ ende op den gheest der ghene die de H. Sacramenten dickwils willen ghebruycken.

Sy behooren daghelijcke devotelijck Misse te hooren/ende daer in gheestelijck te communiceren.

CAPITTEL VII.

Dat sy gheen bestrijdende vvapenen en draghen.

DE broeders en sullen gheen wapenen van bevechtinghe met hun dragen/ ten zy voor de bescherminghe der Roomsche kercke oft oock van hun landt/oft met orlof van hunne Ministers.

Nota In het dragen van het swoert valt lichtelijck redene van dispensatie.

Capittel VIII.

Van de Ghetijden te leſen.

Sy ſullen alle daghelijcx de ſeven Getijden leſen / te weten / Mettenen / Prime / Tertie / Sexte / None / Veſperen ende Completen. De Clercken die den Pſalter konnen / ſullen leſen voor de Prime / Deus in nomine tuo, Beati immaculati, tot Legem pone, ende de andere Pſalmen der ghetijden / na de ordinantie der Clercken Gloria Patri. Maer als ſy niet ter kercken en gaen / ſullen maken te leſen voor de Mettenen / de Pſalmen die de ander Clercken / oft de hooftkercke leeſt / oft immers de andere ongheleerde / ſullen niet achter laten te leſen voor de Mettenen twelf / ende voor elck ander getijden ſeven werf Pater noſter met Gloria Patri. In welcke getijden / te weten / by de Prime ende by de Completen ſullen by voeghen het gheloove / ende den Miſerere mei Deus, die dien connen. Maer iſt dat ſy het niet en ſeggen op de gheſette uren / ſullen leſen dynmael Pater noſter. De ſieche en ſijn niet ghehouden deſe ghetijden te leſen / ten ware dat ſy wilden. In S. Martens vaſte ende oock in den grooten Vaſten / ſullen ſy beneerſtighen in de ghetijden van de Mettenen in perſoon te gaen in de Prochie-

kercken

kercken daer sy woonachtich zijn / ten zy dat sy uyt redelijcke oorsake ontschuldight waren.

Nota Is geordonneert van des Ordens weghen dat de Clercken die eenighe wijdinge hebben/ voldoen met de Roomsche ghetijden te lesen / ghelijck andere geestelijcke persoonen: behoudelijck dat sy in de Vesperen ende Mettenen sullen lesen commemoratie van den H. Vader Franciscus/ghelijck de Minderbroeders.

Item dat sy naer het voleynden van de selve Vesperen ende Mettenen sullen lesen een Responsorium veur de sielen der afgestorvene broeders en susters/met de oratie Deus veniæ largitor.

Item dat sy den dienst houden ter eeren van de Santen des derde Ordens/ ende van de andere der Minderbroeders.

De andere sullen wel doen / lesende hunne ghetijden gelijck den Reghel hier ordineert. Die het selve soude verdrieten / heeft den Generae Minister toeghelaten te valstaen met de cleyne ghetijden der H. maghet Maria/ midts daer by voeghende eenighe ghebeden voor de afslijvighe van deser Orden.

CAPITTEL IX.

Dat sy alle hun testament sullen maken diet met recht moghen doen.

DAer-en-boven alle die 't by den rechte gheoorloft wordt / sullen testament maken/oft instellen / ende over hunne goederen ordineren ende schicken / binnen den tijdt van dry naest-volghende maenden na

hunne incompste in de Orden : op dat nie mandt van hun en come te sterven sonder testament.

Nota Om dieswille dat den Reghel begheert dat de broeders ende susters sullen onbelammert zijn van onrech-veerdigh goedt : ende om dat sy toesien souden van hier niet te scheyden/ sonder daer van sich te ontlasten ende restoor te doen: soo wordt hun hier geboden in tijdts hun testament te maken. Daer toe sy sullē gebruycken het advijs van gheleerde mannen van goede conscientie.

Nochtans wordt verbodē deur de cracht der gehoorsaemheyt/ende op sekere penen/ den Religieusen onser Orden der Minderbroeders/ dat sy deur gheene weghen en sullen onderwinden het beschicken van hunne goeden/noch hun in't hooft steken / een deel daer van aen onse Orden te laten: maer elcken een vrijelijck laten daer van disponeren alsoo hem Godt sal ingheven.

Capittel x.

Van vrede te maken tusschen de Broeders oft andere vremde.

Maer aengaende vrede te maken tusschen de broeders ende de susters/ oft oock andere die in twist zijn / sal gheschieden ghelijck den Ministers goedt duncken sal/ daer toe ghebruyckende (ist doenelijck) den raedt des Bisschops van de plaetse.

Cap-

Capittel xi.

Als sy ghequelt vvorden teghen recht, oft teghen hunne privilegien.

Ende soo verre den Broeders oft susters teghen rechte / oft hunne privilegien / van de Overicheyt oft Regeerders van de plaetsen daer sy woonachtich zijn / eenighe quellinghen aenghedaen worden: sullē de Ministers der selve plaetse bencerstigen toevlucht te hebbē tot de Bisschoppen / ende andere ordinarise Overste der plaetsen / om in sulcke saken voort te varen na haerder raedt ende ordeninghe.

Capittel xii.

Dat sy vvachten sullen soo seer als sy vermoghen van solemnelijcke eeden.

Van solemnele eeden sullen hun alle wachten / ten waer dat den noodt dwonghe / in sekere ghevalle die door ghedult des Apostolische stoels upt gesteken worden; te weten / om vrede / om gheloove / om lastering he / om ghetuyghenis te gheven / ende ock in veurwaerden van cooping he / vercooping he / ende gevinghe / daer het van noode sal schijnen te wesen. In gemeyne coutinghen sullen sy ock eeden schouwen na hun vermoghen. Ende die

op

op eenighen dach qualijck behoedt / deur slibberachticheydt der tonghe ghesworen sal hebben (ghelijck in veel spreken ghemeynelijck ghebeurt / die sal des avonts / als hy moet bepeysen wat hy gedaē heeft / dry mael lesen het gebedt ons Heeren / voor dusdanighe onbehudde eeden ghedaen. Elck sy indachtigh sijn eyghen huysghesin te vermanen tot de Goddelijcke diensten.

CAPITTEL XIII.

Van Misse te hooren, ende vergaderinghe te houden.

ALle ghesonde Broeders eñ Susters / van wat stadt oft plaetse sy zijn / sullen alle daghe (ist dat sy bequamelijck vermoghen) den dienst der Misse hooren. Eñ alle maenden sullen t'samen vergaderen tot de Kercke / oft plaetse / tot welcke de Ministers hun sullen ontbieden / om aldaer de solemnele Missen te hoorē. Ende elck sal den Cappellaen gheven eenen penninck van ganckbare munte / die het gelt sal vergaderen / ende naer advijs des Ministers / bequamelijck wt deylen onder de broeders eñ susters die met armoede beswaert zijn / ende sonderlinghe de siecke / ende die men weet dat gheen wtvaerden huns lijckx gehadt en hebben / voordts onder andere arme. Sullen daerenboven vanden selven

ghelde

ghelde offeren aen de selve kercke. Alsdan oock sullen sy beschicken te hebben (ist dat sy bequamelijck vermoghen) een gheestelijck man / die in't woordt Godts tamelijck gheleert sy / die hun tot penitentie / en tot de wercken der barmhertigheyt te beoeffenen rade / meerstelijck vermane / ende beweghe. Elck sal arbeyden ter wijle den dienst der Misse gheschiedt / ende d'woordt der predicatie beur-ghestelt woordt stil te swijghen / tot het ghebodt ende tot den dienst aendachtigh / ten ware dat hen het ghemeyn oorboir der Broeders beletten.

Capitel xiv.

Van de siecke, ende overledene Broeders.

Ofser iemant van de broeders comt sieck te worden / sullen de Ministers ghehouden zijn deur hun selven / oft deur eenen anderen / oft andere (ist dat de siecke hun sulcx heeft laten weten) hem eens ter weken te besoecken / ende meerstelijck te beweghen (soo hun sal duncken alderbeste / ende trachtelijckste ghelegen te wesen om de penitentie te aenbeerden / hem de noodtdruft uyt de ghemeyne goeden aendienende. Ende ist dat de selve siecke gheraeckt van dese wereldt te schepden / sal het den broeders ende susters / die alsdan in de stadt oft plaetse daer hy compt te sterben / teghen woordigh zijn / ghewaerschout wt

worden /

wordē/op dat sy ten uytvaerde des afstuighen moghen personelijck teghenwoordigh wesen; van waer sy niet en sullen scheyden/tot dat den dienst der Misse volcyndt/ende het lichaem ten grave gedaen zy. Dit willen wy oock onderhouden hebben / aengaende de siecke ende stervende susters. Daerenboven sal elck van de broeders binnen acht daghen na de doodt des begravene achtervolghende/veur sijne ziele lesen: De Priesters/ te weten een Misse; die den Psalter kunnen/vijftigh Psalmen/ ende d'ongheleerde soo veel Pater nosters/ ende naer elcken Requiem æternam by voeghen. Ende behalven dit/sullen sy binnen 's iaers dry Missen doen celebreren/ voor de saligheyt der broeders/ soo levende als doode. Maer die den Psalter kunnen/ sullen dien lesen: ende de andere sullen niet achterlaten het ghebedt ons Heeren honderdt werf te lesen / na elck Requiem æternam byvoeghende.

Cap. XV.

Van de Ministers.

OOck sal ieghelijck de Ministerschappen/ende andere Officien/ die dese teghenwoordighe forme van ordeninge wtdruckt/hem opgheleyt zijnde / devotelijck aenveerden/ende arbeyden ghetrouwelijck te beoeffenen. Maer ieghelijcx officie sal sij-

nen sekeren tijdt dueren. Gheen Ministers en sullen inghestelt worden voor hun leven lanck/maer hun Ministersschap sal eenen sekeren termijn begrijpen.

Cap. XVI.

Van de Visitatie, en straffinghe der misdoende.

'DAerenboven sullen de Ministers / ofte broeders ende susters van elcke stadt oft plaetse t'samen comen tot de ghemeyne visitatie / in eenighe gheestelijcke plaetse / oft in de kercke daer dusdanighe plaetse niet en ware / ende sullen tot eenen visiteerder hebben eenen Priester / die van eenighe geapprobeerde Religie zy / ende die hun over hunne bedreven fauten salighe penitentie op legge. Maer aenghesien dat de teghenwoordighe maniere van leven hare instellinghe heeft ontfangen van den voorseyden H. Francisco / daerom radē wy dat de visiteerders ende reformeerders wt de Orden der Minderbroeders aenghenomen worden / die de Custoden oft Guardiaens der selver Orden daer toe versocht zijnde / sullen goedt vinden toe te wijsen. Nochtans willen wy niet dat dese vergaderinghe van een leecke ghevisiteert soude worden. Dit officie van visiteren sal eens 'siaers geoeffent worden / het en ware dat eenighen noodt vereyschten dickwilder te

dom. Die onbeterlijck zijn/ende de onghehoorsamighe sullen met raedt der discrete van het ghefelschap deser vergaderinghe gheheelijck uytghedreven worden.

Nota De Paus Nicolaus den IV, heeft gewist dat de Visiteerders ende onderwijsers der derd. Orden/sullen wesen vande Orden der Minderbroeders. Ende heeft den Apostolischen Stoel ten opsien van dien / mildelijck de selve derde Orden mede ghedeelt alle de aflaten / vrijdommen/ ende privilegien der veurseyde Orden der Minderbroeders gegunt/ende te gunnen. Verbiedende daer by op de pene van alle de selve gratien quijt te worden/ dat sy tot geene tijden het zy door eerghiericheydt/oft andersins ghedreven zijnde/hun en souden pijnen te ontrecken / oft te scheyden van de onderdanicheydt/ ende vereeninghe met de selve Orden der Minderbroeders.

Elcken Guardiaen wordt belast / deur hun selven/ oft deur andere bequame Paters / toe sicht te nemen over den broeders ende susters die in hunne plaetsen oft daer ontrent woonen dat alle dinghen gheschicktelijck gheschieden sonder eenich schandael.

CAP. XVII.

Van kijvagien te schouwen onder malckanderen ende met andere.

SVllen daerenboven de broeders ende susters schouwen (na vermogen) alle kijvagien onder hun; de selve/als die souden gheraken opgeresen te zijn/ sorghvuldighlijck

dighlijck nederleghhende. Anders sullen van rechte andtwoorden voor de gene die de macht heeft te oordeelen.

Cap. xviii.

In wat manieren, ende deur wien sal moghen gedispenseert worden inde abstinentien.

De gheestelijcke Overste der plaetsen oft de Visiteerder / sullen mogen dispenseren met alle de broeders ende susters in de abstinentien / basten / ende andere strenghicheden uyt wettige oorsaecke als hun sal gheraden duncken.

Nota Onder dese geestelijcke Oversten / moeten gherekent worden de biechtvaders / gelijck boven verclaert staet op het sesste capittel.

Cap. xix.

Dat de Ministers sullen de openbare gebreken aen den Visiteerder te kennen geven.

Voch sullen de Ministers de openbare misdaden der broeders ende susters den Visiteerder aenghheven om ghestraft te worden. Ende soo verre iemandt niet te beteren en ware / sal na dry aenstaendige vermaninghen / met advijs van sommige discrete Broeders / den selven Visiteerder te kennen ghegeven worden / om door hem van het gheselschap des Broederschaps verworpen te worden / ende naderhandt in

de

de vergaderinghe te vercondighen.

CAP. XX.

Hoe ſy inde voorſeyde dinghen niet verbonden en zijn tot doodtſonde.

VOordtaen in alle de boven-verhaelde dinghen daer de Broeders uwer Ordē noch door de Goddelijcke gheboden / noch door de Ordeninghen der H. Kercke in ghehouden en zijn / willen wy niet dat iemandt van hunlieden tot doodelijcke ſonden ſal verbonden worde / maer ſal elck de penitentie / die hem na de grootte der overtredinghe opgelept is / met blijtighe oodtmoedighept ontfanghen / ende crachtelijck arbeyden te verbullen.

Nota Soo en behoeft dan niemandt van de broeders oft ſuſters ongheruſt / oft ghequelt te weſen aengaende de verbindinghe des Regels / als het niet en gheſchiedt upt verſmaedthepdt. Den inſtelder der Ordē Franciſcus en wilt niet dat ghy verbonden zijt tot eenighe ſonde: noch de Pauſen die den ſelven hebben beveſtight: noch de Overſte die u tot de profeſſie ontfanght: noch u intentie en is niet u ſelven met ſonde te beſtricken. Van waer ſoude dan deſe verbinteniſſe hercomen.

Daerom en ſal niemandē der menſchen gheoorloft weſen / deſen brief ons ſtatuyts ende ordeninghs te breken / oft dien met vermetender ſtoutighept teghen te gaen. Maer ſoo temandt pijnde ſulck te beſtaen / die ſal weten dat hy vallen ſal in de on-

weerdigheydt des Almachtighen Godts/ ende syader H. Apostelen Petrus ende Paulus. Ghegheven binnen Reate den seventhiensten dach der maent Augusti / in het tweede iaer ons Pausdoms.

Hier eyndt den Reghel van de derde Orden S. Franciſci ghenoemt van Penitentie.

Conditien der gene die tot de derde Orden S. Franciſci ontfangen mogen vvorden.

IN tiaer ons Heeren 1612. in het generael Capittel van Segovien / is ghevordineert / dat ghen vrouw-persoonen tot de Orden en sullen ontfangen moghen worden/dan deur de Provinciale Ministers der Minderbroeders/ die deur sich selven/ oft eenigh ander treffelijck Pater/ de selve alsoo sal doen onderbraghen/ van de hoedanigheyt/ouderdom ende conditie der persoonen/dat alle perijckel van schandael oft verarghernighe/die deur dusdanighe ontfanckenisse mochte oprijsen / belet worde.

De conditien daer men moet naer vernemen ende onderbraghen/ zijn dese nabeschreven.

1. Catholijck/ende van gheen ketterije oft dwalinghe suspect.
2. Niet onstichtich/noch van quade seden.

3. van

3. Van goeden naem ende faem.
4. Bequaem middel hebbende om naer ſijnen ſtaet te leven.
5. Ghеſondt van lichaem / ende vierigh van gheeſt.
6. Met gheen onrechtveerdigh goedt belaſt; ten zy dat hy ghereedt zy daer van met ten eerſten reſtoor te doen / volgende de ordinantie des Reghels.

Ende die na de Profeſſie bevonden worden eenighe merckelijcke fauten oft ghebreken onderworpen te weſen ; iſt dat zy tot dry repſen vermaent zijnde / hun niet en beteren / ſullen uyt het Broederſchap oft Orden ghеſchrapt worden / volghende het XIJ. ende XIX. Capittel des Reghels.

Vande verbindinghe, ende maniere van leven, die de derde Reghel van penitentie vereyſcht.

1. IN den eerſten het principaelſte dat ſy door hunne Profeſſie beloven / is alle de ghеboden Godts te onderhouden / ende behoorlijck te voldoen voor hunne overtredinghe deſer maniere van leven / als ſy door de Overſte daer toe verſocht ſullen worden. Cap. 2.
2. Die ghеprofeſſijt zijn / en moghen de Orden niet verlaten / noch wederom na de werelt keeren. Ibid.
3. Vrouw-perſoonen ghehoudt zijnde /

en moghen totte Oyden niet ontfanghen worden/sonder oorlof van hare mans. Ibi.

4. Sy sullen ghecleedt worden met oodtmoedigh laken/soo van pryse/als van coleur. Nochtans moghen de Overste hier van na eer persoons conditie ordineren. Cap. III.

5. Hun wordt verboden te gaen tot ontstichtighe feesten van maeltyden/ camerspelen/dansen/battementen/etc. Bruyloften van maeghschap oft vrienden/die met behoorlycke ghestichtheyt ende seebaerheyt ghehouden worden/en zyn hun niet verboden. Cap. IV.

6. Aengaende de abstinentie/sy sullen vleesch derven smaendaechs/swoensdaechs/svryndaechs/en saterdaechs/'t en ware dat iemandts sieckte oft weeckelyckheydt anders vereyschten. Cap. V.

Op de voorschreven maendaghen ende woensdaghen is hun gheoorloft vleesch te eten/alsser eenigh sunderlingh feestdach valt/op welck de Christene ghehoovighe ghewoon syn vleesch te gebruycken. Ibid.

7. Sy sullen te vreden syn met tweemael 's daeghs te eten/uytghenomen de siecke/reysende/ende die arbeyden; ende die uyt gaen arbeyden/moghen ock des maendaeghs/des woensdaechs/ende als de Kercke toelaet vleesch te eten/van het ghene hen voorgheset wordt/eten.

Item als Kersmis op de vryndach valt/

moghen

moghen ſy vleeſch eten. Ibid.

8. Van de Feeſte Alderheyligher tot Paeſchen / ſullen ſy des woensdaeghs ende des vrijdaeghs vasten ſonder de ghewoonelijcke vastendaghen achter te laten. Van S. Mertensmis tot Kerſmis / ende van den ſondach veur Aſdach / beghinnende des ſondaeghs / ſullen ſy alle daghe vasten / behalven ſondaeghs. Cap. v.

9 Sy ſullen neerſtigh zijn om hunne conſcientie dickwils te ſuyveren deur de biechte / ende hun ziele te ſpijſen met het H. Sacrament des Autaers. Cap. vi.

10. Aengaende het ghelees oft getijden / Die de ſeven ghetijden onſer L. Vrouwen leſen connen / moghen daer mede daghelijcks ghestaen. Oft diet belieft / ende die niet leſen en connen / ſullen leſen het naervolghende ghetal van Pater noſters.

Veur de Mettenen, Credo, ende twelf Pater noſters, met Gloria Patri na elcken Pater noſt.

Veur de Prime ſeven Pater noſt. met Gloria Patri, als veur.

Veur de Tertie,
Veur de Sexte,
Veur de None,
Veur de Veſperen,
} ſeven Pater noſters, met Gloria Patri.

Veur de Completen ſeven Pater noſters met Gloria Patri, ende Credo daer by. Cap. viij.

Nota *Die sieck zijn, en sullen in de Ghetijden niet voorder ghehouden zijn, dan hun en belieft.* Ibid.

Ghemerckt oock den Reghel niet en melt van Ave Maria *te lesen neffens de* Pater nosters, *dan alleen van* Gloria Patri: *soo en is niemandt ghehouden* Ave Maria *daer by te lesen. Diet nochtans doen, vermeerderen hun verdiensten.*

11. Alle daghe alst gheleghen is/ sullen sy den dienst der Missen hooren met behoorelijcke aendachticheyt/ ende naer vermoghen hun quijten in werckē van bermhertichеyt. Cap.xiij

12. In ghemeyne coutingen sullen hun wachten van eeden te sweiren / op de pene ghestelt. Cap.xij.

13. Veur den aflijvighen sullen doen eñ lesen ghelijck gheordineert is in't Cap.14.

14. Diet gheorloft oft gheleghen is/sullen hun testament maken/ ghelijcker staet Cap.9.

15. Kijvagien ende onvrede sullen sy schouwen / ende metten eersten ter neder legghen/volghende het Cap.17.

16. Is te bemercken dat gheen van alle dese veurseyde poincten de Broeders oft Susters en verbindē tot dootlijcke sonde: maer elck sal de penitentie / die hem na de gheleghentheydt van sijnen persoon/ ende

van

van ſijn ouertredinghe opgheleyt wordt/ met vlytighe ootmoedicheydt ontfangen/ eñ crachtelijck arbeydẽ tevervullẽ. Cap. xx. 17. Ten leſten ouer alle deſe poincten mogẽ de Ouerſte diſpenſeren met alle de broeders ende ſuſters uyt wettighe oorſaecke alſt hun ſal gheraden duncken.

Vande in-ſtellinghe vande Derde Orden S. Franciſci.

DEn grootẽ yuer ende onverſaedelijcke begherte / die Godt Almachtich in ſijnen dienaer Franciſco heeft gheſtelt/ om alle ſielen die van Gode afgheweken waeren /tot hem te trecken/ende aen hem vaſt te maken met den bandt der liefde/is oorſake gheweeſt/dat Franciſcus/ verſtaẽ hebbende den wille Godts/die hem geſonden ende gheſtelt hadde tot bekeeringe des wereldts / niet te vreden en was / inghe-ſtelt te hebben twee Religieuſe Ordens/ de eene der Minderbroeders veur mans-perſoonẽ/de andere der Clariſſẽ veur maeghden endẽ vrouw-perſoonen/die hun begheren te vertrecken van de wuelinghen ende verſtroeytheden des wereldts / ende begeven om Gode perfectelijck te dienen inden ſtaet der Religie: maer heeft daer beneffens willen oprichten een derde Orden ter eeren der H. Dryvuldigheydt; ghelijck hy oock te veuren dry materiale kercken/niet

sonder grooten arbeyt ende moeyten/hadde ghereparreert.

Want alsoo hy wt last ende bevelinghe Godts begonste penitentie te predicken; en dat het ghetal der ghene die deur sijne predicatie beweeght wierden soo groot was/ dattet onghelegghen / ja onmogelijck was alle die te senden tot cloosters oft wildernissen: Soo heeft hy/deur den geest Godts ghedreven zijnde / goedt ghevonden / dese veurschreven Derde Orden in te stellen/ veur alle menschen / van wat conditie oft staet die mochten wesen: op dat sy dese soete ende bequaeme maniere van leven volghende ende onderhoudende / mochte hunne sielen behoeden van de verdoemenisse/ ende brenghen tot de eeuwighe salichevdt.

Ende is dese Orden begost in't jaer ons Heeren 1221. In het vijfde jaer des Pausdoms van Honorius III. by vele Pausen der heyligher Roomscher kercken)oock tot het ghetal van twintinch(gheapprobeert ende veur goet ghehouden : daer van den lesten is onsen Heyligher Vader den Paus Paulus V. Die den derden Reghel heeft gheconfirmeert den eersten dach Octobris 1609. Ende sijn onder dese Pausen somminghe ghewees / diemen ghelooft / dat sy desen Reghel hebben onderhouden / ende het habijt / oft teecken der selver secretelijck ghedraghen.

Ende gelijck eenen boom deur de vruch-

ten

ten wordt ghekent : alsoo moet oock dese derde Orden veur seer goedt/ loffelijck/ eñ heylich ghehouden worden/deur de vruchten van soo vele schoone deuchtsame exempelen der ghene die in dese Orden hunne daghen hebben voleyndt: daer van wy eenighe merckelijcke hier naer sullen verhalen/om daer mede vele vierighe sielen tot hunne naervolghinghe te verwecken.

Sulcx dat desen derden Regel ende maniere van leven by sulcken heylighen dienaer Godts inghestelt/ deur de Pauselijcke macht ende auctoriteyt soo menichvuldelijck gheapprobeert/met soo menige privilegien ende aflaten beghift / van soo veel treffelijcke persoonen heylighlijck beleeft/ ende met soo veel miraculē bevestight; veel andere insettingen by eenighe particuliere gheinventeert / ende in treyn ghebracht/ verre te boven gaet . Ende die hem soude vermeten dese Orden te niet te doen / tegen te comen / oft teghen te segghen : verclarende de selve niet goedt te wesen/dese valt in de maledictie Godts / ende sijnder heyligher Apostolen Petri eñ Pauli:volgende het dreyghement des Apostolische Stoels in het slot van de approbatie des Reghels ghestelt.

Staet ende conditie des derde Ordens S. Franciſci.

OM den ſtaet ende gheleghenthepdt deſer Ozden van penitentie ghenoemt eenighſins te moghen kennen / dienen genoteert in't cozt deſe navolgende poincten.

1. Dattet gheen Religie en is/ noch de belovers van de ſelve gheen Religieuſen en maeckt / midts dat ſy in hunne pzofeſſie de beloften der Religie/repnighepdt/armoede / ende ghehoozſaemigepdt niet en beloven/ende overſulcky dat ſy blijven onderwozpen de juriſdictie / ende gheſach van hmme overighepdt / gheeſtelijcke ende wereldelijcke.

2. Dat deſe Derde Ozden altijdt moet dependeren ende ſtaen onder de regheringhe van de Ozden der Minderbzoeders/ naer ozdinantie des Apoſtoliſche Stoels; die de ſelve Derde Ozden heeft mildelijck mede ghedepit alle de pzivilegien / aſſaten/ ende geeſtelijcke gratien de beurſepde Ozden der Minderbzoeders ghegunt : met conditie/ dat ſy alle de ſelve datelijck guijt wozden / ſoo verre ſy tot enighen tijde hun ſouden pijnen te onttrecken / oft te ſchepden van de onderdanicheypt/ ende vereeninghe met de ſelve Ozden der Minrebzoeders

3. Dat

3. Dat over ſulckx alleenelijck den Overſten van de beurſepde Orden der Minrebroeders / als den Miniſter generael / de Provinciale Miniſters / de Guardiaens van elcke plaetſe / ende de Viſiteerders by hunlieden ghemachtight ende ingheſtelt / toeſtaet / de perſoonen die totter Orden bequaem bevonden worden / met advijs van eenighe diſcrete / te ontfanghen tot het proef-jaer ende profeſſie van de beurſepde derde Orden / ſonder dat de ſelve perſoonen eenighen voorderen oorlof oft conſent van hunne Biſſchoppen oft Paſtoors daer toe behoeven.

4 Dat ſy om eenighe merckelijcke redenen / die de beurſepde Overſte ſullen genoeghſaem bevinden / moghen het habijt deſer Orden ontfanghen / ende de Profeſſie doen ſecretelijck / met byweſen van eenige ghetuyghen des Ordens.

5. Dat ſy noch beur- noch naer hunne profeſſie verbonden en worden tot eenighe doodtſonde / als ſy teghen hunnen Reghel oft eenighe pointen der ſelver comen te misdoen: dan alleenlijck tot de penitentien die hun daer beur ſullen op-ghelepdt worden: ghelijck merckelijck ſtaet in het twintichſte Capittel des Reghels.

6. Hier aen cleeft; ijſt dat iemandt vande Broeders oft Suſters misdoet teghen eenighe van de gheboden Godts / al iſt dat sy in haer profeſſie ghelofte doen / de ſelve

ghebo-

gheboden te onderhouden / en crijghen nochtans daer deur geenen nieuwen bant oft omstaensel van dubbel sonde . Want sulcx is d'intentie ghewees van S. Franciscus instelder des Ordens; sulcks is d'intentie van de Paussen / die de selve hebben gheapprobeert ende bevestight; sulcks is oock d'intentie der Overste die professien ontfanghen / ende den ghenen die de professie doen.

7. Dat sy niet verbonden en zijn te biechten te gaen in de plaetsen oft Conventen der Ordens : maer hun wordt vry toeghelaten te blijven by hunne oude Biechtvaders.

8. Dat de Broeders ende Susters verbonden blijven als deur het aenveerden des Ordens / te Communiceren te Paesschen in hunne Prochien : maer deur het jaer moghen ende behoozen hun te laten vinden in de Missen / Communien / ende Sermoonen / alst hun gheordineert ende ghewaerschout sal wesen.

9. Dat de Oversten altijdt sullen ghereedt ende ghewilligh wesen / om met de Broeders ende Susters te dispenseren in de poincten des Reghels / als sy van hun versocht worden.

10. Dat het habijt van dese Derde Orden is / deur de Broeders een grau rocxken / ter ghedenckenisse van den rock sonder naet / daer Christus mede bekleet was /

ende

ende een coorde : Veur de Susters eenen grauwen scapelier/ter ghedenckenisse van het Cruys Christi / met oock een coorde. Dit sullen sy bedeckt onder de cleederen draghen / ten ware dat de Overste met iemanden dispenseerden / om openbaerlijck te moghen draghen.

Goeden ende veurcomentheden van de Derde Orden.

OP dat de Broeders ende Susters te vierigher ende ghewilliger moghen volherden in hare Orden ende professie; soo moeten sy gedencken het groot goedt ende de veurcomentheden / die sy in ende deur hare Orden ontfanghen ende ghenieten: Te weten:

1. Dat sy niet cleyn en moghen achten/ gheworden te zijn kinderen / sonen ende dochters des H. Vaders Francisci ; ende onder sijne vaderlijcke behoedenisse te leven.

2. Dat sy ghemeynschap hebben met de kinderen van desen Vader in sijne dry Ordens: ghenietende met hun alle de gheestelijcke privilegien die hun ghegunt zijn.

3. Dat sy mede deylinghe hebben in alle de penitentien/ disciplinen / ghebeden/ lessen/sermoonen/ bedevaerden/ vasten/ ende andere goede wercken/ die in de veurseyde dry Ordens gheschieden.

4. Dat sy aenveert hebben een Orden ende Reghel soo menighvuldighlijck gheapprobeert; de welcke al ist gheen oprechte Religie / is nochtans een maniere van leven / van sulcken experten meester inghestelt/als was den H. Franciscus; welcke onderhoudende / wordt hun in de professie van Godts weghen belooft het eeuwigh leven.

5. Dattet is eenen sekeren ende gherusten wech om veel na der zielen te winnen ende niet om te verliesen.

6. Dat sy hebben hunne oeffeninghen van vasten/abstinentien / ende gelees van ghetijden/met orlof des Reghels/om ghedispenseert te moghen worden in't ghene hun te swaer oft te moeyelijck mocht wesen.

7. Al ist dat sy eyghentlijck gheen ghelofte van ghehoorsaemheydt en doen; dat sy nochtans eenighsins de vruchten ende verdiensten der selver moghen hebben/ nemende veur oeffeninghe der ghehoorsaemheyt / het ghene sy nae hunnen staet ende officie schuldigh zijn te doen;als hun huysghesin gade te slaen / hun kinderen ende boden in de vreese Godts te regeren/ hunnen handel in gherechtigheydt te drijven/etc.

8. Dat de professie ende belevinghe van desen Reghel mede-brenght oeffeninghe van verscheyde deughden/ als gheloove/

hope/

hope/liefde/ rechtveerdigheyt/ godtvruchtigheyt tot hun ſelven / ende tot hunnen naeſten/ oodtmoedigheyt/ ſeebaerheydt in woorden ende wercken / abſtinentie ende matigheyt/ devotie ende gheleeg / ſtichtigheyt/ vrede/ voorſichtigheydt: gheliick wy vroeder upt-gheleyt hebben in het handtboeckxken deſer Oyden/ gheduckt t'Hantwerpen by Geeraert van Wolfſchaten in den jare 1619.

9. Ten leſten dient grooteliicks tot loff deſer Oyden te verſtaen/ dat eenen ſekeren Pater/ die de ſelve Oyden langhe heeft geregeert/ verclaert veur de ſekere waerheyt/ dat hy ontalliicke vroeders ende ſuſters heeft by gheſtaen in hun upterſte ; ende gheen van dien ghevonden / oft zijn alle met groote gheruſtigheyt ende ſtichtigheyt der ommeſtaenders in den Heere geruſt / ghevoelende grooten trooſt van den H. Vader Franciſcus; beſunder na dat hy hun ghegheven hadde de abſolutie / die men den Vroeders onſer Oyden gheeft in hun upterſte.

BEGRIIP

Vande Aflaten ende gratien, die genieten moghen de Broeders ende Susters van de Derde Orden S. Franciſci. Vergadert uyt verſcheyden autentijcke boecken ende ſcriften onſer Orden, ſoo oude als nieuwe.

Eerſt van ſommige generale aflaten.

SIxtus IV. by twee verſchepde bullen / verleent den perſoonen van de Derde Orden / mans ende vrouwen generalijck alle de aflaten die opt verlekt zijn geweeſt / ende die ghenoten worden vande Minderbroeders ende Predickheeren.

Innocentius VIII. des veurſepde Sixti nacomelinck / heeft hier op ghemaeckt een verclaringhe ende vermeerderinghe: dat alle de gratien / gunſten / ende aflaten die verleent zijn aen de gene die als Religieuſen in't gemeyn leven onder de Derde Orden met hare beloften der Religie / ook ſullen moghen ghenieten de broeders ende de ſuſters / die ſonder de ſelve beloften in hunne particuliere huyſen leven.

De veurſepde Sixtus IV. heeft vergunt den Minderbroeders / Clariſſen / ende den broeders en de ſuſters van de Derde Orde, namentlijck / ende niet by mededeylinghe den aflaet van onſe L. Vrouwe ten Enge

len /

len /ghenoemt Portiuncula, ende alle andere generale aflaten der stadt van Roome/ soo volle als niet volle / al oft sy in persoone de plaetsen besochten / daer de selve aflaten verleent zijn ; mits lesende vijf Pater noster ende Ave Maria.

De selve aflaten heeft Leo X. verleent /eñ vermeerdert aen de veurseyde dry Ordẽs/ midts lesende vijf Pater noster ende Ave Maria, ende na elcken Ave, Gloria Patri, &c. voeghende daer by noch eenen Pater noster met Ave Maria ende Gloria Patti, veur sijne Heyligheyt/dat sy verkrijgen de Statien/ aflaten /ende vergevinghe der sonden / soo wel vande Stadt van Roome / als van Portiuncula. ende Jerusalem / ende S. Jacobs te Compostelle. Ende dat sy de selve moghen verdienen / lesende het gene veurseyt is/'t zy in de kercke/oft in eenighe andere plaetsen / by daghe oft by nachte: gelijck dat verclaert heeft Paulus III.

De aflaten van de Statien van Roome zijn dese navolghende.

IANVARIVS.

1. Op den eersten dach des jaers/de feeste van de besnijdenisse Jesu/vollen aflaet.

6. Op dry Coninghen dach/ vollen aflaet.

13. Op de octave van dry Coninghen dach Vollen aflaet.

14. Op den dach van S. Felix martelaer/ duysendt jaren aflaet.

16. Op den dach van de vijf Martelaers hander Minderbroeders Orden/ 356. jaren/ en 50. dagen/ ende 12. quarantenen

Op den selven dach is de feeste van S. Marcellus mart. Vollen aflaet.

17. Op S. Anthonis dach/ Verghiffenisse van alle sonden.

20. Op S. Sebastiaens dach/ Vollen aflaet.

21. Op S. Agneten dach/ Vollen aflaet.

22. Op S. Vincentius ende Anastasius dach/ duysendt jaren aflaet.

25. Op de bekeeringhe dach van S. Paulus/ Vollen aflaet.

28. Op den tweeden feestdach van S. Agnete/ Vollen aflaet.

FEBRVARIVS.

2. Op ons L. Vrouwe Lichtmis dach/ Vollen aflaet.

5. Op S. Agaten dach/ Vollen aflaet.

15. Op den dach vande Translatie van S. Anthonius van Padua 356. daghen ende 12 quarantenen.

22. S. Peeters stoel/ Vollen aflaet.

24. Op S. Matthijs dach/ Vollen aflaet.

MARTIVS.

7. Op den dach van S. Thomas de Aquino/ L. allen aflaet.

12. Op

12. Op S. Gregorius dach/Vollen aflaet.
14. Op den dach vande Translatie van S. Bonaventura 356. jaren/150. daghen/ende 12. quarantenen.
18. Op den dach van S. Gabriel 156. jaren/ende 100. daghen.
19. Op S. Josephs dach/Vollen aflaet.
20. Op den avondt van S. Benedictus/Vollen aflaet.
21. Op S. Benedictus dach/hondert jare.
25. Op ons L. Vrouwe boodtschap dach/Vollen aflaet.

APRILIS.

23. Op S. Gregorius dach/dupsent iaren aflaet.
25. Op S. Marcus dach/Vollen aflaet.
29. Op den dach van S. Peeter martelaer/Vollen aflaet.
Item/alle saterdaghen in den Vasten/ende alle daghen vanden saterdach nae passie sondach tot de octave van Paesschen/ist statie ende vollen aflaet.

MAIVS.

1. Op den feestdach van S. Philippus/ende Jacobus/Vollen aflaet.
Op alle de sondagen van dese maent/Vollen aflaet.
3. Op de feeste van de Vindinghe des H.

Cruys / ende de gheheele octabe/ vollen aflaet.

5. Op den dach van S. Jan inde Olie/vollen aflaet.

Men mach oock heden een ziele verloſſen uyt het Vagevier / leſende de ſeven Pſalmen/oft vijf Pater noſter ende Ave Maria, midts leſende met eenen de Croone van ons L. Vrouwe / ter intentien van ſijne Heyligheyt.

8. Op den dach van de Openbaringe van S. Michiel/Vollen aflaet.

1-. Op den dach van de Tranſlatie van s. Bernardijn 356. iaren/150. daghen ende 12. quarantenen aflaet.

20. Op s. Bernardijns dach/ vollen aflaet. ghebiecht hebbende / ende het Heylich Sacrament ontfanghende.

Op de feeſte van ons Heeren Hemelvaert/ Vollen aflaet.

Op heyligh Sacraments dach/ Vollen aflaet.

25. Op den dach van de Tranſlatie van S. Franciſcus 356. jaren/150. daghen/ ende 12. quarantenen aflaet.

IVNIVS.

2. Op den dach der H Martelaren Marcellus/Petrus/ende Eraſmus/duyſent jaren aflaets.

11. Op den dach vanden Heyligen Apoſtel

stel Barnabas 600. iaren aflaet.

13. Op den dach van S. Antonius vã Padua/Vollen aflaet ghebiecht zijnde ende het H. Sacrament ontfanghende.

15. op den dach der H. Mart. Vitus/ Modestus/ende Crescentia/100 iaren aflaet ende 100. quarantenen.

24. op S. Jans Baptisten dach/Vollen aflaet.

26. op den dach der H. Mart. Joannes eñ Paulus/Vollen aflaet.

28. op den dach van den H. Paus Leo/ 7000. iaren / ende soo veel quarantenen aflaet.

29. op S. Peeters ende Paulus dach/vollen aflaet.

30. op den dach van de Commemoratie van S. Paulus/Vollen aflaet.

IVLIVS.

1. Op de octave van S. Jan Baptist/vollen aflaet.

2 op de feeste van de besoeckinghe oft Visitatie der Maget Maria/ vollen aflaet met berouw ghebiecht hebbende.

14. op S. Bonaventura dach/ vollen aflaet.

17. op s. Alexius dach / vollen aflaet/ ende noch Dupsendt iaren waerachtighe quijtscheldinghe.

20. op S. Margrieten dach / Hondert ia-

ren

ren aflaet.

22. Op den dach van S. Praxedis/ 2000 iaeren aflaet.

22. Op S. Marie Magdalene dagh/ Vollen aflaet.

23. Op den dach van Sinte Apolinaris mart. 300, iaeren aflaet.

24. Op den dach van S. Chzistina maghet/ende mart. 40. jaeren aflaet.

25. Op S. Jacobs dach/ Vollen aflaet.

26. Op den dach van S. Anna de Moeder van Maria/ Vollen aflaet.

27. Op den dach van S. Pantaleon mart. 40 jaeren aflaet.

28. Op den dach der H. Martelaren Nazarius/ Celsus/ ende Victor/ 300 jaeren aflaet.

29. Op den dach der H. Martelaren Simplicius / Faustinus/ende Beatrix. 1500 aeren aflaet.

AVGVSTVS.

1. Op den dach van S. Peeters banden/ ende de volgende acht daghen/ Vollen aflaet.

2. Op den dach vande wijdinghe vande Cappelle vã Portiuncula/ Vollen aflaet/ verleent van Chzisto selue aen S. Franciscus/ende verclaert deur den Paus Benedictus XII. Den welcken alle gheloovighe moghen verdienen inde Kercken der Minderbzoeders/ deur pziuilegie van Pius IV.

3. Op

3. Op de feeſt vande vindinge van S Steven/Vollen aflaet.
4. Op S. Dominic. dach/Vollen aflaet.
5. Op den dach vã ons L. Vrouwe ten ſneeuwe/ Vollen aflaet.
6. Op de feeſte van de Transfiguratie ons Heeren/ vollen Aflaet.
10. Op S. Laureys dach/vollen aflaet.
12. Op S. Claren dach/vollen aflaet ghebicht hebbende/ende het H. Sacrament ontfangende.
13. Op S. Euſebius dach. 1000. iaeren afl
15. Op onſer L. Vrouwen Hemelvaert / vollen afl. eñ vergiſſeniſſe vã alle ſondē.
Den ſondach naer ons L. Vrouwen dach/vollen aflaet.
19. Op S. Ludouicus dach/Biſſchop van Tholoſa/ vollen aflaet/ ghebicht hebbēde/ende'th. Sacrament ontfangende.
22. Op de octaue van ons L. Vrouwen Hemelvaert/vollen aflaet.
24. Op S. Barthalomeus dach/vollen aflaet Item noch 7000. iaeren
25. S. Ludouicus dach Coninck van Vranckrijck/ vollen aflaet/ ghebiecht hebbēde/ eñ 'th. Sacramēt ontfāgende.
28 Op S. Auguſtijns dach/vollen aflaet.
26. Op dē dach vã S. Jans onthoofdinge/ Vollen afl eñ vergiſſeniſſe vã alle ſondē.

SEPTEMBER.

7. Op ons L. Vrouwen abont/vollen afl.
8. Op de feeſte van ons L. Vrouwen ghe-

boozte/Vollen aflaet/ ghebiecht hebben de/ende het H. Sacrament ontfangende.
10. op desen dach van S. Nicolaus van Tolentino/Vollen aflaet.
14. op de feeste van des H. Cruys verheffinghe/ende de gheheele octaue/ Vollen aflaet.
17. op de feeste van de wonden van Sinte Franciscus/ Vollen aflaet/onlancx verleent bouen 350. iaren/150. daghen ende 12. quarantenen.
Ten seluen daghe op de feeste der H. martelaren/Euphemia/ Lucia ende Geminianus/Vollen aflaet.
20. op S. Eustachius dach/ 140. iaren aflaet.
21. op S. Matthens dach/ Vollen Aflaet.
27. op den dach van S. Cosmas ende Damianus 7000. iaren Aflaet.
Ten seluen daghe op den dach van s. Elzearus Confessor 356. iaren 150. daghen ende 12 quarantenen. Ende vollen Aflaet voor de ghene die gebiecht hebben de het H. Sacrament ontfanghen.
29. op s. Michiels dach/Vollen Aflaet.
30. op s. Hieronimus dach/Vollen Afl.

OCTOBER.

2. op den dach vande Translatie van s. Clara/356. iaren/150. daghen ende 12. quarantenen.

4. op

4. Op de feeſte van S. Franciſcus ende de ge-heele octave/vollen aflaet.
13. Op den dach van de ſeven Minder-broeders martt. Daniel/Angelus/etc. 359. iaren/159. dagen/eñ 12. quarant.
18. Op S. Lucas dach/ vollen aflaet.
27. Op den dach van S. Jno Confeſſoor/ 350. iaren/150. daghen eñ 12. quarante-nen. Item vollen aflaet verleent deur Innocentium VIII.
28. Op S. Simon ende Jude dach/ vollen aflaet.

NOVEMBER.

1. Op Alderheplighen dach/ vollen aflaet.
2. Op Alderzielen commemoratie dach/eñ de acht volghende daghen / vollen af-laet.
8. Op de octave van Alderheplighen/vol-len aflaet.
9. Op de Ke.ckwijdinghe van S. Salua-tor/vollen aflaet.
10. Op den dach van de Tranſlatie van S. Ludouicus Biſchop/ 356. iaren/ 50. daghen/ 12. quarantenen.
12. Op S. Didacus dach / vollen aflaet/ ghebiecht hebbende/ende het H. Sacra-ment ontfanghende.
13. Op S. Mertens dach/300. iaren / ende 300. quarantenen aflaet.
18. Op de Kerckwijdinge van S. Peeters tot Roome/vollen aflaet.
19 Opden dach van S. Eliſabeth wedu-

we/ 100. iaeren aflaet. Item vollen afl. verleent deur Innoc. VIII.

21. Op ons Vrouwen presentatie dach/ Vollen aflaet.

22. Op S. Cecilie dach/ Vollen aflaet

23. Op den dach van S. Clemens/ Vollen aflaet.

25. Op S. Catharine dach/ Vollen aflaet/ ghebicht hebbende/ ende het H. Sacrament ontfanghende.

30. Op S. Andries dach/ Vollen aflaet.

DECEMBER.

2. Op den dach van S. Bibiana maghet/ ende mart. 8000. iaeren aflaet.

6 Op S. Nicolaes dach/ Vollen aflaet.

7. Op S. Ambrosius dach/ Vollen aflaet. Op den selven dach/ ons L. Vrouwen abont/ Vollen aflaet.

8 Op de feeste van ons L. Vrouwen Ontfanckenisse/ Vollen aflaet.

21. Op S. Thomas dach/ Vollen aflaet.

25 Op kersdach Vollen aflaet in elcke vã de vry Missen.

26. Op S. Stevens dach/ Vollen aflaet.

27. Op S. Jan Evangelisten dach/ Vollen aflaet. Item machmen een siele wt het vageuer verlossen/ doende het gene geseyt is/ op den 6. dach May.

28. Op alder-kinderen dach/ vollen aflaet.

31. Op den dach van S. Silvester/ vollen aflaet.

Particuliere aflaten verleent aen de ghene die vande Derde Orden S. Franciſci zijn.

SIxtus IV. heeft verleent vollen aflaet aende ghene die het habyt ontfangē van eenighe vande dry ooxdens S. Franciſci/op den dach van hunne becleedinge/ende oock op hunnen ſterfdach.

Den Paus Paulus V. heeft deſen aflaet beueſtight in het jaer ons Heeren 1606. voeghende daer by den dach der profeſſie/behoudelyck dat ſy ghebiecht zynde het H. Sacrament ontfanghen. In 't wterſte weſende/ aenroepende den naem Ieſu metten monde/oft emmers metter herten.

Iulius II. heeft verleent vollen aflaet/leſende de Croone onſer L. Vrouwē/ begrypende 62. Aue Maria, ende naer elcke thien Aue Maria eenen Pater noſter (ter ghedenckeniſſe vande 62. jaeren/ diemen ghelooft dat ons L. Vrouwe in de werelt gheleeft heeft) met eenen Pater noſter ende Aue Maria beur ſyne Heylichheydt.

Leo X. heeft verleent den ſelven aflaet vande Croone onſer L. Vrouwen/die leſen de vyfthien Pſalmen diemen noemt Canticum graduum.

De ſelve Leo X. heeft verleent aende Prieſters der Orden/die Miſſe leſen vande

onbevleckte ontfanckenisse Marie; ende de broeders eñ de susters de selve Misse hoorende/vollen aflaet; behoudelijck dat sy intentie hebben te bidden veur sijne Heylicheyt/ ende veur de ghemeyne H. Kercke.

De selve Leo X. heeft verleent op wat dach sy lesen vijfthien Pater noster eñ Ave Maria, ter eeren van alle de wonden die Christus in sijne passie veur onse salicheyt gheleden heeft / vijfthien duysendt iaren waerachtighen aflaet/ ende quijtscheldinghe hunner sonden.

Den selven Leo X. heeft verleent den genen die lesen dese vijf navolghende Psalmen /de welcke beghinnen met de letteren van den naem Iesus, mette Antiph eñ Oratie, den selven aflaet die vergunt is den ghenen die lesen de ghebeden van S. Gregorius.

Antiph. In nomine Iesu.
Psal. 99. Iubilate Deo omnis terra.
Psal. 19. Exaudiat te Dominus.
Psal. 11. Saluum me fac Domine.
Psal. 12. Vsquequò Domine, obliuisceris.
Psal. 128. Sæpe expugnauerunt me.

Antiphona, In nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Vers. Sit nomen Domini benedictum in sæcula.

Resp.

Reſp. Ante ſolem permanet nomen eius.

Oratio.

OMnipotens ſempiterne Deus, dirige actus noſtros in beneplacito tuo, vt in nomine dilecti Filij tui mereamur bonis operibus abundare. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Dat is/ Juden naem Jeſu moeten ghebooght worden alle knien der ghener die in den hemel/ op der aerden/ ende onder der aerden zijnzende dat alle tonghe belijde/ dat de Heere Jeſus Chriſtus is in de glorie Godts des Vaders.

Verſ. Den naem des Heeren zy ghebenedijt inder eeuwicheyt.

Reſp. Veur de ſonne blijft ſijnen naem.

Ghebedt.

OAlmoghende eeuwighe Godt/ wilt onſe wercken ſchicken naer u goedt behaghen/ op dat wy inden naem uws beminden Soons moghen in goede wercken ouervloedigh weſen. Veur den ſelven Jeſum Chriſtum onſen Heere/ Amen.

Noch heeft den ſelven Leo X. vergunt/ (d'welck wel te noteren is) dat alle de aflaten by ſijne Heylicheyt verleent veur de levende/ als te weten vande Croone ons Heeren/ ende onſer L. Vrouwen/ ende de ghebeden van Sinte Gregorius/ ende de Pſalmen van den naem Jeſus/ ende an-

dere dierghelijcke; Item die by sijne veursaten ghelaten waren/mogen de sielen der aflijuingh toegeschickt/ende veur hun gewonnen worden/ghelijck veur den leuende;ende dat by mantere van hulpe.

De selue Leo X. heeft ghegunt dat alle soo Religieusen/ als wereldtlijk/ die lesen vijfthien Pater noster ende Aue Maria, veur de ghene die in staet van doodtsonde zijn/ teleker repsen sullen vercrijghe quijtscheldinghe van het derde deel haerder sonden. want dit is een werck van uptnemende liefde.

De selue Leo X. heeft veeleent dat de Regieusen ende broorders van de dry Ordens S. Francisci/lesende eens Pater noster ende dry-mael noemende den naem Iesus,sullen vercrijghen dry dupsent jaeren aflaet.

Veel meer andere aflaten worden hier achterghelaten.

Leo X. Clemens V. Nicolaus III. Vrbanus V. ende Alexander VI .hebben verleent den genen die sterven met het habijt der Minderbroeders oft verkiesen in't selue habijt begrauen te worden/ quijtscheldinghe van het derde deel haerder sonden.

Dit heeft Leo X. verclaert ende vermeerdert/dat sy vercrijghen vollen aflaet allen haerder sonden:ende dat sy dien verkrijge mogen met het habijt der ghene die vanden derden Regel zijn/ende leuen onder de ghehoorsaemheyt des Generaels en Pro-

uincia-

uincialen des Oꝛdens.

De Pꝛieſters deſer Orden Miſſe leſende op ſondaghe ende feeſtdaghen ons Heeren / onſer Vꝛouwe / oft vande Heyligen der Oꝛden / verꝛijghen dien dach vollen aflaet: eñ die ghene Pꝛieſters en zijn / hebben dit aflaet / als ſy op deſe daghen communiceren. Dit is de gunſte bᾶ Innocent. IV. eñ Leo X. ſeer pꝛofijtelijck veur deuote perſoonen / die dickwils de H. Sacramenten ghebꝛuycken.

De nouitien deſer Oꝛden (gelijk als in alle Oꝛdens) genieten in hun pꝛoef-jaer alle de aflaten / gratien ende pꝛiuilegien / als de ghepꝛofeſſijde.

Clemens V. heeft verleet allen den Bꝛoeders der derde Oꝛden / ſoo dickwils als ſy hun laten vinden in de vergaderinghen t'elcker maent / daer den Reghel veurghe-leſen / ende uptghelept woꝛdt / veerthien quarantenen aflaets / maeckende vijfhonderdt ſeventich daghen. Welcken aflaet ock mede ghedeplt woꝛdt aen andere perſoonen van deſer oꝛden niet weſende / die de ſelue wtleggínghe des Reghels ende vermaninghe comen hooꝛen.

Alle de veurſepde aflaten ende andere ſoo wel generale als particuliere / ſijn van vele verſchepden Pauſen / ende ten alderleſten van den Paus Paulus V. vermeerdert / ende van nieuws bevеſtieght den eerſten Octobꝛis anno 1609.

Vrbanus V. heeft toeghelaten aen den

Generael Minister der Minderbroeders Orden te moghen aen alderhande persoonen / de selve Orden gunstich ende toeghedaen (ghelijck zijn die van de Derde Orden) verleenen mede-deplinghe van alle ghebeden / sacrificien / geestelijcke oeffeninghen / ende verdienstelijcke wercken vande gheheele Orden.

Ons alderheplichste Vader Paulus V. de 12. Septembris anno sesthien hondert en veerthien / heeft toeghelaten den Priesters ende andere broeders vande Derde Orden te moghen de Chrijstelijcke leeringhe leeren / oock op der straten / verleenende den genen die dat doen sullen / seven iaren ende seven quarantenen aflaet. Den ghenen die oorsaeck sullen wesen / dat hunne kinderen oft dienstboden de selve leeringhe gaen hooren / twee honderdt iaren aflaet. Den Broeders / die ter oorsaecken van de selve leeringhe sullen gaen tot de dorpen ende andere plaetsen / drij hondert iaren aflaet. Alle Chrijstene gheloovighe die een half ure in de selve leeringe sullen tegenwoordich wesen / t'elcke repse honderdt daghen aflaet.

DE

DE MANIERE OM DE BROEDERS ENDE SVSTERS TOT DE DERDE ORDEN TE ONTFANGEN.

DEn Overſten ſittende/vraeghthem wat hyp begheert / ende hyp knielende andtwoordt/ (oft iſt datter meer zijn / eenen in den naem van alle:)

Ick begheere om de liefde Godts het habijt van de Derde

Orden van penitentie ons' Heylighe Vaders Franciſci: om Gode beter te dienen, met onderhoudinghe des Reghels ende ſijnder gheboden.

Hier op ſal den Overſten hem een hertelijcke corte vermaninghe doen / ende daer naer het habijt met de coorde veur hem liggende benedijden in deſer manieren:

BENEDICTIO HABITVS.

Verſ. Adiutorium noſtrum in nomine Domini.
Reſp. Qui fecit cælum & terram.
Verſ. Sit nomen Domini benedictum.
Reſp. Ex hoc nunc & vſque in ſæculum.
Verſ. Domine exaudi orationem meam.
Reſp. Et clamor meus ad te veniat.
Verſ. Dominus vobiſcum.
Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DOmine Ieſu Chriſte, qui tegmen noſtræ mortalitatis induere dignatus es, quique glorioſum Confeſſorem tuum Patrem noſtrum Franciſcum tres Ordines inſtituere ſalubriter inſpiraſti, ac operis tui Vicarios ſummos Eccleſiæ tuæ Pontifices ipſos approbare feciſti, immenſam clementiæ tuæ largitatem ſuppliciter exoramus, vt hæc indumenta, quæ ad pœnitentiæ, mortificationis, & humilitatis iuuamen, ac pro valida contra ſæculum, carnem, & dæmonem armatura inſtituta ſunt, bene ✠ dicere digneris, vt hic famulus tuus N. Ea deuotè recipiens, te intra ſe taliter induat; quod ſicut honeſtam humilemque vitam indumenta ipſa prætendnnt, ſic etiam quolibet vitio ſubacto veraciter corde, ore, & opere viuere mereatur, vt à te nullis tentationibus ſeparetur. Qui viuis, &c.

BENEDICTIO CHORDÆ.

OMnipotens & misericors Deus, qui peccatoribus misericordiam tuam poscentibus thesauros pietatis tuæ per pœnitentiam aperis, maiestatem tuam suppliciter exoramus, vt funem istum in tuæ passionis memoriale dispositum bene ✠ dicere digneris, vt famulus tuus N. qui in pœnitentiæ signum eo præcingitur, benedictionis tuæ largitatem misericorditer consequatur. Qui viuis, &c.

Aspergat aquâ benedictâ habitum & chordam.

Exuendo viro mantellum, & mulieri togam aut induendam habitu vel scapulari, dicat:

Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus suis; & induat te nouum, qui secundùm Deum creatus est. Resp. Amen.

Induendo habitum vel scapulare, dicat:

Induat te Dominus indumento salu-

tis,

tis, & veſtimento iuſtitiæ circumdet te ſemper. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. Amen.

Moxq; addat orationem ſequentem.

Verſ. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Oremus.

DOmine Ieſu Chriſte, qui dixiſti: iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue: præſta quæſumus, vt famulus tuus ſic illud deportare valeat in perpetuum totaliter, vt poſſit conſequi tuam gratiam in præſenti, & tuam gloriam in futuro. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Deinde cingat eum chorda, dicens:

Præcingat tè Dominus cingulo fidei, & virtute caſtitatis, extinguat in te humorem libidinis, vt iugiter maneat in te tenor totius caſtitatis. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Omnibuſq; genuflexis vel cantetur, vel legatur: prout fuerit oportunum, hymnus ſequens.

VEni Creator Spiritus,
Mentes tuorum viſita,
Imple ſuperna gratia,
Quæ tu creaſti pectora.
Qui paracletus diceris,
Donum Dei altiſſimi,
Fons viuus, ignis, charitas,
Et ſpiritalis vnctio,
Tu ſeptiformis munere,
Dextræ Dei tu digitus,
Tu ritè promiſſum Patris,
Sermone ditans guttura.
Accende lumen ſenſibus,
Infunde amorem cordibus,
Infirma noſtri corporis
Virtute firmans perpeti.
Hoſtem repellas longiùs,
Pacemque dones protinus
Ductore ſic te præuio,
Vitemus omne noxium.
Per te ſciamus da Patrem,
Noſcamus atque Filium,
Te vtriuſque Spiritum
Credamus omni tempore.

Gloria Patri Domino
Natoque, qui à mortuis
Surrexit, ac Paracleto,
In ſæculorum ſæcula, Amen.

Verſ. Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur.

Reſp. Et renouabis faciem terræ.

Verſ. Poſt partum virgo inuiolata permanſiſti.

Reſp. Dei genitrix intercede pro nobis.

Verſ. Ora pro nobis beate Pater Franciſce.

Reſp. Vt digni efficiamur promiſſionibus Chriſti.

Oremus.

DEus qui corda fidelium ſancti Spiritus illuſtratione docuiſti, da famulis tuis in eodem Spiritu recta ſapere, & de eius ſemper conſolatione gaudere.

Concede nos famulos tuos; quæſumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis ſanitate gaudere, & gloriosa beatæ Mariæ ſemper virginis interceſſione à præſenti liberari triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

Deus qui Ecclesiam tuam beati Francisci meritis fœtu nouæ prolis amplificas tribue nobis ex eius imitatione terrena despicere, & cælestium donorum semper participatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Hortetur Prælatus breui verbo Candidatum ad vitæ nouitatem; qui eius manum exosculetur. Sicque terminatur actus iste.

Van de forme ende maniere des habijts, ende hoemen dat draghen sal.

VY verclaren / dat de forme des habijts deser Orden is veur mans-persoonen een rocxkē met mouwen / niet te wijt / by maniere van een cruys / van het coleur onser Orden / ende een coorde: veur vrouwpersoonen eenen scapulier van het selve coleur / oock met een coorde. Ende het habijt mach wesen van laken / oft eenige andere slechte stoffe / sonder curieusheydt / oft uytstekentheyt.

De Broeders ende Susters sullen in hare cleedinghe ende cieraet alle sebaerheydt ende gheschicktheydt houden: te kennen gevende dat sy begheeren te wesen naervol-

gyers van penitentie / ende dat sy om de liefde Godts de pomperije des werelots versmaden.

Aengaende het draghen des habijts / wordt gheordineert om veel sware abuysen te schouwen / dat niemanden van den Broeders oft Susters toeghelaten en worde het habijt openbaerlijck te draghen veur hunne professie: maer wel de coorde die dat begheeren te doen. Ende soo verre eenighe na de professie upt sunderlinghe devotie ende iever begheerden het habijt openbaerlijck te draghen / die sullen het selve versoecken in de maendelijcke vergaderinghe / ende alsdan sal op hare persoonen bemerck genomen worden / oft sy van stichtich leven ende deughtsame manieren zijn. Want de eere des Ordens grootelijckx hanghen sal aen het exempel der ghene die het habijt openbaerlijck draghen.

T'selve sal ook onderhouden worden aengaende de susters die begheeren uptwendighlijck eenen grauwen rock oft scapulier te draghen / maer den onder-rock moghen sy vrijelijck van des Ordens coleur draghen.

Soo verre ook eenighe van de Broeders oft Susters / zijnde gedispenseert om het habijt openbaerlijck te draghen / hun begeven tot eenigh verworpen oft infaem officie: wy willen ende bevelen / dat hun het habijt afgenomen ende verboden sal worden: ende ist dat sy hun daer teghen stellen / dat sy upt der Orden ghestooten sullen worden.

Ook als sy souden comen te houwen / oft te vrijen / sullen om het schandael wil het habijt verborghen / ende niet openbaer draghen. Alsoo sullen ook doen die tot armoede comende / souden moe-

ten

ten aelmissen bedelen. Want niemanden en sal toeghelaten worden met het habijt te bedelen/ sonder schriftelijck consent van de Overste des Broederschaps.

Van de professie, ende in wat manieren de selve sal gheschieden.

NIemanden en sal toeghelaten worden tot de professie van den Derden Reghel eer dat hy het gheheel proef-jaer wel volent heeft (ten waere om openbaer perijckel van de doodt) ende ook niet eer dat hy sesthien jaer out sy/ ghelijck in alle Religien gheordineert is.

Desghelijckx en sal ook niemants professie langhe wtghestelt worden naer het eynde van't proefjaer: maer soo verre iemandt be-

vonden

vonden wierdt wt onachtsaemheyt/oft cleyn achtinghe sijne professie upt te stellen / sonder eenigh beletsel te hebben van siecktе / absentie / oft andere wettighe oorsake zende daer toe van den Visiteerder / oft Minister tot twee repsen vermaent wesende / in ghebreke blijft langher als een half iaer na het proef-iaer / sulcke sal van de Orden ganschelijck wt ghesloten worden / als cleyn achtende het goedt / des hy midts sijne onachtsaemheyt onweerdigh is.

Outreut het eynde des proef-iaers / sal de Broeder oft Suster die begheert te professien / de wete doen aen den Visiteerder oft Guardiaen / om in tijdts eenigh ander ondersoeck te doen op sijnen persoon / hoe hy hem in 't selve iaer ghedraghen heeft / ende van sijnen voordgauck in de deught. Ist dat hy daer van goedt ghetuyghenisse

heeft

heeft/ sunderlinghe onder het broederschap / sal ondervraeght worden op den Reghel ende maniere der Orden/oft hy de selve genoech weet ende verstaet.

Item oft hy sijn testament / ende alle sijn saecken effen gheschelt heeft / volghende het verepschen vanden Reghel.

Daer naer sal hem den dach gestelt worden/ghelijck ghesept is in de cleedinghe.

Knielende ten ghesetten tijde veur den Oversten / sal het habijt met de coorde veur de voeten des Overste ghelept worden . Ende ghevraeght zijnde wat hy begeert/ sal andtwoorden:

Ick begheere, ende bidde om de liefde Godts, dat ick onvveerdigh, toeghelaten mach vvorden

tot-

totte profeſſie van de Derde Orden van S. Franciſcus, om beter mijn ziele ſaligh te maken.

Ende naer eenighe vermaninghe op de onderhoudinghe des Reghels/ ende op de verbinteniſſe deſſelfs / dat die niet en ſtreckt tot doodtſonde/ſalmen hem een brandende keerſſe in de handt gheven/ ende de Overſte ſal het habijt benedijen/ met de coorde/ aldus:

BENEDICTIO HABITVS.

Verſ. Adiutorium noſtrum &c.
Reſp. Qui fecit cœlum & terram.
Verſ. Domine exaudi orationem meam.
Reſp. Et clamor meus ad te veniat.
Verſ. Dominus vobiſcum.
Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Oremus.

DOmine Ieſu Chriſte, qui exiſtens in forma Dei formam ſerui accipere, in ſimilitudinem hominum fieri & habitu inueniri vt homo pro noſtra ſalute dignatus es, te ſuppliciter exoramus, vt iſtum humilitatis habitum in Crucis modum, pro tuæ paſſionis memoriali diſpoſitum, bene ✠ dicere, digneris, vt famulus tuus N. qui pro pœnitentiali ſui corporis tegmento ipſum induit, te per imitationem induat ſaluberrimum omnis perfectionis exemplum. Qui viuis.

SVPER CHORDAM.

Oremus.

DEus qui vt ſeruum ſolueret, Filium ligari funibus voluiſti, bene ✠ dic quæſumus funem iſtum, vt famulus tuus, qui eo velut ligamini ſui corporis cingetur, vinculorum eiuſdem filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti memor exiſtat, vt in Ordine quem aſſumit ſalubriter perſeueret, & tuis cum effectu ſemper obſequijs ſe alligatum eſſe cognoſcat. Per eumdem Dominum noſtrum, &c.

Aſpergat

Aſpergat aqua benedicta habitum & Chordam, Dum induit habitum, dicat:

Verſ. Dominus vobiſcum.

Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Oremus.

MAieſtatem tuam, Domine, ſuppliciter exoramus, vt famulum tuum fratrum noſtrum (ſororē noſtram) quem de tua gratia præſumentes ad ordinem pœnitentiæ admittemus, digneris inter diſcipulos tuos virtute ex alto induere, iuſtitiæ loricâ munire, & ſalutis fouere veſtimento; vt intercedente B. Franciſco confeſſore tuo ſub humilitatis veſte tibi perſeueranter deſeruiens, ad ſtolam immortalitatis & gloriæ mereatur peruenire. Qui viuis, &c.

Dum Cingitur Chordâ, dicat:

Oremus.

DEus qui beato Petro Apoſtolo, ſignificans quia morte clarificaturus eſſet Deum, prædixiſti per alium in ſenectute ipſum fore cingendum: famulum tuum fratrem noſtrum (ſororem

noſtram) cingulo noſtræ fraternitatis præcinge, tui nominis metu conſtringe, & ſalutari chorda amoris tui cor eius alliga, vt tuâ ei opitulante gratiâ, ſolutus & liberatus à mundo, tuoque vinctus ſeruitio, in Ordinis quem aſſumit obſeruantia vſque in finem iugiter perſeueret. Qui viuis & regnas.

Hier comt den perſoon om ſijn Profeſſie upt te ſpreken in handen vanden Overſten aldus:

Ick Broeder (Suſter) N. belove Gode ende der heylighe Maria altijdt maghet ende den H. Vader Franciſco, ende allen Heylighen, ende u Vader allen den tijdt mijns levens te houden de geboden vande Wet Godts; ende ghenoech te doen ſoo dat betaemt, veur de overtredinghen die ick mochte misdoen teghen deſe forme ende maniere van leven, beveſtight deur den Paus Nicolaum IV. ende andere Pauſen, ſoo wanneer ick daertoe ſal vermaent worden, naer den wil ende oordeel des Overſte.

De Overſte ſept:

Iſt dat ghy dit onderhout, belove ick u het eeuvvich leven, in den naem des Vaders en de des Soons, ende des H. Geeſts.

Men moet toeſien / datmen in deſe ghelofte niemanden toe en late te doen ghelofte van eeuwighe repnighept / noch oock veur eenen gheſetten tijdt.

Daer ſal eenen boeck weſen / die bewaert ſal worden in 't Conuent in een Arcke / in welcken die ghe-profeſſide ſullen met hun handt-teecken ghetupghen / dat ſy hunne Profeſſie ghewilligh lijck ghedaen hebben / ende met eenen ſullen onderteeckenen / die hem tot de Profeſſie heeft ontfanghen / den Miniſter ende den Secretarius.

Hier naer ſal den Cantor opheffen / oft men ſal leſen Veni Creator Spiritus, als boven.

Verſ. Confirma hoc Deus.
Reſp. Quod operatus eſt in nobis.
Verſ. Poſt partum virgo inuiolata permanſiſti.
Reſp. Dei genitrix intercede pro nobis.
Verſ. Ora pro nobis B. Pater Franciſce.
Reſp. Vt digni efficiamur, &c.

Oremus.

DEus, qui corda fidelium ſancti Spiritus illuſtratione docuiſti: da nobis in eodem Spiritu recta ſapere, & de eius ſemper conſolatione gaudere.

Concede nos famulos tuos, quæſumus Domine Deus, perpetua mentis & corporis ſanitate gaudere, & glorioſa beatæ Mariæ ſemper virginis interceſſione à præſenti liberari triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

Deus qui Eccleſiam tuam beati Franciſci meritis fœtu nouæ prolis amplificas, tribue nobis ex eius imitatione terrena deſpicere, & cæleſtium donorum ſemper participatione gaudere.

Deus qui nos à ſæculi vanitate con-

uerſos ad brauium ſupernæ vocationis accendis, pectoribus noſtris purificandis illabere,& gratiam nobis,qua in te perſeueremus, infunde; vt protectionis tuæ muniti præſidijs, quod te donante promiſimus, impleamus; & noſtræ profeſſionis ſectatores effecti, ad ea quæ perſeuerantibus in te promittere dignatus es, pertingamus, Per Chriſtum, &c.

NOTA.

MEn sal hem geuen attestatie/oft ope ne bescheet mette handt des Guardiaens/oft Visiteerders/des Ministers/ eñ des Secretaris onderteeckent/d'welck hy mach bewaren om te ghebruycken des noodt wesende. Nochtans en sulle de broeders hun daer mede niet mogen behelpen/ om hun te ontreckē wt de onderdanicheyt van hunne gheestelycke oft wereltlijcke Oversten/noch om eenighen vrijdom van thollen/ imposten/ oft onghelde te pretenderen. Neen/ maer die sulcx sal pijnē voort te stellen/ sal wt het broederschap gheset worden/als een die niet en soeckt/d'welck Godt aengaet/maer sijne eygen baet/ende als misdoende teghen het bevel des Paus Leo X. in't Concilie van Lateranen.

FINIS.

DE TAFEL

Van dit Handtboecxken.

DEn Regel van de derde Orden van penitentie, met ſommighe aenteeckenen, fol. 3

Van de maniere van onderſoecken de ghene die in de Orden comen vvillen, CAP. I. 6

Van de maniere van ontfanghen die te Orden comen vvillen, CAP. II. 7

Vande hoedanicheyts des habyts ende cleederen, CAP. III. 9

Dat ſy niet en ſullen gaen tot onghe-ſchickte maeltijden ende ſpelen, &c. CAP. IV. 10

Van de abſtinentie ende vaſten, CAP. V. 11

Hoe dicvvils dat ſy in het Iaer biechten, ende het H. lichaem Chriſti ontfangen moeten, CAP. VI. 14

Dat ſy gheen beſtrijdende vvapenen en draghen, CAP. VII. 14

Van de ghetijden te leſen, CAP. VIII. fol. 15

Dat ſy alle hun teſtament ſullen maecken die't met recht moghen doen,

CAP. IX. 16
Vande vrede te maecken tuſſchen de Broeders oft andere vremde, CAP. X. 17
Als ſy ghequelt worden teghen recht oft teghen hunne priuiligien, CAP. XI. 18
Dat ſy wachten ſullen ſoo veel alſt moghelijck is van ſolemnelijcke eeden, CAP. XII. 18
Van miſſe te hooren ende vergaderinghe te houden. CAP. XIII. 19
Vande ſiecken ende ouerledene Broeders, CAP. XIV. 20
Van de Miniſters, CAP. XV. 21
Vande Viſitatie ende ſtraffinghe der miſdoende, CAP. XVI. 22
Van kijvagien te ſchouwen onder malcāderen ende met andere, CAP. XVII. 23.
In wat manieren, ende deur wien ſal mogen ghediſpenſeert worden in abſtinentie, CAP. XVIII. 24
Dat de Miniſters ſulle d'openbare gebreken aen den Viſiteerder te kennen geuen, CAP. XIX. 24
Hoe ſy inde veurſeyde dinghen niet verbonden en ſijn tot doodtſonde, CAP. XX. 25

Conditien der ghene die totte derde Orden ontfanghen moghen worden, 26
Van de verbindinghe ende maniere van leven die den derden Regel vereyscht, fol. 27.
Vande instellinghe van de derde Orden, fol. 31.
Staet ende conditie des derde Ordens, fol. 34.
Goeden ende voorcomentheden van de derde Orden, 37
Begrijp van de aflaté ende gratien, &c. 40
De aflaten vãde Statien van Roome, 41
Particuliere aflaten van de derde Orden fol. 51.
Maniere om de Broeders ende Susters totte Orden te ontfanghen, 57
Forme ende maniere des habijts, 65
De maniere van de Professie, 68

FINIS.

APPROBATIE.

HIc tractatus de fratribus & ſororibus Tertij Ordinis S. Franciſci, eſt deuotus, & magnam ſpirat ſanctitatem. Quare in gratiam eorum, qui in priuatis ædibus pietatis ſtudent vtiliter in publicum prodibit, & multorum manibus teretur. Quod cenſui. 24. Decemb. 1620.

Egbertus Spitholdius Canonicus & Plebanus Antuerp. Libror. Cenſor.

Libel-

LIbellum hunc complectentem Regulam & ritum viuendi, Professoribus sexus vtriusque Tertiæ Regulæ in sæculo degentibus à S. Francisco præscriptum, & à Sede Apostolica comprobatum confirmatumque, cùm in Italia, & in Hispanijs, animarum magno fructu vigeat & obseruetur, dignum censui, qui consolationi piorum, seu liberi sint, seu coniuges qui in hunc ordinem recipi cupient, siue recepti fuerint, imprimatur. Sic iudicaui die 14. Ian. anno 1619.

Fr. Henricus Sedulius Prouinc. Inferioris Germaniæ Minister.

VEVR-REDEN.

Tot de Broeders ende Susters vande Derde-Orden S. Franciſci.

ALſoo genoech onder-vonden wordt, beminde Broeders ende Susters, datter niet crachtigher en is om het ghemoet der menſchen te ſtieren, ende te trecken tot de Oeffeninghe der deughden, ende in de ſelue te doen voordt gaen ende volherden, als de exempelen ende veurganc van eenighe de ſelue oeffeninghen geploghen hebbende; ſunderlinghe die daer deur in heylicheydt ende miraculen vermaert zijn ghe-worden: Soo hebben eenighe van v.l. inſtantelijck verſocht, datmen ſoude in't licht laeten uyt-gaen het leuen der ghecanonizeerde heylighen uwer Derder Orden S. Franciſci, die daer in hun leuen ouerbracht ende hunne daghen ghe-eyndt hebben, ende nu deur Pauſelijcke verclaringhe ghe-eert ende ghekent worden veur heylighe met Chri-

sto in den hemel regnerende. Dit heb ick des te lieuer ende te ghewilligher ghedaen, om dat ick bevroeden dat hier deur niet alleenelijc v.l. moet in de onderhoudinghe des Reghels ende naer-volghinghe van alsoo heylighe veursaten sal versterckt worden: maer dat ock veel andere sullen moghen aengelockt worden om het jock des Heeren in dese heylighe Orden met v.l. te aenveerden. Dat daerenbouen hier mede de benijders, die bouē de Pausselijcke excommunicatie van Nicolaus IIII. niet op en houden in't verborghen uwe Orden te vercleynen, beschimpen, ende alle die sy connen daer van te vervremden, den mondt sal gestopt worden: de welcke sullen moeten bekennen (als sy alle passien besijden stellen) dat sy niet alleen onwijsselijck ende ondiscretelijck hier inne doen: maer ock seer ongoddelijck, besluytende de menschen de banten hemelwaert, daer soo veel heylighe persoonen sijn veurghegaen ende ghepasseert.

Om dan dit goedt werck ter eeren Godts, ende tot glorie ende triumph der Heyligẽ aen-te-slaen; dient geweten: Dat de Paus Paulus III. *in't jaer ons Heeren* 1547. *heeft uyt-ghegeuen een seker bulle oft brief tot faueur ende veurdeel van de Derde Orden* S. Francisci: *by de welcke hy verclaert ende betuyght, te wesen acht heylighe persoonen van de selue Orden, die van de H. Kercke veur heylighe ghekent, ghe-eert, ende aengeroepen worden; ende zijn dese naervolghende.*

S. Ludouicus *Coninck van Vrancrijck.*
S. Elzearius *Graue van Ariane*
S. Iuo *Priester.*
S. Elizabeth *VVeduwe, dochter des Coninck van Hongarien.*
S. Rochus *van Mompelier, Patroon teghen de peste,*
S. Rosa *van Viterbio, maghet.*
S. Lucius *Ierste sone van deser Orden.*
S. Angela *Van Fulginio.*

Het leuen van deſe acht ſullen wy hier cortelijck by ſchrifte ſtellen: volghende nochtans de ordre ende vervolgh des tijdts, als wy connen bevinden, dat ſy van deſe wereldt verhuyſt zijn tot het eeuwigh leuen.

S. LVCIVS oft LVCHESIVS.

CORT VERHAEL
Van het leuen ende deughden der Heyllghe perſoonen van de
DERDE ORDEN
SINTE FRANCISCI ghenoemt van
PENITENTIE.

Eerſt het leuen van S. Lucius oft Lucheſius ghetrocken uyt de Chronijck der Minderbroeders, To. 2.

ALſt dat S. Lucheſius int veurghheſtelt ghetal ſtaet den Seventſten ghereckent: nochtans alſoo hy naer den tijt te rekenen de ierſte is ghheweeſt (als hebbende het habijdt ontfanghen vande eyghene hant des glorioſe Vaders Franciſci) ſoo gheven wy hem hier de ierſte plaetſe.

Desen Luchesius was ghebozen van S. Cassiaen inde Pzouincie Thussien / oft Toscana / ontrent het Casteel van Pogibonzi / oft Boncio Podio; daer oock eenen tempel tot sijnder eeren is opghericht.

Deur sijne bekeeringhe was hy seer begheerlijck om tijtelijck goet te bergaderen / was oock Ouerhooft ghewozden inde factie vande Guelpen ende Gibellien / die doen ter tijt in dier contrepen groote beroerten aenstelden: maer overballen zijnde vande wederpartije / moeste hem vertrecken naer zijn landt; alwaer hy hem becommerden met sijne ghierichept ende beghereliicheyt te voldoen / tot dat Gode belieft heeft hem te beroepen tot beteren staet / ende desen bedzieghelijckē wech te verlaeten; crijgende groote teghenthepdt ende misnoeghen in sijn veurgaende leven. Sulckx dat hy in cozten tijt deur de handt Godts als een ander mensch ghewozden / in plaetse van tijtelijcke becommeringhen begonst sijnen tijt te besteden met de kercken te hanteren / de arme menschen deur aelmissē te helpen / de sieche te besoecken ende te dienen / heure quetsueren ende swceren deur een vierighe liefde te supveren.

Het ghebiel te deser tijt / dat Franciscus hebbende nu ontfanghen de Liurepe des levende Godts / te weten de heylighe vijf wonden / passeerde deur het lant van Toscana onder het Bisdom van Flozentien;

beroepende over al de menschen tot den strijdt onder den standart van Penitentie/ ende tot de nieuwe Derde Orden die hy begheerde op te richten. Als hy met dese predicatie ghecomen was tot Pogibonzi / is Luchesius hem ootmoedelijck te voete ghevallen / begherende het habijt van Penitentie. Franciscus en heeft niet ghelaten sijne goede begheerte te voldoen / met sijne huysvrouwe ghenoemt Bonna / ende sommighe andere deuote persoonen.

Luchesius ontfanghen sijnde tot de Ordre van Penitentie/ begonst met meerder vierichеyt Gode te dienen/ leydende als een Enghels leven. Onder ander gratien heeft hem Godt ghegundt een sunderlinge bermhertichеyt tot de arme / alendighe ende behoeftighe / sulckx dat hy in corten tijde heeft den Pelgrims/ vremdelinghen/ ende andere armen wt ghedeyt alle zijn incompste / met sulcke liefde ende vlijticheyt/ dat hy somtijts sijn selven ende zijne familie vergadt.

Sijn huysvrouwe bleef eenighen tijt vasthoudende / haer laetende veurstaen / deur een cleyn betrouwen/dat aldus doende zy met haer huysghesin zouden gebreck lijden. Maer zy is verandert van ghemoet deur de naerbeschreven gheschiedenisse. Op eenen tijt hadde Luchesius alle het broodt den armen wt-ghedeylt; ende alsser noch andere quaemen om aelmissen bid-

dende/ de huysvrouw spraeck hun straffelijc toe: maer hy badt haer met groote discretie/dat sy wilde naer de broodtschappraye gaen ende de arme vertroosten/ hoe wel hy wel wiste dat sy heel ledigh was. Sy is ghegaen / hoe wel met cleyn gheloove/ ende vindende die vol broots / was heel verschrickt / ende bekeert tot barmhertigheydt over de arme/ ende was voordtaen haren man trouwelijck behulpigh in goede wercken de welcke tot behoef vande arme / ghinck inde bylegghende steden ende dorpen om aelmisse bidden sonder vermijden / ende deylde de selue den armen uyt met sijnen eyghen handen. Inden somer ghinck hy tot de plaetsen aen de zee gheleghen/met een peerdt oft esel gheladen met alderhande droghen/medicamenten/ende andere nooteliickheden veur de siecke / die hy met alle liefde behulpelijck was / tot wat plaetse hy hun vondt / sulcks dat hyse somtijdts ghenas met sijne teghenwoordicheydt.

Op eenen tijdt droegh hy een arm onbeleeft jonghman op sijne schouderen / de welcke om hem te injurieren/seyde: Wat maeckt ghy? wat last des duyuels meynt ghy te draghen? Waerop hy andtwoorde: Den last die ick draghe hoort Jesu Christo toe/die ons gheseyt heeft / het ghene ghy doen sult aen eenighe van dese cleyne, sal wesen oft ghy't my dedet. Op dit woordt

bleef

bleef de jonghman stom / ende toonde met teeckenen dat hy berouw hadde van sijne quade woorden / ende scheen vergiffenisse te versoecken. Dē dienaer Godts medelijdē met hem hebbēde / heeft veur hem ghebeden / ende vercreghen / dat hem sijn spraeke wederom ghegheven wierdt: die terstondt Godt ghedanckt heeft veur dit weldaedt; ende den heyligheu die veur hem gebeden hadde. Dierghelijcke teeckenen ende miraculen heeft Godt deur hem veel gedaen.

Hoe wel Luchesius hem soo seer becommerden met de wercken der barmhertichheyt / noch en verliet hy de oeffeninghe des ghebedts niet / maer sijn siele was ghestadelijck opgheheuen inde contemplatie: want gaende / staende / rustende / buytens huys of-binnen / en liet hy den gheest niet verslappen in't ghebedt. Dickwils wierdt hy bevonden opghetoghen ende verheuen van de aerde in de locht.

Naer dat hy hem veel jaren hadde gheoeffent in ghestadighe verduldicheydt van veel verdrietz ende arbeyts / in vastē / waken / ende bidden / heeft de Heere hem besoght met een langhdurende sieckte / deur de welcke de doodt naeckende / heeft hem naer vermoghen tot dese uyterste reyse bereedt ghemaeckt; ende sijn handen ten hemel opstekende met opgheheuen ooghen / spraeck dese woorden: Ick danckte ootmoedelijck de alderheylichste Dryvuldicheyt

Den

Den Vader/den Sone/ende den H. Geest/ ende de glorieuse maget Marie/ende mijnen Vader S. Franciſco / dat ick my los bevinde van de banden des duyuels/deur de verdienſte van de paſſie mijns Saligh-makers Jeſu Chriſti. Ende ontfanghen hebbende met ſunderlinge deuotie de kerckelijcke Sacramenten / is van deſer werelt verſchevden den 20. dach Aprilis. Sijn lichaem wierdt begraven in het Conuent der Minderbroeders by Camaldula. Sijn ſepulture is van ſteen gheſtelt onder den hooghen outaer in de Kercke der Minderbroeders/de welcke op ſijnen naem is gheſticht ende ghenoemt de Kercke van Sinte Lucheſius/alwaer noch dagheliick miraculen geſchieden / den ghenen die hun met deuotien recommanderen in ſijne ghebeden ende verdienſten . Ter wijlen dat het lichaem derwaert ghedraghen wiert/ vielder eenen grooten reghen / ſonder nochtans dat iemandt van de ghene die in de proceſſie waren beregent was. Deur welck mirakel de vreeſe Godts/ ende de deuotie tot ſijnen dienaer onder dat volck ſeer is vermeerdert.

Eē vrouwe die in de begraeffeniſſe was teghenwoordigh gheweeſt/t' huys comende vont haren jonghen ſone in 't vier doodt ligghende / daer af ſeer verſlaghen ende verſchrickt zijnde / riep met luyder ſtemmen om hulpe tot den H. dienaer Godts.

Ende als ſy het doodt lichaem tuſſchen haer armen opghenomen hadde/meynende het ſelue ten graue te draghen / wierdt ſubtijtelijck gheſondt ſonder eenigh teecken van verbrandtheyt.

Sijn huysvrouwe Bonna/ doen ſy haren man sach de doodt naekende / bat hem; ghelijck ſy hem hadde verghеſelſchapt in aerbeyden/ ende goede oeffeningen / dat hy haer de gratie van Godt verwerven ſoude/ te moghen oock ſijn ghеſelſchap hebben in de verghelдinghe. Corts daer nae wierdt ſy ſieck / ende ſonder langh uptſtel mette H. Sacramenten bewaert zijnde/ paſſeerden van deſe werelдt / ende volghden haren man.

Den Paus Paulus III. heeft toeghelaten ſijnen feeſtdach ſolemneliick te vieren.

S. ELIZABETH.

Het leuen van Sinte Elizabeth Weduwe, dochter des Coninex van Hungarijen: vande Derde Orden S. Franciſci, Gheſtoruen in't jaer 1231.

Haeren Feeſtdach valt den 19. Nouembris.

SInte Elizabeth dochter van Adzeas Coninck van Hungarijen ſijnde ſeer

-ver

verheven in des selfs haers baders hups/ deur de verlichtinge der gratie Godts begōst seer jonck te versmaeden de ydelheden des werelts/ eñ het bedroch des jonchepts. Want sy van haere vijf jaren hanterde de oeffeninghe des ghebedts inde kercke/ sulcks dat haere Gouvernante haer daer van niet en konst ghetrecken. Maer sy vertrock haer buytens tijts in haere Capelle/ blijvende aldaer int ghebedt mette bloote knyen opder aerden: ende soeckende haere Staet-jonckvrouwen oock te verwecken tot dierghelijcke oeffeninghen van devotie. Als de selve jonckvrouwen speelden wt recreatie/ sy stelden de boete aen de gene die verliesen soude/ te moeten lesen seker ghetal van Pater nosters ende Aue Maria, oft een sekere somme den armen te geven.

Wassende inden ouderdom / wies oock in godtvruchtichept: en koos tot haere beurspraeckersse de H. Maghet Mariam; ende S. Jan Evangelist tot den bewaerder van haere onnooselheyt. Sy hadde tot den selven heyligha sunderinghe devotie; soo dat sy niet en wepgherden 'tghene van haer versocht wierdt in synen naem.

Soo wanneer sy haer moeste laeten vinden in eenighe vergaderinghe van feeste oft ghenuchte/ vertrock haer selven wt het midden van het aldermeeste vermack; ende dit alsoo wijsselijck ende behendelijck dat sy oock alle het ghesel schap daermede

stichten.

stichten. Haere cleedinghe was deghelijck ende maetelijck; ende haere nootdruft seer sober: naer de welcke sy den armen aende poorte dede wtdeylē de reste vā haere spijse

Inden Goddelijcken dienst was zy met groote eerbiedinghe ende devotie; ende onder het Evangelie/ oock alsmen de H. Hostie op-hief/ was zy ghewoon haere hantschoen ende de caracanteu van ghesteente vanden hoofde af te legghen ligghende metten hoofde opder aerden. Haere ghewoonelijcke ghebeden ende oeffeninghe onderhiel zy seer nauw: ende dicwils waeckten een groot deel vanden nacht/ om de gebreken ende becommeringen vanden dach te verghelden.

In dusdanighe oeffeninghen voordtsgaende/ was haer veurnemē anders geenen bruydegom te nemē dan Jesum: maer alsoo sy haer teenemael overgaf inde ordeninghe Godts/ haeren Vader heeft haer teghen haeren danck ten houwelijcke ghegheven aenden Lantgrave ende Hertoghe van Toringien. Int ierste jaer des houwelijcx hadde zy groot verdriet met haeren man/ deur het valsch ende boos aengeven van eenighe van sijnen raidt/ de welcke die de ootmoedicheyt van haere Princesse mispresen ende ten quaetsten verstonden. Maer deur ghestadighe ghebeden heeft onder andere gratien oock vercreghen/ dat haeren man haer niet alleen niet en belet-

ten

ten in haere heylighe oeffeninghen / maer oock groot vermaeck inkreegh. Want hy liet haer toe alles wat haer zoude duncken te strecken ter eeren Godts; haer ondertusschen met woorden vertroostende eñ versterckende teghen allen opval. Sulcx dat sy in dese veranderinghe van staet haere oeffeninghen niet en heeft verandert/maer dede groote penitentie met disciplynen / waecken/ ende abstinentien; dickwils des nachts opstaende van haer mans zyde/om de reste banden nacht met bidden over te brenghen. Ende als haerē man van huys was vernachten zy int ghebedt ende ghesel-schap van den hemelschen bruydegom. In de feesten ende bancketten ghebruyckten zy droogh broot / haer becommerende met de spysen veur te snyděn ende te dienen/ om datmen op haer min lettē zoude. Haeren man aensagh dit al met groote verwonderinghe/seggghende dat hy oock geerne sulcx soude doen / ten waere om de onderhoudinghe van synen staet eñ hoff.

Op eenen tyt synde naer haere gewoonte int ghebedt/ wierdt haeren gheest alsoo opgheytoghen / datter gelopende colen op haeren rock ghevallen zynde/ eñ een groot gat ghebrandt hebbende/ sy niet ghewaer en wiert; ende soude al voort ghebrandt hebben hadde een vande jonckbrouwen by gheval daer comende het vier niet wtghedaen.

Deur

Deur ootmoedicheydt en wilden niet Me-vrouwe ghenoemt worden van haer volck; maer droegh haer onder hun als haers ghelijcke / doende hun neffens haer sitten over tafel / ende als sy werckten sonder eenighe ceremonie.

Om de armoede Christi naer te comen schoude sy de pompe ende glorie des werelts naer vermoghen: ende alleen thuys wesende cleedden sy haer als een arm persoon / eñ seyde tot haere huys-genoten / dat sy haer altijt alsoo soude cleeden / waert dat sy tot armoede ghecomen waer. Inde processien ginck sy berboets ende in lijne ghecleedt / ende sadt inde sermoonen onder het slechste volck met groote ootmoedicheydt. Als sy naer haer kinderbedde haeren kercganck dede / quam becleedt niet naer haere qualeteydt / maer soo simpelijck als sy konste / naer d'exempel vande maget Maria haer kindt tusschen de armen draghende / ende offerende opden outaer / met een lammeken ende een keersse.

Om de mate des ootmoedigheyt beter te houden / heeft met consent haers mans gehoorsaemheyt belooft / in alles dat haere saligheyt mochte raeken / aen haeren Biechtvader Conradus ghenoempt een Religieus man van groote godtvruchtigheyt ende geleertheyt; zijnen raidt in alles nauw volghende / al oft Christus Jesus selve haer hadde bevolen. Op eenen tijt als

de

de beurschreven Bichtvader zoude het woordt Godts predicken/ende aen Elizabeth belast hadde ten sermoon te comen/ ist ghebeurt dat zy deur de onverwachte overcompste van haers mans suster belet was: ende alsoo hy haer wederomme ontboot/dat hy haer voortaen niet meer en begheerde te ghebieden/ die de trouwe des ghehoorsaemheyts soo lichtelyck gebroken hadde; dat zy voort naer haeren wille sonde leven: want hy sulck niet en was die zonde konnen verdraghen datmen met hem gecken soude. De Princesse deur dese tydinghe seer verslaghen/ is des anderen daeghs ghecomen met grooter ootmoedicheydt vergiffenisse biddende/ die zy ten lesten vercreghen heeft.

Sy was een sunderlinghe toeghedaene moeder vande Minderbroeders/ als ontfanghen hebbende den gheest der aermoede ende versmaytheyt des werelts: soo dat alsser eenighe daghen passeerden sonder jemanden van hun te sien oft te spreecken/ was zy heel somber eñ droevigh. D'welck haeren man onderbindende dede terstondt de broeders ontbiedē om haer te troosten. Sy seyde tot eenen van hun: Vader/dat myn siele meest benaut/ is/ te pepsen dat myn sonden verdienen dat ick lutter van Gode bemindt woorde; daer ick my ghestadelyck praeme om hem te beminnen uyt alder crachten. Ende nochtans vreese ick/

dat

dat hy my verstoot als onweerdigh zynde
sijne teghenwoordighept ende liefde. Den
Religieus verclaerde hier op/ dat zy veel
meer bemint was van Gode dan Godt vã
haer konste bemindt worden. Waert alsoo/
seyde zy/ mijnẽ Godt en zoude my niet een
ooghenblick van hem ghescheyden laeten;
maer hy soude my deurgaens besoecken
met eenighe sieckten oft swaerigheden/die
ick seer soude begheiren om sijnen twille.
Ende als den Religieus met ghewichtige
redenen haer verthoonden de groothepdt
vande oneijntelijcke/eeuwighe/ende pucre
liefde Godts tot ons;ende daertegen on-
se cleyne/onghestadige/ende onvolmaeckte
liefde: de Princersse haer niet konnende
tonderghcben thoonde hem eenen boom
beur hun staende ouer d'ander zijde vande
riuiere/seggbende. Ick soude ier gelooven/
dat desen boom soude konnen herwaerts
overcomen / dan dat ick my soude laeten
beurstaen/dat ick alsoo soude bemint we-
sen van Godt/gheliick ick hem beminne;
wesende/ gheliick ick nu ben/ ghescheyden
vande soeticheyt van sijne liefde. Op dit
woordt ist gheschiedt/ dat den boom van
selfs metten wortel verplandt wiert aende
ander sijde vande riuiere daer zy stonden
spreckende. Sulcker dat zy alsdoen beken-
den dat Godts liefde de onse verre te boven
gaet.

Om haere groote miltheyt tot den ar-

men

men wierdt zy gheheeten de ghemeyne moeder der behoeftighe: waerom zy oock dickwils wierdt van het volck ghenoodt om de kinderen over de vunte te heffen dwelck sy des te liever dede/ om oorsaecke te hebben/ om de arme kinderen voordt te helpen ende by te staen. Sy vrochte oock daghelijckx met haere jonckvrouwen met nayen ende spinnen/ om tselve te besteden tot onderhoudt vande arme: behalven dat zy daermede haer volck exempel gaf van ootmoedighept/ eñ van ledicheyt te schouwen.

Als op eenen tijt haere man in Italien gherept was/ is deur heel Duytslandt eenen grooter honger opgheresen. Anno 1225. Elizabeth dese gheleghenthept hebbende/ heeft alle 'tgraen van haer landt doen vergaderen/ ende den arme menschen mildelijck wt-ghedeylt. Op eenen anderen tijt tot dier ghelijcke gheleghenthept gheen geldt hebbende/ heeft haere bagghen doen vercoopen/ ende de behoeftighe daermede gholpen.

Sy heeft een gasthuys doen stichten beneden den berch daer haer Casteel op ghetimmert was deur arme siecke persoone/ ende dagelijckx quam sy den bergh af om die te besoecken/ hun versiende van alle nootelijckheden/ ende vermaenende tot verduldighept/ ende tot suyveringhe der zielen deur de Penitentie. Sy diende hun

met

met stichtige ootmoedigheyt/ende de wonden supverende somtijts met den doeck die sy opt hooft hadde/ affvaeghende etter ende bloet: die somtijts alsoo stoncken dat haer jonckvrouwen daer ontrent staende niet verdraghen en konsten.

Als haeren man eenen grooten yever ghevat hadde/ deur het ingheven van S. Elizabeth/ om de Christenen te helpen het heylich landt weder te winnen/ ende tot dien eynde met sijn volck ghecomen was in Italien/ tot Brindes verwachtende bequaem weder om ter zee te vaeren/ is aldaer ghevallen in een doodelijcke sieckte/ sulcx dat hy in corten tijt met goet beroum sijnen gheest ghegeven heeft. S. Elizabet verstaende de tijdinghe van sijne afsijdicheydt/ ontfingh den weduwelijcken staet/ ghelijck sy het houwelijck hadde ontfanghen; met een beurnemen van haer geheelijck te schicken ten dienst van haeren hemelschen Bruydegom. Ende oversulcx begonste Godt haer te besoecken met verscheyden swaericheden: want terstondt wierdt sy van haers mans vrienden ende vassalen wt haer hoff gheset/ als oft sy het goet verquisten; ende was den volgenden nacht alsoo verlaeten/ dat sy niet wetende waer ruysten/ is genootsaeckt geweest haer te vertrecken in eenen stal der beesten; aldaer met vrolijckheyt Gode danckende van desen opval. Des morghens is ghe-

gaen

gaen tot het Convent der Minderbroeders begherende dat zy souden singhen/ Te Deum laudamus; tot danckseggínghe/ dat Godt haer vergundt hadde den staet der armoede.

Sy heeft voortaen haere kinderen gheschickt tot verschepde plaetsen / daer sy souden opghebracht ende onderwesen worden naer haeren staet; want zy die by haer niet en konste houden. Ondertusschē heeft sy veel ongelijcx ende versmaetheden moeten lijden van haers mans maeschap; het welck zy alle met groote verduldichepdt/ ende vreught heeft verdragen. Eens hebbende ontfangen een groote injurie/twiert van binnen ontstelt ende beroert/ ende begaf haer tot het ghebedt/ met ouervloedighe tranen biddende veur de gene die haer sulck onghelijck aen deden/ dat hun Godt wilde ghenadigh wesen / ende dat sy eenighen troost van hem mochte ontfanghen. Onder dit ghebedt heeft sy een stemme gehoort tot haer seggende: nopt en hebt ghy my aenghenamer ghebedt ghesproken/ d'welck mijn herte raeckt / daerom vergeue ick uwe sonden/ende vergunne v mijne gratie. De heylighe Princesse begonste te bedencken / hoedanigh leuen sy leyden soude Gode alderbehaghelijcxste. Ende in het midden van dit ghepeys heeft Godt haer gheseyt: Betrout op Gode/ doet goede werckē/ende jaeght de sonde van v/

ende

ende sult altijdt wel ghetroost wesen.

Dese heylighe Weduwe te veuren ghelofte ghedaen hebbende / soo verre sy langher leefde dan haren man / dat sy de reste haers leuens soude ouerbzengen in eeuwighe repnichept/ghehoozsaemhept ende armoede/ heeft niet ghelaten het selue vierighlijck te volbzenghen. Hierom heeft sy aenbeert het habijt van de Derde Ozdē S. Francisci van Penitentie/ende aentreckende eenen groben grauwen rock ende mantel van laecken met sackstucken ghelapt / heeft ghehoozsaemhept belooft aen haeren Bicht-vader ghenoempt B. Coenrard / de welcke zy volcomelijck heeft onderhouden naer sijnen raidt haer oeffenende in vele pijnelijcke ende deugdelijcke wercken tot haerder salighept. Ende op dat haer herte beter soude sonder beletsel Gode overgheheven blijven/ heeft hem met vierighept ghebeden; dat hy haer soude verleenen volcomen versmaepdrhept der tijtelijcke dinghen / haer afnemen de affectie die zy haere kindeeren toedzoegh/ eñ sterckhepdt gheven om alle onghelijck van dit leven te verdzaghen. Van dit ghebedt opstaende/ sepde tot de gene die by haer waeren; dat haer ghebedt verhoozt was/ dat sy voortaē alle hoochept des werelts veurslijck soude achten / dat zy gheen meerder sozghe veur haere kinderen en soude hebben / dan veur ander menschen / op dat zy

niet dan Godt beminnen en mochte.

Na dat sy het habijt van Penitētie hadde ontfanghen / heeft haer met meerdere vierichevdt gheschickt tot het ghebedt / ende wercken van barmhertichevdt. Ghecreghen hebbende twee duysendt marcken silvers / van een deel van haer dwarie / heeft een groot deel daer van den armen uytghedeylt / ende van de reste een eerlijck en bequaem gasthuys om de siecken te ontfanghen / te logeren / ende te besorghen: in t welck sy selve diende als een oodtmoedigh dienstmaeght / met sulcke liefde / dat sy hun de voeten wiesch / de bedden opmaeckten / ende in alles hun gherief dede / seggende daer by tot haer gheselschap: heden hebben wy groote eere van Gode ontfangen / dat wy hem hebben moghen wasschen / decken ende dienen: want hem dienen wy in dese sijne ledekens. Sy dede de siecken by tijdts biechten ende het H. Sacrament ontfanghen / straffende de ghene die hun daer toe niet en wilde schicken. Als sy overleden waeren / sy wiesch ende lijckten de lichaemē selve in persoone / ende hielpse ter aerden doen met groote devotie.

Desen reghel hiel S. Elizabeth in haer gasthuys / datter niemant in ontfanghen en wiert / ier hy ghebicht waere: want sy verclaerde / dat een mensche in doot sonde wesende niet weerdigh en is het bvoodt

Godts te eten. Hierom eenen sekeren blinden versoeckende ontfanghen te wesen / wierdt gheweyghert / om dat hy niet bichten en wilde. Aldus ghinck hy wech murmurerende ende ghetier maeckende / om dat hy verstooten was: maer sijnde vrindelijck berispt ende vermaent deur S. Elizabeth ende eenen Minderbroeder / heeft hem bekeert / ende devotelijck ghebicht; ende alsoo wiert hy ontfanghen. Daer naer seyde den Religieus tot S. Elizabeth: aenghesien / dat ghy den blinden ontfanghen ende te eten ghegheven hebt / belieftet v / gheeft hem oock zijn ghesicht. Sy heeft gheantwoort: Dit waere Godts werck alleen: maer aenghesien dat sijne goetheyt soo bermhertelijck het licht sijnder ghenade heeft gheschoncken / ick waer wel blijde dattet hem beliefde oock het licht der ooghen te gheven. Daerom / Vader / vercrijght ghy van sijne maiesteyt het licht van een ooghe / ick zal mijn beste doen te bidden veur de andere. Ende als zy beyde hun met vierigh betrouwen tot bidden gegheven hadden / heeft den blinden het ghesicht inde een ooghe ghecreghen / eñ cort s daer naer inde andere: nochtans was de tweede veel claerder ende scherper van gesicht dan de eerste.

Comende eens secretelijck met twee dienst-maerten tot het gasthuys om de siecke te besoecken / heeft eenẽ ghichtighen

veur

beur de poorte vonden/ ligghende op d'aerde/die oock doof ende stom was. Dyt medelijden heeft hem met leeger stemme gebraeght; waer hy pijn hadde? Den patient niet connende verstaen keerden sijn hooft/ ende thoonde eenighe teeckenē mette handen. Sy sprack met bierighen gheest: ick bevele v indē naem ons Heeren Jesu Christi/ dat ghy my seght/ waer ghy pijn hebt. Op dese woorden is den ghichtighen opgestaen ende sepde: vele jaeren ben ick stom ende lam gheweest/ ghelijck ghy siet; en dat was de sieckte die ick hadde. S. Elizabeth was deur dit mirakel seer verslaghen / ende is raschelijck weder ghekeert van daer sy comen was/ om niet bekent te worden vande menschen.

Op een ander tijt besoeckende haer sieckten vont eenen seer cranck/ soo dat hy niet eten en konste. Sy heeft hem ghebraeght; tot welcke spijse hy treck hadde? hy antwoordē suchtende; dat hy wel soude willen van een riuier-visch eten. Hier op heeft sy eenen vande dienaers belast/ dat hy sulckē visch beur den sieckē soude halen: maer hy is weder ghekeert / verclarende dat de riuiere vast toe-ghevrosen was/ende oversulcx onmoghelijck was visch te becomen. Dit verstaende Elizabeth / heeft met betrouwen eenen aker metter handt ghenomen / ende is ghegaen tot een fontepne teghen over het gasthuys / ende heeft dien

vol water met vlech gheschept: de welcke lieffelijck ghecockt zijnde heeft den siecken daer van ghegheten/ende is stracx gesondt opghestaen/Gode danckende.

Sy heeft ontfanghen veel soete besoeckinghen/ende openbaeringhen van Gode/ die sy niet en heeft willen verclaren: wetende dat den bruydegom bemindt een secrete siele. Alleenelijck heeft sy eens uytgeseyt ten versoecke van hare jonckvrouwen; dat de Heere Jesus hem hadde verthoont aen haer met een minnelijck ghesicht onder andere tot haer vraghende/oft sy met hem begheerde te blijuen. Waer op sy met luyder stemmen seyde: O mijnen Godt/ist dat v belieft met my te blijuen / ghelooft dat ick gheen dinck ter werelt hertelijcker en begheere/dan eeuwelijck met uwe majesteyt te blijuen.

Het is gheschiedt op eenen nacht als sy sliep/dat haer moeder haer heeft gheopenbaert knielende veur haer bedde/ende segghende: O mijn dochter/ ghedenckt de pijnen die ick gheleden hebbe/ doen ick v ter wereldt bracht / ende wilt doch veur my bidden; want ick in seer groote pijnen ben/ om dat ick te onachtsaemlijck geleeft hebbe / sonder penitentie te doen veur mijne sonde. Deur dese clachelijcke stemme is sy wacker gheworden / ende opstaende heeft een lanck vierigh ghebedt veur hare moeder ghedaen. Daer naer wederomme ont-

slapend

slapende / heeft haer moeder anderwerf gesien / met blijden ghelaet haer danckende dat sy deur haer ghebedt upt de pijnen des vagheviers verlost was.

Op eenen tijdt siende eenen jonghman die heel ydel ende werelts was / heeft hem ghesept dat sy deur hem bidden wilde / begeerende dat hy mede deur sijn seluen soude bidden welck als sy bepde deden / heeft den jonghman ghevoelt eenen onnatuerlijcken grooten brandt / ende wierdt verlicht van binnen / ende veranderden van ghemoet; sulcx dat hy aenghenomen heeft de Religie der Minderbroeders / ende heefter heylichlijck in gheleeft ende ghestorven.

Het eynde haerder pelgrimagie aenstaende / heeft de Heere haer ghe openbaert inden slaep / tot haer seggende: Compt mijn uptvercorene / ende besit de hemelsche wooninghe. Des morghens heeft dese blijde tijdinghe vertelt aen haer geselschap / ende ontfanghen hebbende de sterckelijcke Sacramenten / den volghenden nacht heeft haer ghekeert tot den hoeck van de bedstede / ende die daer ontrent waren / hebben ghehoort een soete stemme singhende. Een van hun heeft haer ghevraeght; wie daer songh. Sy andwoorden datter een clein voghelken was comen / d'welck haer met sijnen sanck seer vermaeckten. Daer naer begonst sy te roepen: fuy / fuy / fuy boose

gheest: waer deur de dupuel van haer bertrocken is. Ende sy met vrolycken ghesichte vraeghden of tet noch geen middernacht en was/ den tyt als de Salichmaeker ter werelt ghebozen was. Welcke vre ghecomen synde/ heeft Godt haer gheroepen tot de hemelsche vruploft/ den 19. dach Nouembris. 1231. Ende syn terstont deur haere Reliquien vele wonderlycke miraculen gheschiedt. Vande welcke de Paus Gregorius IX. onderricht synde/ heeft haer aenghetreckent inde lyste der Heyligher ende gheordineert dat haeren feestdach inde H. Kercke ghehouden zoude worden.

Het leuen van S. Ludouicus Coninck van Vranckrijck, van de derde Orden Sinte Franciſci. Gheſtoruen in't jaer 1270.

Sijnen Feeſtdach compt den 25. Auguſti.

LUdouicus oft Loys / naer d'afſijuich-
heydt van ſijnen vader Ludouicus
VIII. Coninck van Vranckrijck in't jaer

ons Heeren 1227. oudt zijnde ontrent 12. jaren/is als outste sone in sijn plaetse Coninck ghetroont. Sijne moeder Blancha hem houdende onder haers mombardije/ heeft hem in goede manieren ende goede leeringhen wel doen onderwijsen; soo datmen segt / dat hy alle sijn leuen ouerghebracht heeft/sonder oyt doodtsonde te doē. Want sijne beursepde moeder plach tot hem te seggheu: Sone, ick saghe v veel liever doodt dan in doodtelijcke sonde ghevallen. Welcke woorden hem altijdt in de memorie ghehanghen hebben.

In't jaer 1234. heeft hy tot een huysvrouwe ghetrout Margareta/ de dochter van den Graue van Provintien.

In't jaer 1242. als Hugo Grave van Marchien teghen hem was gherebelleert/ heeft sijnen legher aenghebeerdight / ende deur Godts onderstandt victorie ghecreghen: sulcx dat den Graue met sijn huysvrouw selue in persoone ghecomen sijn tot den Coninck met veel suchten ende tranen remis verseeckende; die hun ghegunt wierdt.

In't jaer 1243. is hem ghebooren sijnen ierstен sone Ludouicus: ende het volgende jaer sijnen tweeden sone Philippus. In't selue jaer is hy verballen in een swaere siecte/soo datmen van sijn leuen wanhoopten: van de welcke verlost zijnde/heeft versocht ende vercreghen het cruys om over de zee

teghen

teghen de ongheloouighe te oorloghen.

Hy was seer besorght om sijne kinderen met woorden ende exempelen te stichten tot de liefde Godts/tot cleynachtinge des wereldts/ende kennisse huns selfs. Hy en wilde hun niet toelaten / dat sy op vrijdaghen croonē oft cranssen van roosen/ bloemen/oft andere op't hooft souden dragen: om dat op dien dach onsen Salichmaker een doorne croone ghedraghen heeft.

Hy castijdde sijn lichaem deurgaēs met vasten/waken/ende abstinentien; hebbende langhen tijdt een hayren cleedt onder gedragen. D'welck als hem sijnen biecht-vader afgeraden hadde/ midts sijne groote onsaechtheyt heeft begheert dat de selue sijn biecht-vader in de plaetse vā dien/ soude alle daghen veertigh Francken den armen secretelijck uyt-deylē. Des vrijdaechs vastende abstineerde hy oock van visch ende alle vruchten der aerden. Des saterdaeghs wiesch hy in een secrete plaetse de voeten van sommighe arme menschen/ de selue af-droogende ende cussende. Daer na wiesch hy oock hunne handen / ende gaf elcken een ghe[illegible]gelmisse. Seer dickwils oock ier hy sel[illegible]en wilde / diende met sijne eyghen handen spijse ende dranck aen honderdt twintich armen/die daghelijckx in sijn hoff ghespijst wierden ; ja op sekere dagen twee hondert. Altijdt 's middaeghs ende 'sauonts hadde hy dry arme oude

mannen aen sijn tafel/ hun vrindelijck dienende vande spijsen die hem veurghesteldt wierden/ ende somtijts etende vande gherichten daer zy ierst van begonst hadden / om alsoo sijn selven te mortificeren / ende Christum te eeren in sijne arme. Hy thoonde grooten yever om 't gheloove te voorderen ende te verbreyden/ eñ te straffen de ghene die tselve gheloove eenighsindts vercleyndden.

Eenen borger van Parijs die van blasphemie beticht was/ heeft hy doen de lippen met een gheloyende yser teeckenen. Want dese boete hadde hy in-ghestelt over de ghene die boosselijck zouden sweiren oft blasphemeren. Dwelck als sommige qualijck namẽ/ eñ daerõ den Coninck van tyrãnie wilden beschuldigen/ heeft geseydt: ick sal gheerne altijt sulcke brandt-teecken op mijn lippen draghen / konst ick daer mede de goddeloose eedden wt mijn rijck veriaeghen.

Desen godtvruchtighen Coninck heeft eens veur-ghenomen seven jaeren te bedevaerden tot de heylighe plaetsen. Comende dan te Perusien als eenen armen-onbekenden pelgrim met sijn gheselschap/ aen het Convent vande Minderbroeders / eñ vraeghende naer den salighen Broeder Egidius / als de Portier de bootschappe ghedaen hadde / heeft de

selve

ſelue Egidius inden gheeſt verſtaen wie naer hem vraeghde/ende quam haeſtelijck gheloopen tot de poorte / alwaer ſy beyde knielende malckanderen omhelſden / ſonder eenighe woorden te ſpreken / ende waren den eenen des anders gedachten openbaer.

Int jaer 1247. heeft Ludouicus de reyſe over zee aen-ghenomen / met twee broeders Grave Robertus ende Grave Carolus / verſcheyden Biſſchoppen / ende veel Edeldoms; ende ſijn met goeden ſpoet ontrent S. Mattheus dach te Cypres aenghecomen: maer om eenighe redenen heeft zijne voordere reyſe wt-gheſtelt tot Paeſchen. Onder-tuſſchen heeft oock de Coninck van Cypres / ende bijnaer alle de Edelinghen des rijcks / Biſſchoppen het Cruys aenbeert/hun by eede verbindende met den Coninck van Vranckrijck te reyſen/ waer hy hun teghen de Saracijnen aenleyden wilde. Met dit gheſelſchap en groote menighte van crijghsvolck is de Coninck Ludouicus 'ſanderdaeghs naer ons Heeren Hemelvaert dach afgevaeren: ende comende aende ſtadt Damiata hebben inde havene hunne ſchepen op ancker gheleydt/ de havene in-ghenomen/ende de Stadt miraculeuſelijck ghewonnen.

Heeft daer naer te water ende te lande de Saracijnen bevochten ende als hy nu tot vier reyſen de overhant behouden had-

de is ten lesten deur de verborghen goddelijcke providentie tot grooten wtersten noot ghecomen / sulcks dat het volck in sulcke menichte affghesloten was / datter van twee-endertich duysent geen ses duysent te lijve ghebleven waeren / soo deur sieckte als deur honger-noot / midts dat de Saracijnen den wech dan Damiata besloten hadden daer de provande moesten passeren. Hierom is hy ghenoodsaeckt gheweest naer Damiata te keeren / daer hem de Saracijnen met groot ghewelt ende macht hebben overvallen / ende den H. Coninck Ludouicum met sijne twee broeders ghevanghen ghenomen.

De Sulthaen heeft met den Coninck Ludouicus bestandt ghemackt veur thien jaeren; op conditien dat de Coninck met alle de ghevangene Christenen souden los ghelaeten worden. Dat de Coninck soude de Stadt van Damiata weder overgheven ende alle de Saracijnen die hy ghevanghen hadde; ende daerenbouen betalen acht duysendt Byzantsinen. Ende dat de Christenen noch eenighe plaetsen in't heylich landt souden behouden. Hoe wel de Saracijnen hun woordt niet gehouden en hebben / want sy van twelf duysendt ghevanghen nauwelijcx vier honderdt los gelaten hebben / hebbēde de andere met sortsighe dreyghementen hun gheloof doen versaecken / oft voor hun gheloove als

waer

waerachtighe martelaers ghedoodt.

De Coninck Ludouicus dese ontrouwe meyneedicheyt siende teghen het bestant/ was van sin te vertrecken/ maer deur aduijs van sijnen raidt/ is alnoch in Syrien ghebleuen den tijdt van vijf jaren/ tot eenighen troost ende voorderinghe van de saecken der Christenen; ende niet sonder groot gheestelijck profijt: want hy vele Saracijnen tot de Christelijcke religie heeft bekeert/ veel ghevanghenen ghelost/ eenighe steden ende casteelen versterckt. Ontrent de stadt Sidon vindede eenige stinckende doode lichamen van verslaghene Christenen/ heeft deselve met sijne eygene handen ter aerden gedaen met hulpe van eenighe van sijn volck/ die den stanck qualijck consten verdraghen. Dauids Psalter las hy daghelijcks 's morgghens op sijne knien ligghende.

Tijdinghe outfanghen hebbende van de aflijuicheydt van sijne moeder Blancha/ is wederom nae Vranckrijck gheckeert. Op de zee zijnde/ is het schip daer de Coninck in was tot twee repsen in eenen nacht op een clippe aencomen met sulcken ghewelt/ dat de schippers meynden dattet soude gesoncken hebben. De gerstelijckheyt by den Coninck comende/ vonden hem veur het heylich Sacrament deuotelijck biddende; hun latende veurstaen dat sy deur des Coninex ghebet het perijckel ontcomē waren.

In Vranckrijck ghecomen ende feestelijc ontfaelt zijnde/heeft hem begeuē om van d'eene deught in d'andere gaende tot de volmaecktheyt des leuens te trachten: de arme behoeftighe menschen in alles naer vermoghen helpende; verscheyden Cloosters ende gasthuysen in veel plaetsen opstichtende; ende veel arme kercken en fabrijckē begiftede. In elcke stat bynae heeft een Godtshuys ghefondeert voor blinde menschen; de arme ende cranckе besocht hy seer dickwils / hun met sijne eyghene handen deuotelijck dienende / ende knielēde gaf hun t'eten. Alsoo heeft hy dickwils ghedaen aen eenen Religieus van de Ordē vā Cisteaux die melaetsch was / ende deur de selue sieckte seer schroomelijck om aensien / soo dat den neuse eñ oogē heel wt getē waren. Desen diende den Coninck op sijne knien / ende stack hem de spijse ende dranc in den mont sonder eenige vermijdtheyt.

Onder alle aelmissen die hy veel ende liberalijck dede behielen hem alderbeste / die hy jaerlijcx wt-reyckte tot onderhoudt vande Minderbroeders ende Predicheeren; daer van hy plach te seggheu: O Godt hoe wel sijn dese aelmissen besteedt, onder sulcke ende soo vele broeders, die van alle landen tot Parijs comen; op dat sy tghenezy hier wt de H. Schrifture vergaderen, moghen alomme deur de gandtsche werelt wt-deylen ter eeren Godts ende ter zielen salicheyt.

Hy eerden met alder devotien de heylige Reliquien. Te Parijs int Paleys heeft hy een schoone Cappelle gesticht/daer de doorde Groone ons Heerē/ item een groot stuck van het heyligh Cruys/ ende het ijser van de lancie die ons Salighmaeckers zijde gheopent heeft/met grooter eerbiedinghe ghestelt is/ met noch andere reliquien die hy vanden Keyser van Constantinopolen niet sonder groote moyete ende costen ghecreghen hadde. Ter wijlen den goddelijcken dienst inde Kercke gedaen wiert/ wilden hy niemanden toespreken; ten waere dat den noot oft groot orboir sulcx vereyschten/ eñ dat seer cortelijck/op dat zijne devotie niet verstoort en zoude worden.

Sulcke eerbiedinghe thoonde hy tot het teecken des Cruys/dat hy 'tselve opde aerde ghemaeckt siende niet en begeerde te betredē: hebbēde daerom van vele Religieusen versocht / dat zijt in hunne Cloosters niet en soudē laeten opder aerdē maecken; eñ daert opt pavimēt gemaeckt was/souden wech nemen. Met wat eerbiedinge eñ devotie hy opden goedē vrijdach plach het Crucifix bervoets te aenbiddē/hebben getuyght diet met ooghen gesien hebben.

Als de Saracijnē hem wildē doen sweiren / soo verre als hy sijn belofte met hun aengedaē niet en onderhielt/aēgaende het rantsoē veur hē eñ de Christenē toegeseyt; datmē hē soude houdē als oft hy 'tChriste-

lijck

lijck gheloouе verſaert hadde; daer af verſchroomt ſynde heeft het gelwepghert/ſeghende: Al waert dat ghy het lichaem doodden, aen de ſiele nochtans en hebdy niet. Ende eenighe van ſyn volck ſeyden dat hy ſulcx ſonder ſonde wel mocht ſweerē/ heeft ſoetelijck gheantwoort: Ick hebbe ſulcken grouwel van dat woordt van het gheloouе te verſaecken, dat ickt uyt mijnen mont niet can laten comen.

In het bedienen des Coninckrijcx ghebruyckte in ſulcke toeſicht / dat hy alle proceſſien neerſtelijck onderſocht hebbēde/ ſonder wtneminghe der perſoonen rechtveerdigh oordeel ghaf. Ende vreesende dat de ſaecken vande arme niet wel ghedreven en ſouden worden/ was ghewoon ten minſten tweemael ter weke openbaerlijck te recht te ſitten om ſulcke Proceſſien te aenhooren/eñ die met rechtveerdicheyt ende bermertichept te ſliſſen. Om de woeckerije te verbannen/ heeft gheordineert/ dat die hun ſchriftelijck verbondē hadden aen Joden oft openbaere woeckeraers/ niet en ſoudē gedwongē worde te betaelen. Hy hadde oock een ſūderlinge gratie om de twiſtinghe met malcanderen te verſoenen.

Als deſen heylighen Coninck hem nu vele jaren in alle deuchden hadde beoeffēt wordt hem ſekere tijdinghe aenghebracht vande verwoeſtinghe ende perijckelen des heylighs Lants. Hierom deur Godts be-

wеghin-

weghinghe heeft aenghenomen anderwerf derwaerdts te repsen met zijne twee sonen / vele Graten des Rijcks / vele Edelmans / ende menichte van volck. Als zy nu t'schepe souden gaen / sijne sonen mitnelijck aensiende heeft den oudtsten aldus int besunder toeghesprooken: Siet, Soon, hoe dat ick nu oudt zijnde de tweede-mael dese reyse aen neme; als nu de Coninghinne v moeder tot hare jaren comen is, ende wy deur Godts ghenade ons rijck sonder eenighe verstooringhe besitten; hebbende rijckdommen, weelden, ende eere soo veel als gheorloft is. Siet hoe ick om Christum ende sijne heyligh Kercke wil, mijnen ouderdom niet en spare, noch beweeght en worde deur de desolatie ws moeders; maer de weelde eñ eere verstaede, ende mijnen rijckdom om Christum verteere. Siet hoe ick v, eñ uwe broeders, ende v oudtste suster mede neme, ende soude ooc den vierden sone mede leyden waert dat hy wat ouder waer. Dit heb ick v willen te verstaen geuen, op dat als ghy naer mijn doodt tot het rijck sult gheraeckt wesen, ghy als dan oock om de H. Kercke, ende het Catholijck gheloove veur te staen geen dinck en spaert, noch aen en siet. VVant daerom hebbe ick v, ende uwe broeders dit mijn exempel willen thoonen, op dat ghy lieden des ghelijcx soudt doen, als de saecke sulcx mocht vereysschen.

Sy hebben dan met groot gheselschap de reyse bestaen / ende van Massilie af varen-

de

de den ierſten dach Meert anno 1270. hebben gheraden gebonden om t'hepligh lant beter te conqueſteren/ierſt het Coninckrijck van Tunes in te nemen. Sy hadden alreede de hauene vã Carthago niet verre van Tunes in-ghecreghen: Ende ſiet de ſieckte die dit jaer in die landen ſeer regneerden/ is inden legher der Chriſtenen ghecomen/ ende des Coninck ſone Jan / met den Coninck ſelue / ende vele van den edeldom wech ghenomen. Den Coninck met de ſieckte bevanghen zijnde / hiel niet op van Gode te louen /onder-tuſſchen dit ghebedeken leſende: Maeckt ô Heere, dat wy de veurſpoedicheydt des wereldts verſmaeden, ende gheene van hare teghenſpoet en vreeſen. Veur zijn gheſelſchap badt hy aldus: VVeeſt, ô Heere, heylichmacker ende bewaerder ws volckx. Als nu de doodt naeckende was / begeerde het heyligh Sacrament te ontfanghen. D'welck als de Prieſter hem verthoonden / ende vraeghden oft hy gheloofden dat de Sone Godts daer teghenwoordigh was / heeft ghean twoordt; dat hy daer min aen twijfelden / dan oft hy Chriſtum ſaghe in de ſelue ghedaente daer mede hy ten hemel is opghetoghen. In het upterſte weſende/ ſach ten hemelwaerts/ ende ſeyde: Ick ſal, ô Heere in-gaen in v huys,aenbidden inſuwen heylighen tempel, ende uwen name belijden. Ende daer mede is ſalichlijck inden Heere

ghe-

gheruſt/ den 24. Auguſti; vereert met veel miraculen/ſoo in't leuen als nae de doodt. Ende is gheſanonizeert deur den Paus Bonifacium VIII.

Het leuen van S. Iuo Prieſter ende Doctoor in beyde de Rechten, van de Derde Orden S. Franciſci.

Geſtoruen in het iaer 1303. den 19. Maij.

Sijn Feeſte wordt gheviert den 27. Octobris, den dach vañ vervoeringe ſijns lichaems.

SInte Iuo gheboren in cleyn Britanien in het Biſdom van Triguier/

van

van edele godtvruchtighe ouders / heeft van sijne jonckheyt af/naer de Apostolische vermaeninghe/soberlijck/recht veerdelijc ende godvruchtelijck geleeft in dese werelt.

Verthien jaeren oudt sijnde is naer Parijs ghesonden om in de leeghe studien te studeren; ende van daer naer Orlians om inde Rechten der H. Godtheyt te studeren: al waer hy sijn selven spenende van wijn ende lacker spijsen/mede oock het lichaem seer castijdende; was sorghvuldigh om de reynicheyt des lichaems ende des gheests wel te bewaeren.

Thuys comende/ heeft de Bisschop van Trivier hem beroepen om Officiael te wesen met volcomen macht. Welck ampt hy bedwongen sijnde bedient heeft met grooter wijsheyt/en sonder wtnemen van persoonen elck een goet recht doende / sonder van jemandt iet te ontfanghen.

Corts daer naer is Priester ghemaeckt ende heeft in dien staet sijn lichaem gheoffert tot een levende offerande. Ende daghelijckx Misse celebrerende met vierigher devotie ontfingh vele gratien eñ vertroostinghen van boven/ghelijck te bemercken is/ daer wt / dat hy eens op-heffende het heyligh Sacrament/is wt den hemel een groote claericheyt ghecomen / die de heylighe Hostie/ende oock den kelck heeft ontcinghelt. Sijn ghetijden las hy met wonderlijcke devotie ende aendachtigheyt; en-

de des middernachts stont op om de Mettenen te betaelen / de andere ghetijden las hy elck op hun vre / om naer d'exempel van den Propheet Dauid seven-mael 'sdaeghs Gode te loven.

Als hy den staet van Officiaelschap eenighen tijt trouwelijck ende vromelijck bedient hadde / begeerende sijn selven geheel te begeven tot de oeffeninghe van Contemplatie ende volcomentheyt des levens / heeft 'tselve officie afghedanckt ende hem vertrocken tot de Prochie van Lohanet / daer hy Pastoor over was. Ende hebbende aenveert de Derde Orden van Penitentie / heeft de treffelijcke / ghemackelijcke cleederen / die hy naer vereyfschen van sijnē staet ghewoon was te ghebruycken / afghelept / ende hem becleedt met slecht / ootmoedigh laecken ghelijck de arme Religieusen; onder draghende een herdt hairen cleedt / op dattet niemandt mercken en zoude.

Inde lichaemelijcke nootdruft was hy seer streng ende sober; de gheboden vastendaghen bracht hy over met water ende broot. Op eenen tijt was hy seven daghen in sijne camer ghesloten / ghestadelijck met bidden becommert / gheen lichaemelijcke spijse ghebruyckende: ende is euen wel daer naer uyt gecomen met goede gesondtheyt ende blijde opsicht; al oft hy daghelijcx goede cier hadde ghemaeckt Was oock seer sparigh in slapen; hem daer toe

noyt

noyt begeuende / ten ware dat hy van reysen oft anderen arbeydt vermoeyt hadde gheweest. Alsdan de schoen wt-doende sliep een weynigh tijdts in sijn cleederen op de bloote aerde oft op stocken liggende/ met den Bijbel oft eenen herden steen onder sijn hooft.

De wercken van bermhertichеydt heeft hy seer ghehanteert. Selden wast oft hy hadde aen sijn tafel arme ende pelgrims/ die hy behaluen de lichamelijcke spijse oock met gheestelijcke vermaningen laefden. Om alle arme/ vremdelinghen/ ghebreckelijcke siecken/ ende mismaecte menschen mildelijck te ontfanghen/ende in alles behulpigh te wesen/ontrock sijn seluen noodtdruft ende cleederen/ daer hy de ledekens Christi mede mochte dienen. Hadde oock sunderlinghe behendicheydt om de twistighe tot peys ende accoort te brenghen / ende de sondighe menschen te bekeeren tot penitentie.

Desen heylighen man in deughden volcomen/ strengh ouer sijn seluen/ ende goedertieren tot sijns naeste/is van Gode vereert gheweest met teeckenen ende miraculen: want hy verdreef de boose gheesten uyt de lichamen der menschen / ende ghenas alderhande sieckten.

Sijnen sterfdach wierdt hem gheopenbaert dry weken te veuren/ sulcx dat hy tot eenighe goede vrienden verclaerde/dat hy

deur

deur den wille Godts eer langh wt dese wereldt soude verschepden. Ende alsoo nae de dry welken / ontfanghen hebbende de H. Sacramenten / heeft sijn leuen salichlijck ghe-eyndt den 19. Maij 1303. oudt zijnde vijftich jaren.

Het leuen van S. Angela van Fulginio van de Derde Orden S. Francisci, ghetrocken vyt de Francoische Chronijcke der Minderbroeders. To. 2.

Gestoruen in't iaer 1309. den 4. dach Ianuarij.

DEn achste Heylige vande Derde Orden S. Francisci / stelt Paulus III. de

heyligh

heyligh Angela van Fulginio. Haer leuen is beschreven in 't lanck by S. Arnoult/ een heyligh Religius van de Orden der Minderbroeders die haer Biechtvader was. ende heeft by schrifte gheselt 't gene hy uyt haeren mont heeft verstaen: ende is 't selve boeck geappropbeert beur goet ende proffytelijck van verscheyden Doctooren in de heyligh Godtheyt.

Angela was een gheswoude vrouwe geweest / die veel kinderen heeft gheyadt / ende sulcks synde heeft haer begheven tot den wech van Penitentie / passerende over achthien gheestelijcke trappen / soo sy selve verclaert heeft. 1. Sy begonst te peysen op haere sonden / om die te mogen kennen: ende dese kennisse joegh haer aen een vreese van verdoemt te worden; waerom sy langhen tijdt bitterlijck weende.

2. Sy begonste te crijgē een beschaemtheyt van de selue sonden / sulcks dat sy die niet en conde volcomelijck ghebiechten: en met sulcke vreesende conscientie ghinck ten H. Sacramente; het welck haer nacht ende dach seer benauden. Waerom sy badt den H. Franciscum / dat sy deur synne verdiensten mochte eenen bequamen Biechtvader becomen / om tot ghemackheyt haerder conscientie wel te biechten. D'welck sy deur hem verkreegh; haer biechtende by eenen Penitencier / Cappellaen van den Bisschop.

3. Sy

3. Sy verbolgden te voldoen de Penitentie die haer inghestelt was; blijvende met veel droefheydt bevanghen ende berooft van troost.

4. Sy begonst te bekennē Godts barmhertichept/ die deur sijne goetheyt haer de veurschreven gratie ghedaen hadde/ ende haer ghetrocken wt de eeuwighe pijnen. Ende deuotelijck weenende creegh meerder mesnueghentheyt in haer veurgaende leven/ begheerende swaerder penitentie te doen.

5. Aldus verlicht/ ende niet in haer selven vindende/ dan faulten ende vlecken/ achte haer selven de helle weert te wesen. Hier wt sproot overvloedigheyt van traenen/ met seer weenighe vertroostinghe.

6. Naer sulcke begintsel van bekeeringe/ wiert haer een claer licht ghegundt om de diepte haerder sonden te kennen met alle de omstaensels. Sy bevroedden dat sy Gode haeren Schepper vertoornt hebbende/ met eenen vertoornt hadde alle de creaturen die om haerent wille gheschapen waeren: en alsoo gnaemen haer alle veurgaende sonden claer inde memorie/ de welcke sy veur Gode bekende/ en weeghde die in't generael ende int particulier. Onder tusschen riep om de hulpe ende middelinghe vande H. moeder Godts Maria/ ende alle Heylighe; dat sy veur haer wilden bidden/ ghelijck sy in sonden doot

was / dat de Vader der bermhertichedeu haer wilden deur zÿne ghenaede levende maecken in het gheestelÿck leven: sprekēde haer schuldt aen alle de veurschreven creaturen / ende biddende dat zy haer niet en zouden beschuldighen veur Gode ghelÿck zy wel verdient haddē. Hier op dochte haer dat alle de Heylige ende de creaturen medelÿden met haer haddē; ende dat zy voortaen met beter betrouwē mochte bidden tot Godt.

7. Sy vercreegh een sunderlinge gratie om haere ooghen te moghen slaen op den ghecruysten Heere / bemerckende dat hy om haer sonden gestorven was: maer dit was alnoch sonder smaeck oft soeticheyt.

8. Hier in creegh sy noch voorder kennisse vande liefde Christi tot haere onweerdigheyt: voelende deur de selve liefde sulcken brandt ende compunctie in haer / dat zy haer vereenighende met het Cruys des Heeren / ghewillighlÿck haer scheydden van alle andere dinghen / ende offerden haer selven Gode teenemael: ende met vreese beloofden voortaen eeuwighe reynicheyt te houden / ende Gode niet meer te vertoornen met eenighe ledekens haers lichaems: biddende niet te min / dat Godt haer helpen wilde / niet alleen de reynicheyt te houden; maer oock haere ghedachten suyver te bewaeren. In welck poinct zy aen d'een sÿde vreesden te gheloven / aen

d'ander

d'ander zÿde wiert daer toe ghedwongen deur de liefde Godts/ dat zÿt niet en konste ghelaeten.

9. Sy bemerckten dat alle de sondaers vluchten moeten tot het Cruys/ om haer te behoeden; ende daerop creegh een inwendigh ingheven van Gode/ tot dat zy wilde oock tot het cruys vluchten/ dat zy haer teenemael moeste bloot maecken van alle aertsche dingen/ om alsoo bÿmoedelÿcker te moeghen tot hem ghenaecken; verghevende allen den ghenen die misdaen hadden/ ende haere affectie treckende van alle menschen/ vrienden ende maghen: jae oock haer selven versaeckende/ ende schinckende het herte aen Christo alleen. Hier deur wiert zy beweeght om alle ydel cieraet te verlaeten/ ende haer te speenen van alle leckernÿe van spÿse: hoe wel het haer seer swaer viel/ midts dat de liefde Godts noch niet genoech in haer ghewortelt en was. Het was haer pÿnelÿck eenigh ongheluck te lÿden/ zy verdroeght nochtans ten besten dat haer mogheluck was.

Hier ghescheiden deur den wille Godts dat haere moeder quam te sterven/ die haer seer teghen was/ ende qualÿck te vreden in haere bekeeringhe. Korts daer naer stierven oock haeren man/ ende haere kinderen; want zy Gode seer hadde ghebeden/ dat hy haer wilde ontslaen vande slaverÿen ende beletselen des werelts. Sulckx

dat zy deur dese afstijvicheydt gheen droef-
hyet en creegh/ maer ontfinght all' vande
handt Godts/hem danckende/dat hy sulc-
ke ghenaede tot haer ghethoont hadde.

10. Als zy den Heere badt/ dat hy haer
wilde kennelijck maecken; wat zy mochte
doen 'tghene hem alder-aenghenaemste
waere: heeft hy deur zijne goetheyt hem
tot verscheyde reysen aen haer verthoont/
somtijts waeckende/ende somtijts slapen-
de; haer aenwijsende de pijnen ende smer-
ten die hy soo in zijn hooft deur de doorne
croone/ als in zijn gheheel lichaem hadde
verdraghen / ende segghende: aenmerckt
dese wonden met soo vele smerten als ick
veur v hebbe geleden; wat zoud ghy veur
my moghen doen / tot vergeldinghe van
'tghene ick veur v ghedaen hebbe? Hierop
wierdt zy indachtigh / dat zy deur haere
sonden Christum Jesum hadde ander-
werf ghecruyst / ende dat zy oversulck be-
hoorde meerder smerte daer van te gevoe-
len. Hier barsten haer de traenen overvloe-
dighlijck wt / met sulcke hitte/ dat haer
het aenschijn scheen te branden; sulckx dat
zy daerom haer moeste wasschen met kout
waeter/ om dese hitte te verkoelen.

11. Willende voortsgaen deur eenē wech
van strenghe Penitentie ende armoede /
ende dat hier op veel tentatien op-resen/te
weten dat zy een jonghe-vrouw was /ende
om aelmissen te gaen bidden haer midts

haere

haere jonckheyt periculeus soude syn; dat sy haer soude stellen in groot perijckel van hongher noot / naeckthey t / ende andere swaericheden / en oock menschelijcke beschaemthey t: boven all' dat elck een haer sulckx ontriedt; heeft van Gode een inspiratie ontfanghen / daer haeren wille mede versterckt wiert; dattet wel betaempden dat sy soude van hongher sterven / ende lijden alderhandt gebreck ende beschaemthey t. Sulckx dat sy vastelijcken veurnam / liever te sterven om de liefde Godt / dan den begonsten wech der armoede te laeten.

12. Sy versocht ootmoedelijck vande glorieuse maghet Maria / ende vanden H. Evangelist Joannes / om den hertswaer die sy voelden inde passie ons Saligh-maeckers / dat sy haer wilden eenigh teecken verkrijghen / waer deur sy altijt mochte het verbolgh vande passie Christi in haere ghedenckenisse draghen.

13. In dese begeerte volherdende / wiere sy overvallen met eenen soeten slaep; ende haer wiert alsoon gethoont 't herte Christi / ende terstondt wiert haer ghesepdt: in dit herte en is ghyeen leugentale / maer alle waerhey t: ende haer dochte dat dit haer ghesepdt wiert / om dat sy met eenen Predicant ghespot hadde.

14. In haer ghebedt wesende / heeft Christus hem claerlijck verthoont aen haer /

segghende dat zy haeren mont zoude leg-
ghen aende wonde in zijne zijde. Eñ haer
dochte dat zy het bloet daer wt dronck:
ende haer quam te veuren dat dit bloedt
haer asswasschen ende van alle canten ver-
cieren moeste/ waer deur sy grooten troost
ontfingh/ ende badt den Heere dat hy haer
de gratie wilde verleenen / dat zy alle
haer bloet mochte veur hem verstorten /
ghelijck hy veur haer hadde gedaen.

15. Sy versocht eñ verkreegh aẽde glo-
rieuse maget Maria/ eñ aen S. Jan Evã-
gelist/ dat zy mochte ghevoelen de selve
hert-pijn die zy ghevoelt hebben inde pas-
sie Christi; de welcke was zoo wterlijcke
groot/ dat dese twee waerẽ meer dan mar-
telaers. Dit ghevoelen heeft in haer ghe-
vrocht een begeerte van berooft te wesen
van alle haer goet ende van haeren eygen
wille. Ende niet tegen-staende veel strijts
des vyandts/ ende het ontraeden van vele
persoonen / oock van Minderbroeders sel-
ve/ daer zy gewoõ was raet aen te vraegẽ/
is ghebleven op haer veurnemen van alle
haer goet den armen te gheven/ghelijck zy
oock dede.

16. Inder Kercken zijnde ende lesende
haeren Pater noster / badt Gode dat hem
gheliefde haer te laeten kennen sijn godde-
lijcke goetheyt; waer van zy een cleyne
kennisse crijghende / ende daerteghen stel-
lende haere onweerdigheyt/ behalven de

soe-

soeticheyt die sy ghevoelde/ wierdtin haer selven soo beschaemt/ dat sy haere ooghen niet en dorsten opslaen ten hemel; veel min Christum aen 't cruys aensien: maer sy keerden haer tot de glorieuse maghet Maria/ om deur haer verghiffenisse der sonden te verwerven.

17. Haer wiert te kennen ghegeven dat de glorieuse maghet haer een nieuw ghe-loove verkreghen hadde: ende haer docht dat het gheloove dwelck sy te veuren ghe-hadt hadde was koudt ende ghelijck doot in ghelijckenisse van haer nieuw geloove: voortaen ghevoelde sy meer ende crachti-gher het lijden Christi/ ende sijnder moe-der als te veuren. Sy besloot haer hert en haer gheloove inde passie Christi/ en haer wiert ghegheven vaste hope/ waer deur sy salighy zoude worden. Ende al ontfinghy sy dickwils groote vertroostinghe ende soe-ticheyt/ soo was daerby altijt eenige droef-heyt ghemenghelt/ midts dat sy niet se-ker en was oft den selven troost van Gode quam/ oft niet.

18. Haer allen desen begonst sy te hebben aenspraken ende visioenen met Godt/ ge-voelende sulcke soeticheyt in haere ghebe-den/ dat sy bynaer vergadt te leven: ende hadde wel willen leven/ sonder lichaame-lijck onderhout om. gestadelijck te mogen bidden. Sy quam tot sulcke teere liefde dat soo wanneer sy van Gode hoorde spre-

ken/oft sach eenigh mysterie vande passie gheschildert/veranderden van coleur/en en konste haer niet recht-staende houden; zy bcefden ende schreen de keerse te crijgen.

De vyant en heeft niet ghelaeten alle neerstichept te doen met menighvuldighe tentatien soo naerder sielen/als naer den lichaeme/om dese dienerse Godts te beletten: maer Godt de sijne bewaert als den appel vande ooghe/heeft haer bystant verleent ende verlost.

Sy heeft veel schoone revelatien ende geestelijcke leeringhen van Gode ontfangen/die alle geschreve sijn/en mach de Leser de selve lesen inde boec daer van zijnde.

Men schrijft oock van haer/dat zy den tijt van twelf jaeren lanck dagelijcx communicerende/haer selve sonder eenige andere lichamelijcke spijse heeft onderhoude.

Sy is seer stichtelijck en devotelijck wt dese werelt ghescheyden/den vierden dach Januarij. 1309. Welcken dach woert toe ghelaeten te vieren vanden Paus Paulus III. met sulcke privilegie/dat alle Interdicte des Ordinaris/oft des Apostolisch Stoels opgeschort woerden in de kercke des Ordens/vande ierste Vesperen/en de geheel octave/soo dat te passe mach comen.

Haer lichaem wiert weerdelijck begraven inde kercke van Sinte Francisc' s te Fulginio/in een Cappelle/daer 't selve noch woert grootelijck ghe eert.

S. El-

S. ELZEARIVS.

Het leuen van S. Elzearius Graue van Arriane, vande derde Orden S. Franciſci.

Gheſtorven int iaer 1323. den 27. Septembris.

ELzearius Graue van Arriane in het landt van Prouincien van hooghen ſtamme ghebozen / heeft van ſijne bijf iaeren den armen ſeer toeghedaen gheweeſt;

want al'twat hy becomen mochte deylde hy den armen wt/sunderlingh aen iunghe arme kinderen met de welcke hy hem seer gheerne vermaeckten. Thien iaren oudt sijnde is ten houwelijck besteedt met een edele ienckvrouw van twelf iaren/ hem gelijck in deughsaemheyt ende geschickte manieren/ ghenoempt Delphina: welck houwelijck drij iaren daernaer is solemnelijck ghehouden. Den eersten nacht als Delphina inde slaep-camer haers bruydegoms gheleyt was/heeft hem den verborghen raidt haerder herten te kennen ghegheuen/ seggh̄ende dat sy teghen haeren danck deur bedwanck van haere ouders het houwelijck hadde aengenomen; niets dat sy vast veurgenom̄ hadde den schadt der maeghdelijcker reynicheyt deur Gods ingheuen te behoud̄. Hoorende dit Elzearius/ die alnoch ghеen veurnemen ghemaeckt en hadde van maghet te blijven heeft dese propoosten van sijne bruydt geerne aenveert; ende deur de Goddelijcke vreese bevangheu zijnde/ heeft met haer dien nacht sonder slapen overbracht/Gode met veel traenen ende suchten biddende/ ende hem sijne reynicheyt bevelēde. Sulcx dat dese wijse maghet met haer eerbaere ende ghestichte redenen heeft gemaeckt dat zy beyde in puere maeghdelijcke reynigheyt hun leven hebbē overbracht den tijt van 18. jaeren.

Elzea-

Elzearius ghewoonde hem dickwils te vasten/ ende droegh een coorde met vijf knoopen op het bloot lichaem / soo tot eenen toom vande sinnelijcke vleeschelijckheyt / als tot ghedenckenisse vande vijff wonden ons Salighmakers. Strickende dickwils het lichaem soo vast/ dat hy het bloedt wt-persten / ende sijn aensicht heel bleeck wiert. Daer beneffens droegh oock een hairen cleedt.

Hy en hiel niet op sijn huysghesin goede vermaeninghe te geven; dat zy inde vreese Godts souden leven / ende niemanden te cort doen: maer ter contrarien hunnen evē mensch souden sien te stichten / op dat Godt deur hun ghedient ende ghe eert zoude worden. Ende waeren sijne woorden seer gratieus ende gheestelijck.

Deur een sunderlinghe veurcomentheyt Godts is hy gheraeckt tot versmaetheyt vande hooghеyt ende glorie des werelts/ ende tot diepe verootmoedinge sijns selfs. Ende om zijn selven beter te verwinnen/ wiesch dickwils met zijne eygen handen de sweiren ende wonden der melaetsche/ hun dienende met sulcke vierighe liefde al oft hy Jesum selve in hun plaetse ghesien hadde.

Tot den armen was hy soo goedertieren ende mildt/ dat noynt iemandt van hem aelmisse ghe-eyst en heeft om de liefde Godts / hy en is wel ghetroost van hem

ghegaen. Alle zijn becommerniſſe was / den hongherighe te ſpijſen / de pelgrims te herberghen / ende de verlaetene ſiecken te verſien. Ende want het bouſſel der deughden opt fondament des ghebedts ſteunen moet / begaff hy hem ſoo ſeer alſt moghelijck ende ghelegheu was tot de oeffenunghe des ghebedts ende contemplatie. De Roomſche ghetijden las hy daghelijckx met ſulcke devotie ende aendachtighepdt / al oft hy ſtenelijck ghewees hadde inde teghenwoordighept Chriſti.

Over ſijne onderſaeten was hy een rechtveerdigh Heer / hun rechtende ende oordeelende met ſtrenghicheyt ende ghenade: ſulckx dat hy noch deur vreeſe / noch deur haet / ghunſte / oft ghiericheyt van den treyn des rechtveerdicheyts te trecken en was.

Deſen vromen ridder Chriſti was alſoo ghewapent met verduldigept ende ſaechtmoedighept / dat hoe wel hy veel ſwaeren opval heeft moeten paſſeren / gheen ſaecke nochtans en heeft hem konnen ontſtellen / ende niemant en heeft hem oyut in cholere gheſien oft van ſijne gewoonelijcke ſaechtſinnighept gheweken. Wat onghelijck hem aenghedaen wierdt / men hoorde wt ſijnen mont niet comen dan danckſeghinghe Godts; elcken een die hem miſdeden verghevende met ſulcke ſoetichepdt / datmen gheneegh ghewaer wierdt dat hy

wter

wier hertē wel gepayt ende te vreden was.

Te Parijs wesende / en ghewaer wordende dat zijn eynde des levens aenstaende was / heeft hy de H. Sacramenten met stichtighe devotie ontfanghen. Ende al was sijn leven met de Gravinne sijn huysvrouwe soo deughdelijck ghewees / nochtans opt leste van sijne daghen van haer sprekende seyde hy tot de ghene dier tegenwoordich waeren. Een hoosch man wort behoet deur een goede vrouwe; de welcke ick maghet laete in dit sterffelijck leven / ghelijck ick haer maghet sonder vlecke ontfanghen hebbe.

Hy is van deser werelt ghescheyden den 27. Septembris Anno 1323. Op welcken dach hy hem heeft verthoont aen sijne huysvrouwe / daer sy in haer paleys in Provincien was / en sprack tot haer het woort vanden Propheet David: Den strick is ghebroken, ende wy sijn verlost. En sonder meer te spreken verdween terstondt.

Hy wierdt begraven inde kercke der Minderbroeders binnen Parijs / bekleedt met het habijt vande Derde Orden: maer in 't selve jaer is zijn lichaem ghebracht binnen Provincie in 't Convent van Apte; daer Godt de heylichevdt van zijnen dienaer met vele miraculen bewijst: deur de welcke hy solemnelijck is ghecanonizeert.

S. Ro-

S. ROCHVS.

Het leven van S. Rochus Confessor van-de Derde Orden S. Franciſci.

SInte Rochus was ghebozen van Narbona van Edele ouders. Sijnen vader Jan ghenoempt was prince over eenighe steden; sijn moeder hiet Libera.

Wen

men schrijft dat hy ter wereit quam gheteeckent met een root cruys.

Twelf iaeren oudt sijnde / van vader ende moeder verstoruen / heeft sijn lichaem met groote strengicheyt van disciplijnen en̄ haire cleederen bestormt. Ende hebbende alle sijne patrimoniale goeden die ouervloedigh veel waeren den armen wt-ghedeylt / verlaetende vader-landt / huys ende vrienden / ende sijn heerschappije ouerghebende aen sijnen Oom / heeft aenghetoghen een cort verworpen cleedt / ende is alsoo als eenen pelgrim wt Vranerijck naer Italien ghereyst. Alsoo sijnen sin was nae Roomen te trecken / eer hy aldaer quam / is binnen de stadt van Aquapendente ghecomen ende hem aldaer ghevoeght by den meester van het gasthuys der siecke. Daer waren vele die metter pestilentiale sieckte ter doot toe bevanghen waeren / dese heeft Rochus alle met het teecken des cruys volcomelijck verlost ende ghesondt ghemaeckt. Het selue heeft oock gedaen in andere steden ende plaetsen van Italien daer hy passeerden.

Te Placentia wesende is met een felle corts / ende ouergroote pijnen bevanghen / mede oock met eenen pijl in sijn slincke heupe gheschoten / niet sonder perijckel van sterven. Waer van ghenesen sijnde is wederom deur Godts ghelepe naer Vranerijck ghekeert. Onderweghen met een

nieuwe

nieuwe sieckte overvallen/ heeft sijn selven in een wildernisse onder eenen boom neder-gheworpen; den menschen onbekendt/ maer deur Godts toesicht ghekent van eens Edelmans hondt/ die hem dagelijcx een broot vã sijns meesters tafel afbracht.

Ten lesten naer veel aerbeyts ende onghemack in Vranckrijck ghecraeckt/ daer doen ter tijt groote oorloghe was/ is ghecomen in sijns vaders Casteel/ maer onbekent voor een bespieder inden kercker ghesloten: ende aldaer ontrent vijff jaeren de pijnelijckheyt der ghevanckenisse met groter verduldigheyt verdraghen; sonder van sijnen oom bekent te wesen.

Naer welcken tijt/ wiert selve mette peste besocht: ende voelende dat sijn eynde aenstaende was/ heeft Gode met inniger devotien ghebeden/ dat hy de gheloovighe die sijn bijstandt souden versoecken/ soude verlossen van pestilentiale sieckten: ende ontfanghen hebbende sijne H. Sacramenten is vander werelt ghescheyden/ den 16. Augusti in't jaer 1327. naer sijn doot heeftmen aen sijne sijde een schrift ghevonden/ daer by te kennen ghegeven wiert; dat die mette peste beladen sijnde hun toevlucht tot S. Rochus souden nemen/ ende deur hem sullen van Gode verlost worden.

Den Oom hebbende sijnen neve gekent/ heeft sijn lichaem met veel traenen seer solemnelijck naer de kercke doen dragen;

ende

ende naer behoorlijck wtvaert heeft hem een heerelijcke kercke opgheſticht / alwaer deur ſijne gebeden veel wonderlijcke teeckenen ende miraculen zijn gheſchiedt. Waer van de maere in Duytſlandt ende Italien comende heeftmen overal tempels / cappellen / ende outaeren tot ſijnder eeren opgherieht. Men ſept dat zijn heylich lichaem int jaer ons Heeren 1485. van daer gheſtolen ende naer Venegien verbuert is; alwaert vande Senaet ende alle 't volck zoo weerdelijck ende blijdelijck is onthaelt / dattet qualijck te bewoorden zoude ſijn.

Hy is deur generael accoord der hepliger Kercke onder de Heyligben ghe-eert / tſedert den tijdt van het Concilie van Conſtantien int jaer 1414. Sijn gedenckeniſſe ſtaet int Roomſche Martyrologie / opden 16. Auguſti: als wanneer oock ſijnen feeſtdach ghehouden woordt. Hy ſtaet gherekent onder de Heyligbe vande Orde Gheden ſinte Franciſci inde beurſchreben bulle van Paulus III. ende by andere Schrijvers.

S. ROSA.

Het leuen van S. Rosa van Viterbio Maghet, van de Derde Orden S. Franciſci. Ghetrocken vt Hiſtoria Seraphica Petri Rodulphij.

IN 't Clooſter van S. Clara binnen Viterbio ruſt het lichaem van Sinte Roſa van Viterbio/die wel mach een roose

ghe-

ghenoemt worden: midts dat sy als een rooskin metten hemelschen dauw bedaut zynde eenen soeten gheur des deughsaemheyts van haer stort. Alnoch minderjaerigh wesende/ deur de aenlockende handt Godts gheraeckt/ heeft haer tot het geestelijck leven/ende tot den die nu Godts begheven.

Op eenen tyt sieck ghewoorden / ende de doot naeckende / hadde haer spraeck verlozen ; maer corts daer naer met groote verwonderinghe van alle dier ontrent waeren heeft beginnen te spreken / ende eenighe haere susters die over twintich jaeren doot waeren ier sy ghebozen was heeft met haer naemen ghenoempt ende toeghesproken.

Als eens de heuligh maghet Maria haer gheopenbaert hadde / heeft sy veurghenomen haer leven in het clooster van S. Claera over te brenghen: maer de Abdisse heeft haer plaetse gheweyghert; mits dat het ghetal der Religieusen vol was. De maghet Rosa dese weygheringhe ten besten nemende / heeft toe-lacchende ghespydt: ist dat ghy my levende niet en begheert onder u gheselschap te ontfanghen; by avonturen suldy my doot synde soecken te hebben.

Onder-tusschen en heeft de oeffeninghe des ghebeds niet achter ghelaeten: inde welcke sy soo gestadigh ende vierigh was/

dat

dat haer gheenen tijt over en schoot. D'ongheschickte/ die hooghmoedigh ende opgheblasen waeren / ende vanden rechten pat Christi afgheweken/ beriep zy tot een opzechte maniere van leven.

Wt deser werelt gheschepden zijnde/ wiert haer lichaem begraven inde kercke Onser L. Vrouwen binnen Podio/ ende heeft al daer gherust achtien maenden: ende sijn corts naer haer afsijdicheyt deur haer aenroepinghen vele merckelijcke miraculen gheschiet. Onder alle welcke was/ dat eenen medicijn-Meester van Viterbio doot zijnde/ sijne weduwe Civella ghenoempt/ deur ghebeden ende ghelofte aen sinte Rosa ghedaen/ heeft vercreghen dat hy vander doot verweckt vele jaeren daer naer gheleeft heeft.

Te wijlen de Paus Alexander IV. met het Roomsche hoff te Viterbio was / heeft de heylighe Rosa haer tot drije reysen binnen den tijt van acht daghen verthoont aenden selven Paus / versoeckende / dat haer lichaem soude verbuert worden tot de kercke van sinte Clara. Welck de Paus verstaende te wesen den wille Godts / heeft het lichaem deur vier Cardinalē met groote solemnitept derwaerts doen draghen.

De Borgers van Viterbio hebben vanden Paus Pius II. vercreghen dat sinte Rosa in het ghetal der heylighe ghetee-

kent

kent soude worden: ghelijck haeren feestdach aldaer onder de heylighe daghen wordt ghevierdt / den vierden dach Septembris. Op welcken dach haren naem in het Roomsche Martyrologium ghelesen wordt.

Van andere Heylighen, ende treffelijcke Persoonen die vande Derde Orden zijn gheweest, ende alnoch zijn.

BEhalven dese acht / sonder noch seven Persoonen vande Derde Orden / vermaert van Heyligheydt ende miraculen / die ghebeatificeert sijnde (dat is / onder de salighe gherekent) moghen deur ghedooghe des Apostolischen Stoels in sommighe plaetsen ghevierd / ende aengheroepen worden / Te weten:

S. Elizabeth Coninghinne van Portugal wordt ghe-eert in't Bisdom van Colimbrien / ende in alle de landen van Portugal den 4. Julij. deur tolaeten van Leo X. ende Paulus IV.

Haer

Haer leven is gheweest seer deugdsaem ende verciert met miraculen beur en naer de doot. Onder alle welcke dit beschreven wordt; dat sy op eenen tijt droegh inden hoeck van haeren rock eenigh gelt om den armen te gheven: ende alsoo de Coninck haeren man haer ontmoette ende vraeghden / wat sy droegh / heeft gheantwoordt / dattet roosen waeren. Ende alsoot doen ter tijt buyten sayson was / als de Coninc daer naer sach / is het gelt in roosen verandert. Om welck mirakel men haer op verscheyden plaetsen met roosen schildert.

S. Ioanna de Signa, ghe-eert te Florentien den ierssten dach naer d' Octave van Paesschen.

S. Ioanna de sancta Maria. Wiens leven vol was van schoone exempelen der deugden. Sy ruste inde Abdye ghenoemt Galleo / ontrent den berch van Alverne: ende aldaer wordt haeren feestdach solemnelijc ghe eert den 22. Januarij.

S. Bartholomeus à sancto Geminiano, Priester. Wiens moeder van edelen huyse / naer ondruchtbaerheyt van twintich jaeren / heeft desen sone verkreghen deur haere gebeden tot den heyligben Apostel Petrum; de welcke haer openbaerde / ende beloofde dat sy eenen sone soude crijghen die de werelt seer soude versmaeden. Tot sijne jaeren ghecomen zijnde / alsoo sijn vader hem wilde inden houwelijcken staet stel-

len

len teghen sijnen danck/ is hy ghevloden tot een Clooster van S. Benedictus Orden te Pisa / daer hy hem beghéven heeft tot studeren ende Gode te dienen. Maer op eenen nacht in sijn ghebedt zijnde heeft Christus hem gheopenbaert heel gewont met de gheesselen inde hant; hem seggende/ dat hy niet in dese Orden/ maer in het habijt van Penitentie strijden ende verwinnen moeste.

Hierom Priester sijnde heeft het habijt vande Orde Orden ontfanghen / eñ veel strengher leven aenghenomen dan den Reghel vereyscht; nemmermeer vleesch etende/ ende dijmael ter weken vastende te water ende te broode. Hy oeffenden hem ock seer inde siecken te dienen ende Pelgrims te herberghen met een sunderlinge liefde. Onder welcke hy eens den Heere Jesum gheherbercht heeft.

Vijftich jaeren out sijnde heeft onse Salighmaecker hem gheopenbaert als melaetsch / ende hem aenraeckende: is heel bevangen mette quaele van lasarije: sulcx dat hy hem droegh als eenen anderen Job vol sweiren ende pijnen. Ten langhen lesten is hem den nase afgherot/ hy wierdt blindt/ ende het vleesch viel met stucken van sijn lichaem. Alsoo bleef hy te bedde ligghen den tijt van twintich jaeren in een cleyn hupsken dwelck hem ghegundt wierdt. Welcken tijt ghedurende men

heeft

heeft niet een woordt van onverduldichepdt wt sijnen mont ghehoort : Maer ghestadighe danckbaerhept ende loff des Heeren. Vele vrienden quaemen hem besoecken / ende aeten met hem wt een schotel sonder vermijdthepdt; midts dat sijn lichaem deur dese sweiragien niet en stonck / maer ghaff soeten gheur van hem.

Hy heeft ock gratie ghehadt van miraculen.

Acht daghen deur sijn doot heeft de Heere hem ghecopenbaert ende te kennen ghegeven sijnen sterfdach: welcke was den 12. Decembris int jaer 1300. Daer quam sulcke menichte van volck tot sijn lichaem wt devotien ende om de mirakulen dier gheschieden / datmen 't in drij daghen niet en konste begraven. Hy rust in de kercke van sinte Augustijn.

5. S. Iacobus de Laude Pompeia, Priester vande Derde Orden in 't lant van Tuscana tot Castroplebe / wilde beschermt ende veur-spreken een ghast-huys vande arme / wiert daerom doot-ghesla ghen int jaer 1304. Ende naer sijn afsijdichept sijn seer veel miraculen deur sijne verdiensten ghescheidt.

6. S. Margareta de Cortona, gheboren van Albiano schoon van lichaem ende seer sinnelijck sijnde / heeft een deel van haer jonchept onnuttelijck ende in sonden over-ghebracht / vele jaeren verkeerende met een

jongy-

jonghman soo edel ende sinnelijck als zy was. Maer bekeert zijnde is ghewoorden ghelijck een waerachtighe Magdalena in Penitentie/ ende daer naer in groote Contemplatie/ ende familiariteyt met Gode/ ende vierighe liefde tot Christum.

Int jaer 1277. heeft zy met groote oodtmoedicheyt ende devotie ontfanghen het habijt vande Derde Orden/ ende begonst een nieuw wonderlijck leven/ onder de toesicht vande Minderbroeders. Sy betrock haer van alle wereltlijcke conversatie/ soeckende de eenighevt/ om haer met vasten/ bidden ende traenen te vereenighen met Gode. Sy sliep op eē bert/ oft opde aerde/ met eenē steen onder haer hooft. Eñ is gecomē tot groote volmaecktheyt der liefde/ naer dat zy veel temptatien eñ opval vanden vyandt hadde verwonnen. Soo dat zy veel soete vertroostinghen eñ openbaringhen van Gode heeft ghecreghen/ die te lang souden wesen om verhaelen.

Sy heeft met vele tranen Gode ghebeden/ dat hy haer wilde verlossen uyt dit ballingschap: de Goddelijcke barmhertichevt heeft haer verhoort/ ende ghewaerschouwt/ den dach ende de vre van haer doot/ als haer ziele sonde comen inde eeuwighe ruste. Vooztaen begonst sy seer cranck te worden/ suicker dat sy binnen seventhien daghen gheen lichaemelijck voetsel en ghebruyckten: ende is ten lesten

opden 22. dach Februarij 1297. gestorven/ twintich jaeren naer haere bekeeringhe. Alle die daer ontrent waeren gevoeldē eenē soeten geur / waer uit sy merckten haer Heylichept. Het volck van Cortona heeft met ghemeyn aduijs vande Magistraet haer lichaem doen balsamen / ende met grooter eeren ghelept in een nieuw graff inde Kercke van sinte Basilius.

Die haer leven beschreven hebben / tellen de miraculen die deur haer gheschiedt sijn: dat sy thien dooden verwerckt heeft; twelf ghenesen van doorelijcke sieckten; ses blinden verlicht; vier besetene vanden duyvel verlost; drije stommen doen spreken; ende verschepden andere van swaericheden/ perijckelen ende accidenten ontslaghen: alles blijckende by Autenticq beschreedt.

7. S. Clara de Monte Falcon, in het Bisdom van Spoleto. Heeft van jonckx af haer tot de Godtvruchticheyt/ ende strenghe Penitentie begheven. Naer haer doot is bevonden in haer herte ghedruckt het beeldt van een Crucifix mette mysterien der passien Christi.

Sy is ghewees vande Derde Orden S. Francisci: hoe wel het Convent daer sy met andere vande selve Orden t'saemen gheleeft heeft/ is naerderhandt ghegeven aen Nonnekens van Sinte Augustijns Orden.

Sy

Sy sterf den 17. Augusti int jaer 1299. Oudt zijnde drijendertich jaeren. Haeren feestdach wordt solemnelijck geviert/ deur Ordre vanden Paus Bonifacius VIII.

Noch sijnder van dese Orden twee Martelaers.

Salighe Raymond Lullo van Maiorquen/ ghenoemt den verlichten Doctoor: heeft veel schoone boecken gheschreven/ ende is sijne leeringhe ende schriften/ nae rechtelijck ondersoeck deur den Apostolischen Stoel gheapprobeert. Hy is martelaer ghestorven ghesteenight zijnde vande mooren veur het Catholick gheloove/ dwelck hy beschermden in het Coninckrijck van Bugia in Aphricken.

Salige Petrus Romanus, veur 'tgheloove Christi/vande soldatē gemartyrizeert.

Mans-persoonen van heyligheyt vermaert.

Ick sal beginnen van sommighe discipelen des gloriose Vaders Francisci: dien hy met sijnder handt het habijt deser Orden heeft gegeven/ behalven den veurseyden Lucius oft Luchesius.

Salighe Petrus de Colle, oft de Collo, oft Collado.

Item eenen Bruno, ende eenen Martolesius.

Salighe Bartholomæus Cumanus, dien oock S. Franciscus het habijt verleent heeft int jaer 1222. oft 23. ghelijck schrijft S. Antho-

nius Aertsbisschop van Florentien. Dese was alsoo ghemeynsaem met den H. Francisco/ dat hy hem de macht heeft gegeven / om andere te moghen ontfanghen tot de Orden van Penitentie.

Matthæus Rubius, Edelman van Roome/ hebbende oock van S. Francisco het habijt ontfanghen. Hy was vader vanden Paus Nicolaus III. die te veuren was genoemt Joannes Caietanus: aen desen heeft S. Franciscus sijne Orden gerecommandeert / hem te veuren propheterende / dat hy soude worden een groot beschermer der selver Orden/ ende heer der gantscher werelt/ d'welck oock gheschiedt is: want hy Cardinael zijnde/ is gheworden Protector der selver/ en daer na Paus wesende/ was die seer toeghedaen.

Petrus Petinarius van Sene een seer heylich man/ is ghestorven int iaer 1239. Syn heylich lichaem wort bewaert te Sena / inde Kercke van sinte Franciscus.

Saligh Thomas Ducho oft Vncio, van Sena ghebooren / borgher van Fulginio. Dese / soo de veurseyde S. Anthonius verhaelt / zynde van de Derde Orden S. Francisci / ende heremijt / heeft veel gaven van Gode ontfanghen/ ende syn deur hem veel wondere teecken en ende mirakulen gheschiedt. Hy heeft den geest der prophecije ghehadt. Ende alsoo hy Overste was over alle de heremijten van Italien/ heeft deur Godts openbaringe syne discipulen en ondersaten veursept / dat de H. Geest soude over Spaignien nederdalen inde fondatie ende oprechtinghe van een sekere Orden. Dit is volbracht inde Orden van S. Hieronymus in Spaignien / die begonst is deur

som-

sommighe heremijten discipulen des beursepde broeders Thomas Ducho naer zijne doodt. Eñ is de selve Orde bevestight deur den Paus Gregorium XI. int iaer 1373. soo verschepde schrijvers ghetuyghen.

Broeder Stupa heremijt in Italien / medeghesel eñ discipel des beursepde B. Thomas.

VValterus Marso geselle des bovengenoemde Caroli de monte Carnelo/ ende vanden anderen genoemt Sedon. Alle dry ghewesen vande Orden van S. Hieronymus in Italien/ ende hebben naerderhant de selve Orden in Spaignien op den berch van Fesalano wederom opgherecht/ die de selve H. Doctor hadde te Bethleem ingestelt/ ende gesondeert. Ende is de selve ontrent het iaer 1406. geapprobeert deur den Paus Gregorium XII. ende daer naer deur Eugenium IV.

Den dienaer Godts Gerardus heeft het habijt des Derde Ordens wt de handt des glorioose Vaders Francisci ontfanghen. Hy heeft een heremijts leven gheleyt/ in een plaetse ghenoemt Villagrande by Florentien/ in witerlijcke aermoede/ vasten/ waecken/ ende bedevaerden. Deur hem zijn in sijn leven eñ doot veel miraculen gheschiedt.

Broeder Vitalis gheboren wt een eylandt van Assisie ghenoemt Vastia / zijnde van dese Orden/ heeft groote Penitentie ghedaen/ levende als heremijt in een wilderniſſe/ met veel disciplijnen/ vasten/ bidden/ ende waecken.

Broeder Demetrius van Alba heremijt/ heeft ghestreft op den berch Libio/ by de stadt Spoleto/ heeft groote aenstooten ghehouden vande boose geesten/ ende daer naer seer minnelijcke vertroostingen ende besoekinghen onser lieve

vrouwen ghenoten.

Saligh̃e Pelegotus van Vrbino int landt van Marchia/ schepdende van dese werelt / heeft geschenen met soo veel schoone miracule̅/ datter soo des nachts als 's daechs groote menighte volcks quam tot sijn graf/ overmits de groote ghunsten die hy van Gode deur sijne middelinghe vercreghen hadde.

Saligh̃e broeder Hieronymus is ghestorven int iaer 1506. naer dat hy ghelepdt hadde een heremijts leven/ in groote strenghicheydt / in bidden/ ende hemelsche meditatien .

Saligh̃e Dominicus de Terris heeft ghescheenen met veel miraculen / onder welcke was / dat hy inden houwelijcken staet heeft vijf-entwintich jaeren gheleeft met sijn huysvrouwe beyde ionck van jaeren/ onderhoudende eeuwighe repuichepdt/ghelijck broeder eñ suster .

Een ander heremijt vande Werde Orden/genoemt Broeder Peeter wt Spaignien geboren/ heeft in groote heylichepdt gheleeft inde stadt Vrbino/ int landt van Marchia.

Vibaldus discipel des salige Bartholomeus de sancto Geminiano / naer de saligh̃e doodt desselfs sijns meesters/ ontfanghen hebbende het habijt van de Werde Orden / heeft sijn woonstede ghekosen int midden van een duysster bosch/ acht mijlen vande selve stadt/ alwaer sijne celle was/ de hollichepdt van eenen ouden Castanie-boom / alsoo engh/ dat hy naulijcks daer inne en konste geknielen : heeft aldaer volherdt tot het eynde sijns levens/met veel vasten/ waecken eñ bidden. Als hy overleden was / hebben de clocken deur den dienst der Engelen gheluydt / op dat de menschen hem souden comen begraven.

Pe-

Petrus Teceiano, d'welck in Spaensch te segghen is/ weber/ heeft dit ambacht altijt ghedaen/ maer niet sonder sonderlinge heylichept.

Saligh Nicolucius van Sena deur oprechtichepdt van leven/ ende miraculen vermaert.

Saligh Laudunus de Monte Feltrio, deur sijne deughden alomme seer ge-eert.

Saligh Ioannes Vrbinus met veele deughden verciert.

Saligh Ioannes van Rauenna heeft veel miraculen ghedaen.

Saligh Thomasinus een heylich man / die op Alderheylighen dach in sijn ghebedt weesende / was opghetogheu vander sonnen opganck tot den onderganck.

Saligh Torelus de Pupio, in alle deughden seer volcomen.

Saligh Roslangus deur miracule vermaert.

Saligh Bonitius de Vltera heeft ock veel miraculen ghedaen.

Saligh Alexander de Perusio een man van sonderlinghe godtvruchtichept.

Saligh Angelinus Danesius van Politio/een groot vriendt Godts/ begraven in sinte Margarete Kercke aldaer.

Saligh Bonauita de Lugo, een smidt van sijn ambacht/ seer beoeffent int bidden / ende peverigh tot den armen/ besoeckende de ghevanghenen/ eñ veel miraculen doende/ soo int leven als na de doodt. Als hy naer de Kercke gedragheu wiert om begraven te worden/ hebben de clocken van selfs gelupdt.

Saligh Galaterus Loberto, jonghman met alle soorten der deughden verciert/ heeft eeuwighe reynighepdt ock met sijn huysvrouw onderhouden. Gestorben int iaer 1432.

Salighe Ieremias rustende tot Forliuio.

Conrard Placentino wt Sicilien/ een man van groote heylicheydt.

Philippus de Rivaldis van Ravenna gheboren/ van onsen tijdt/ ten dienste der arme toeghedaen/ sonderlingh der siecken ende ghevanghenen. Hy leefde met de Minderbroeders in hun clooster.

Broeder Anthonius moor vande provincie van Sicilien/ leefden onder de Religieusen int clooster boven maten oodt moedigh ende vriendelijck tot den armen.

Nicolaus de la Torre, Priester/Canonick vande Cathedrale Kercke van Sigoviē in Castille/ heeft gheleeft/ ende is ghestorven met fame/ ende ghevoelen van groote heylicheyt/ in veel vasten ende abstinentie/ ende in oeffeninghen van liefde tot den armen. Stirf int iaer 1609.

Vrouw-persoonen deser Orden van heylicheyt vermaert.

Salighe Bonada de Podio, huysvrouwe vanden boven ghenoem den saligheu Lucius oft Luchesius.

Salighe Delphina, huysvrouwe van den H. Elzearius/ Grave van Arianen/ ende maghet met eeuwighe ghelofte.

Salighe Hortulana van Assisie, moeder van S. Clara/ ende van de salighe Agnes.

Suster Tobia, eerste suster van S. Bernardinus van Sena; die oock haer siele heeft vande Enghelen sien ten hemel draghen.

Salighe Angelina de Termis, Gravinne van Civitela. Dese sijnde eerste van de Derde Orden der ghene die in hunne particuliere huy-

sen

sen leven sonder de drye gheloften der Religie / heeft een reformatie inghestelt van Nonnen die in't ghemeyn leefden onder de dry veurseyde beloften. Waer wt oock ghesproten is de selve reformatie veur de Religieuse broeders.

Salighe Coleta een seer heylighe persoon / is eerst gheweest vande Derde Orden sinte Francisci / daer nae Nonneken van S. Claren Orden, heeft de selve ende de andere twee Ordens ghereformeert / deur authoriteyt des Paus Benedicti XIII. Ende van haer sijn de Conventen ende Religieusē / die deur haer ghereformeert waren / Coletanen ghenoempt.

Suster Melchiades vermaert van miraculen.

Salighe Humiliana oft Emiliana, van Florentien gheboren / wt het edel ghesachte vande Circuli / vereert met schoone teeckenen ende miraculen.

Salighe Veridiana vande borcht van Florentino / heeft gheleeft in groote heylicheydt / in besluytinghe. Gestorven int iaer 1242. met miraculen vereert.

Salighe Michaelina de Pisauro, ghehouwt / nochtās ter selver plaetse met miraculē vereert.

Salighe Paschalina de Fulgineo, vermaert van heylicheydt ende miraculen.

Salighe Ziugna, suster van S. Elisabeth van een vader ende moeder / int leven ende naer de doodt met miraculen vermaert.

Salighe Ioanna eyghen suster van salighe Clara de monte Falcon.

Salighe Apollonia van Bononien een godtvruchtighe voldoenster der arme menschen / sijnde eerst ghehoudt geweest / naer haer mans aflijvicheyt / heeft ontfanghen de Derde Orden S. Francisci. De miraculen deur haer

gheschiet/ gheven ghetuyghenisse genoech van hare heylicheyt. Sy rust in een Cappelle op haeren naem ghestight/ in het Convent der Minderbroeders.

Salighe Mena, seer deughtsaem van leven.

Suster Francisca van Eugubio, heeft achterghelaeten een groote fame van heylicheydt.

Desghelijckx oock Lucia van Venegien.

Suster Beneuenta van Ancona ghehouwdt/ heeft van Gode vercreghen vele revelatien ende schoone miraculen.

Suster Euphrosina heeft gheleeft inden houwelijcken staet inde stadt van Burgo de Sepulchro, sijnde haeren man heel contrarie haere begheerte/ welcke begeerte was/ becommert te wesen met wercken der liefde. Als hy ghestorven was/ is ghegaen in het clooster ofte vergaderinghe vande Derde Orden S. Francisci inde selve stadt. De Heere heeft haer veel goddelijcke vertroostinghen toeghesonden/ int midden vande aenvechtinghen der boose vyanden/ die sy dickwils heeft verdraghen.

Salighe Brigida Princesse van Sueden/ een seer devote dochter des H. Vaders Francisci/ binnen Roomen gecomen sijnde/ om de H. reliquien ende Statien te besoecken/ is aldaer ghestorven int iaer 1370.

Vrouw Maria van Toledo saligher ghedachten/ die wt ootmoedicheyt wilde genoempt worden Suster Maria de arme/ ghesproten van edele stamme van die van Toledo/ wt welcke zijn ghesproten de Hertoghen van Alba/ ende de Grave van Oropesa/ ende andere hoocheden in Spaignien/ heeft naer de afstijvicheydt van haren man/ aenveert het habijt vande Derde Orden S. Francisci van slecht/ grof/

ende

ende rauw laecken / berboets gaende. Sp is naerder handt gheweest fondaterisse van het clooster van S. Elizabeth / vande Orden van S. Clara binnen Toledo. Naer dat sp geleeft hadde een strenghe leven / vol van wercken der barmhertichedē / is met veel miraculē vereert gestorven den 3. oft den 5. Julij int iaer 1507.

Devote Suster Ioanna Rodriguez van Toledo gheboren / des veurseyde Suster Maria de arme ghesellinne ende dochter / haer in deuchden ghelijck / ghestorven int selve clooster van S. Elizabeth int iaer 1505.

Suster Margareta Angulona geboren van Xantiva / een persoon van wtnemende Penitentie / was dickwils opgheroghen / en leedt ghestadighe pijne inde plaetsen der wonden Christi. Starf binnen Valentiē int iaer 1600. De historie van haer leven ende doot is trouwelijck beschreven / bevestight met ghetuyghenisse des Aertsbisschops van Valentie / Patriarch van Antiochien.

Suster Clara Martinez weduwe geboren van Villasilo int Bisdom van Valentie.

Suster Seraphina, eerst geweest synde vande Derde Orden S. Francisci / is naerderhandt Nonneken gheworden / fondaterisse ende Abdisse van het Convent vande Capucinerssen / te Barcelona / ghestorven anno 1608.

Saligbe Dulcelina.

Treffelijcke Persoonen vande Derde Orden.

Keyserinnen.

Elizabetha, huysvrouwe des Keysers Caroli IV. in Duytslant / Coninginne van Bohemien / vermaert deur de miraculen.

Johanna Keyserinne van Griecklandt in Constantinopelen.

Coninghen, Coninginnen, ende Coninckxkinderen.

Behalven S. Ludouicus van Vranckrijck / S. Elizabeth van Hungarijen / eñ de andere Elizabeth van Portugael boven verhaelt / zijnder van dese Orden verschepde persoonen desen tijtel vuerende.

Carolus 4. Coninck van Sicilien / vader van sinte Ludouicus Bischop.

Maria dochter des Coninckx van Hungarijen moeder des selfs S. Ludouici Bischops.

Robert Coninck van Sicilien eñ Jerusalem des veurseyde Coninckx Caroli I I. sone.

Carolus des veurseyde sinte Ludouici Bischops broeder.

Blance Coninginne van Vrãckrijck / moeder des H. Coninckx Ludouici / dochter des Coninckx Alphonsi van Castillië / met miraculen ghiert.

Henricus sone van Aquinus Coninck van Dacien / eñ wettigh erfghenaem des rijckx.

Catharina Coninginne vã Engelãt / hupswou des Coninckx Henrici V I I I. dochter der Catholijcke Coninghẽ Ferdin. eñ Isabel. Nochtãs meer doorluchtich deur heylichz eñ deuchdẽ.

Maria Coninghinne van Aragonien.

Catharina Coninghinne van Vasne.

Een ander Coninghinne van Hungarijen / die gefondeert heeft het Clooster van Coningvelt in Oostenrijck.

Agnes dochter des Coninckx van Vranckrijck.

Een dochter des Coninckx van Enghelant.

Een ander Elizabetha dochter des Coninckx van Hungarijen.

Een

Een Coninghinne van Cathalonien.

Alle dese Coninghen verhaelt een seker boeck ghenoempt Firmamentum.

Hertoghen ende Grauen.

Robert Malateſta Hertogh van Arimino vermaert van miraculen.

Franciſcus Hertogh van Britannien.

Iacobus Hertogh van Savoye.

Catharina Hertoginne van Milan.

Tereſa de Quinones Hertoghinne van Medina in Caſtillien.

Salige Orlandus Cartaneo Grave van Chiusi in Italien. Dese is die den H. Vader Franciſco gheſchoncken heeft den berch van Alverne/ alwaer hy de H. wonden heeft ontfanghen: ende heeft met synen eyghenen handt desen Grave het habijt verleent.

Albertus Grave van Monteagudo/ den welcken oock S. Franciſcus selve tot de Graden ontfanghen heeft: hebbende hem t' synen huyse beſocht/ doen hy nu vereiert zijnde in sijn lichaem met de teeckenen Chriſti vanden berch van Alverne afquam: ende heeft hem aenghedaen sijn eyghen habijt/ dwelck hy aen hadde/ doen hy de wonden ontfingh.

Saligh Carolus de monte Granolo Grave van Romandiola/geſelle des salige Walterus Marſi Eremijt/ eñ van eenen andere genoemt Gedon/ die hier nae sullen verhaelt worden.

Artaldus van Aragon Grave van S. Jacob/ Vicerop van Aragon/ die over eenighe jaeren heeft eenen Catechiſmum ghemaeckt vande Chriſtelijcke leeringhe seer ghelaert/ eñ profijtelijck/ ghedruckt int jaer 1594. Item synen huysvrouwe de Gravinne beyde leven vande

Derde Orden/ vermaert in Aragonien van groote heylichepdt.

Beatrix Gravinne van Buscovien/ deur wien in haer leven ende doodt zijn veel miraculen gheschiet. Sy is begraven te Milan/ inde Kercke van S. Angelus/ wesende de Kercke der Minderbroeders.

Van twee andere Gravinnen/ salighe Angelina de Termis, ende salighe Delphina hebben wy hier deur ghesproken.

Treffelycke personagien van desen tijdt.

DE veurseyde Lijste van soo veele heylighe persoonen/ Coninghen/ Hertoghen/ Graven/ende andere edele eñ treffelycke persoonen behoort in alle manieren ghenoegh te wesen/ om deur sulcke exempelen te verstercken de ghene die wt liefde tot Gode hun beghéven hebben/ totte ootmoedighe Orden des ootmoedighe Vaders Francisci/ ende om naer den veurganck van sulcke mede-broeders eñ mede-susters trouwertelijck te volherden inde bane des deughtsaemhepts/ ende het jock des Heeren totten eynde toe te voldraghen. Nochtans om hun noch stercker spoze te gheven/ mede om veel andere aen te locken/ dat sy hun niet en laten verlepden deur den domp des pdelhepdts/ sal seer bequaem wesen te aenschouwen/ als in eenen spieghel/de navolghende levende exempelen van persoonen van onsen tijdt/ die de Derde Orden alnoch reghenwoordelijck onderhouden; meer achtende te draghen het Seraphijsche teecken ende cleedt van Penitentie ter eeren Godts/ende sijns dienaers Fran-

cisci/ende tot stichtinghe van hunnen naesten/ dan alle hun ordinaris cieract nae de werelt ende hunnen staet.

Prelaeten ende gheestelycke Persoonen.

Is te weten/ dat den Reghel deser Orden is van twintich Pausē bevestight/ met ons H. Vader Paulus V. die dat ghedaen heeft den eerstē dach Octob. 1609. Onder welcke Bschepde zijn/ die men gelooft/ dat sy het habijt vande Derde Orden secretelijck gedragē hebben.

De Cardinael Gaspar de Borgia ende Velasco, die alnoch int leven is/ heeft het habijt ontfanghen binnen Toledo/ zijnde naer menschen advijs seer naer de doot. Godt verleene hem langh leven tot sijnder eeren ende glorie / en tot vereeringhe deser Orden.

De Cardinael Gabriel Trecho Paniagua eyghen broeder van ons leste Eerw. Pater Vicarius Generael der Minderbroeders/ die hem 't habijt gheeft heeft in ons Cōvent tot Alcala.

Doctor Ioannes Garcia Bisschop van Tui / heeft het habijt ontfanghen inde Universiteyt van Alcala/ daer hy een liotmaet van was / in de welcke zijn noch veel andere treffelycke gheleerde mannen van dese Orden/ die men niet en begheert te melden.

Sulcke sijnder oock veel Prelaten / Bisschoppen/ ende andere gheestelycke Oversten/ vande welcke sommighe ick sekere wetenschap hebbe / van andere / hebbe wt het seghghen van andere verstaen / dat sy het selve habijt hebben ontfanghen: hoe wel sy dat wt merckelijcke redenen niet en begeeren in kenniſſe des volcks ghebracht te worden; te vreden sijnde datter gheschiet is tusschen

Gode

Gode/ den Overſten/ ende hunnen perſoon. Dit en wil ick noch pijſen noch laſteren: maer ſonde peghelijck raeden tot ſtichtichept des naeſte/ ſonder vreeſe wat de menſchen ſeghen ſullen.

Rodericus de Caſtro ende Bobadilla Archidiaken van Alcala / hooch-Canonick van Toledo/ Raidt der H. Inquiſitie/ ſone van de Grave van Lemos.

Don Pedro Ferdinandes de Caſtro ende Andicada, ende Doña Tereſa Bobadilla de la Cerda.

Don Anthonius de Borgia Cantor vande Kercke van Toledo/ Apoſtoliſche Rechter van ſijne Heplichept/ eghē broeder vanden Prince van Eſquilache/ eñ Overcommãdeur van Mõteſa.

De Licentiaet Gaſpar de Torres, eerſte Miniſter van Madrid/ wiens over/ godtvruchtichept ende deuotie merſtendeel moet toeghe-ſchreven worden / dat de Orden tot ſulcke hoogderinghe ghecomen was.

Doctoor Franciſcus de Piſa, Deken vande facultept der H. Godtheyt binnen Toledo/ dien midts ſijne ſonderlinghe gheleertheydt ende godtvruchtige ſchriften ſtreckende tot Godts ende des Ordens dienſt/ eeuwighe eerbiedinghe toeſtaet/ die hy even wel deur deughden eñ goede exempelen ghenoegh verdient heeft.

Iacobus de Garcia, de gheheele Chriſtenheydt bynae bekent. Deſe heeft onder ſchoone merckelijcke ſtucken her beginſel gegheven aen de ongheſchoodde Nonnekens der onbevlecte Ontfanckeniſſe / hun hebbende huys ende ſenten toeghe-ſchickt.

Don Marcus Vaſquez de Leca, Archidiaken van Carmone/ hoogh-Canonick vande Kercke van Sivillien.

Licentiaet Barnardus de Toro, een wenemende beschermer vande onbevleckte puerheyt der maghet Marie.

Hier passere ick veurby veel kerckelijcke Doctoren/ Dekens/ Canonicken/ Pastooren eñ andere in digniteyt gestelt/ die my qualijck moghelijck waere alle te verhalen/ laetende de selve veur de gene die naer ons schrijuẽ sullen.

Andere byvoeghinghe van treffelijcke wereltlijcke persoonen.

Onder de navolghende/ verdient wt merckelijcke redenen de eerste plaetse/ Ian Fernandes de Velasco, Contestabel van Castillien/ Hertoghe van Frias/ Marquiz van Berlanga/ etc. de welcke behandelt hebbende affairen van oorloghe ende peys/ is deur sijne vromicheydt ende veursichticheyt/ niet alleen in Spaignien/ maer oock in andere rijcken bekent/ gouvernerende Milan/ wierdt bynaer eenen cleynen Godt geheeten van dese Orden. Hy heeft het habijt gheeyscht met teeckenen/ als hy niet spreken en konst/ ende ontfanghen hebbende/ draeght openbaerlijck; het selve eerende/ eñ sijn selven achtende alsoo daer mede ghe-eert/ dat alle sijne cleederen vandẽ hoofde totten voeten waeren van het couleur des Ordens aschgrauw. Hy was de eerste Orden alsa toegedaen/ dat hy boven twintich Convẽten daer hy toesiender over was/ heeft noch een nieuw doen besteken om te bouwen.

Don Bernardus de Velasco sijnen sone/ Cõtestabel tegẽ woordelijck int levẽ/ heeft 'thabijt der Orden ontfangen den 12. Augusti 1612. als bynaer geen hope van leven in en was. God vleene hem lange jaeren tot sijnẽ dienst.

Don Ioan Pimentel Grave van Benevento / die sijn selven/eñ alle sijne familie met het habijt deser Orden heeft bekleedt/ voeghende tot den lupster zijns edeldoms ende vromicheyts/ het schijnsel sijnder devotien tot de Seraphische religie.

Don Ioan Fernandes Pacheco, Hertoghe van Ascalona/ Marquiz van Villena/etc. Vicerop van Sicilien.

Den Hertoghe van Alcala.

Den Hertoghe van Montelcon.

Don Inigo de Velasco Marcquiz van Aunion broeders des beursepden Johan Fernandes de Velasco.

Ruy Gomez de Silua Marcquiz van Elizeda/ Maiordomo van sijne Maiesteyt.

Gabriel Cunnez de Gnzman, Marcquiz van Toral.

Grave Luyz Guzman Marquiz van Algava ende Ardales / Grave van Theba.

Don Francisco de Ribera Marquiz van Malpica.

De Marcquiz van Carpio/ assistent van Sivilien.

Don Francisco Enriquez de Almansa Grave van Nieva/ Maiordomo van sijne Maiesteyt.

Don Pedro Carillo Grave van Pliego/ Maiordomo van den Prince van Spaignien.

Don George de Heredia Grave van Fuentes in Aragon.

Grave van Palma.

Grave van Castellar.

Don Rodrigo de Silua Grave van Saltes.

Ioan Hurtado de Mendoza Grave van Lodosa.

Don Rodrigo Gomez de Mendoza, sone van de Graven van Saldanna / neve vande Her

togen

toghen van Infantado ende Lerma.

Don Fernando de Arragon ende Borgia, outste sone vande Hertoghen van Villa hermosa / Grave van Ficalla.

Don Lope de Moscoso, Grave van Monteagudo/sone van Marcquisen van Almachan / neve vande Graven van Altamira.

Don Melchior de Borgia, sone vāde Hertogē van Gandia/broeder vande Cardinael Borgia.

Don Francisco Vacheco de Cordua ende Bocanegra Gouverneur van nieuw Gallissien / Heere van Villamaior.

Don Anthonio de Sunniga outste sone vande Marcquisen van Mirabel.

Het waer te lang om v̄haelen seer veel andere groote eñ edele personagiē van alderhande staten/ die den H. Vader Franciscñ int herte dragende/ vercieren hun lichamen met sijn levrije / eñ habijt vāde Derde Orden van penitentie. Dese boven verhaelt mogē genoegh wesen om te verstaen/dat niet alleen niet en belet/ maer oock seer behulpelijck is/in alle staten / onder dese Orden te leven:eñ dat de onderhoudinge van desen Regel/ kan eñ mach t'samen staen/met alderhande hoocheden eñ bekōmernissē:eñ om te leggen de ongefondeerde opinie der gene die hun willen v̄schoonen van penitentie eñ devotie/ om dat sij hun belast vinden met verdrietelijcke ōderhoudinge van familie/ kinderē/ende staet. Want des sal den last des werelts bekommernissē Gode aenghenamer/ eñ ons profijtelijcker worden/ hoe wy het herte meer aerbeyden/ondertusschen tot Gode op te heffen int midden vande verstroytheden; gemerckt dit is alleen den eenigen troost der gene die met de selve verwerthedē overladen /

be-

bevroeden/ dat de beste bekommernissen/ daer aldermeest aen verlangt / sijn de gene die der sielen salicheyt/eñ 'trijck der hemelē aengaen. Hier toe mach dienen/bovē alle de veurseyde/ het exempel vanden Capiteyn Thomas de Cordona Apostolische Sindicq vande geheele Orden ons H. Vaders Francisci / eñ Commandeur der H. plaetsen van Jerusalem/ eñ minister des Derde Ordens in Sivilien/ die niet tegenstaende de swaere sorchvuldicheden ende saecken des werelts/houdt veur verlichtinge eñ laeffenisse/ den handel sijnder sielen salicheydt/ den welcken hy alsoo drijft / al oft hy daer toe alleen den tijdt ontfanghen hadde.

Treffelijcke vrou-persoonen van desen tijdt.

Wel beraden geue ick hier de eerste plaetse (sonder orden te houden inde andere) aen Doña Ioanna Dormer, Gravinne eñ Hertoginne van Feria/huysvrou van Don Gomez Xuarez de Figuarda/ eerste Hertog van Feria. Sy was wt Engelant geborē/soo sonderlingh in haer leven eñ doot/ dat niet alleē alle haere naecomelinghen in afcompst / maer oock de broeders eñ susters des Derde Ordens tegenwoordighe ende toecomende / met reden moghen achten/deur sulcke edele/ devote eñ stichtighe persoon grootelijck ver eert te wesen.

Doña Anna van Portugal, Princesse van Melito/ Hertoginne van Pastrana : moeder des teghenwoordighe Hertoghs van Pastrana.

Doña Ioāna de Cardona, ende Cordua, Hertoginne van Frias / huysvrouw des veurseyde Joan Fernande de Velasco / Contestabel van Castillien.

Doña Victoria Colona Hertoginne van Medina Tã Guiſeco/ huysvrouwe eñ moeder van de Admiranten van Caſtillien.
Doña Iſabella de la Cueua, Hertoginne vãOſuna.
Doña Mencia de Requeſens, Grafinne van Bonaventa/ met alle haere dochters.
Doña Ioanna Pemeſtan, Hertoghinne van Villa hermoſa.
Doña Magdalena de Guzmã Marcquiſe vã Valle.
Doña Franciſca de Padilla weduwe/ Marcquiſe van Aumon.
Doña Magdalena de Aragon, oude Princeſſe van Melito.
Doña Ioãna de Caſtro, Marquiſe vã Almenara.
Doña Magdalena de la Cerda, Grafinne van Montalban.
Doña Angela de Guzmã, Marquiſe van Valle.
Doña Mariana de Teſſa, Grafinne van Onnate.
Doña Franciſca de Aragon, moeder vanden Prince van Eſquilache/ Vicerop van Piru/ eñ vanden Hertogh van Villa hermoſa/ ende van den grooten Commandeur van Mõteſa.
Doña Maria de Venanides, weduwe vanden grooten Commandeur van Aragon.
Doña Maria Enriques.
Doña Leonora de Guzman, Princeſſe van Melito/ tegenwoordige Hertoginne van Paſtrana/ eñ dochter vãde Hertogẽ van Medina Sidonia.
Doña Luiſa de Sandoual, Hertoginne van Medina Tioſeco/ huysvrouwe vanden Admirant van Caſtillië/ dochter des Hertoghs vã Vzeda.
Doña Felicha Enriquez, Hertoginne van Cea/ die ten tijde als sy het habijt ontfingh/ hadde groote devotie/ maer crancke geſonthept/ soo dat haer vande medecyns het leven ontſepdt was/ maer het habijt ontfangen hebbende

(ge-

(gelyck sy met groote herrelyckheyt hadde begheert) begonst beter te passe te worden.

Doña Anna Enriquez haere suster/ Hertoginne van Alburquerque/ Vicerepne van Cataluña.

Doña Maria de Aragon, Hertoginne van Villa hermosa.

Doña Ioanna de Aragon, Hertoginne ghewerst hebbende van Terranoua/ ende nu Marquise van Villa franca.

Doña Antonia de Mendoza ende Abranches, Marcquise van Almachan.

Doña Agnes de Sunniga, Grabinne van Olivares/ eñ Doña Maria de Guzmá haer dochter.

Doña Agnes de Zugniga, Marcquise van Alcannizas.

Doña Maria de Cardenas, Marcquise van Cannete.

Doña Anna de Mendoza, ende de la Cerda, Marquise de la Tela.

Doña Anna de Padilla, Marquise van Aunnon.

Doña Mariana de Velasco, ende Sunniga, Grabinne van Nieba.

Doña Catharina Ramirez, de Arellano.

Doña Catharina de Ribera, Marcquise van Pobar.

Doña Isabella de la Cuina, Marcquise de Villanoua del fresno.

Doña Franciſca, Portocarrero haer dochter.

Doña Ieronyma de Ichar, eertijts Grabinne van Galve.

Doña Mariana de Riedhu, Marcquise van Guadalcazar Vicerepna van Mexico.

Doña Catharina de la Cerda, Grabinne van Fontiduennam / Nichte vande Hertoghen van Medinaceli.

Doña Catharina de Vera, Grabinne vā Fuētes.

Doña

Doña Anna de Luna, Grauinne van Morata in Aragon.

Doña Maria de Mendoza, ende de la Cueua, Grauinne was van Pliego/ wiens leuen eñ doodt (als seer mercaelyck Wesende) beschreuen wort.

Doña Violante de Cordona, Grauinne van Centelias.

Doña Francisca de Vlloa, Grauinne van Castellar.

Doña Anna de Mendoza, dochter vanden Graue van Saluanna/nichte vande Hertogen van Infantado eñ Lerma/ Marcquise va Algaua.

Doña Francisca de Marcada, Grauinne van Pauias.

Doña Leonarda Pimentel, suster van den Marcquis van Cauara.

Doña Leonora de Mendoza, outste dochter vande Grauen van Arcos.

Doña Anna Maria de Gueuara, dochter vanden Graue van Onnate.

De Grauinne van Saltes.

Doña Mariana de Ribera, Grauinne vā Mora.

Doña Mariana de Gueuara, Grauinne van Torrechon.

God wil deur sijne ghenade doen wassen het vier der liefde inde herten der gheloouighe: op dat de vruchte sijns dierbaer bloets niet verlozen en gae; ende laet ons alle ons gemoet schicken ende bequaem macken/ dat sijnen alderheylichsten wille altijdt in ons ende deur ons gheschiede/ Amen.

FINIS.

APPROBATIE.

DIt leven vande Heyligen vande Derde Orden S. Franciſci; daer van ſommighe van hoogher afcompſte hun hebben op het wterſte verootmoedight onder den Derden Reghel van S. Franciſcus; Sal profijtelijck ghedruckt worden, om alle menſchen mans ende vrouwen een formeel exempel der deughden veur te ſtellen; waer deur ſy den H. Patriarch Franciſcum eenighſints moghen vervolghen. Ende dit heb ick ghegheven. den 11. Iunij. Anno 1620.

Egbertus Spitholdius S. T. L. Canonicus & Plebanus Antverpienſis.

DIt Boecxken van het leven der Heyligen vande Derde Orden zal ter eeren Godts, tot loff ſijnder heylighen ende tot ſtichtinge der gheloovige moghen ghedruckt worden. Deſen 15. Iunij 1620.

Frater Theodorus Smiſing Ordinis Fratrum Minorum, Regularis obſeruantiæ Prouinciæ Germaniæ Inferioris Miniſter.

BX
3654
.A3
H363
1630
[illegible]

F24
[illegible]

[illegible]
[illegible]

Ex libris